

Точанна Шпірі
Гайді.
Тригоди тривають

Йоганна Шпірі

ГАЙДІ.

ПРИГОДИ ТРИВАЮТЬ

Оповідка перша

ПІДГОТОВКА ДО ПОДОРОЖІ

Привітний пан лікар, який рішуче наполіг, щоб Гайді повернулася додому, підходив широкою вулицею до будинку Зеземанна. Починалася тепла осінь, і погожого сонячного вересневого ранку ще лагідно світило сонечко. Стояла така світла та хороша погода, що, видавалося, кожен мав би їй радіти. Кожен, але не він. Цієї погожої днини лікар не милувався небесною синявою, а лишень розглядав вичовгані, майже білі на сонці, кругляки бруківки під ногами. Кляссена спіткало горе, він був зажуреним, понурим та іще більш посивів порівняно з тими часами, коли Гайді була у Франкфурті. Таким засмученим цього життєрадісного чоловіка ще ніхто й ніколи не бачив. Після смерті дружини у лікаря Кляссена залишилася донька, яка допомогла йому втамувати горе втрати. Вона була для нього єдиною втіхою, а кілька місяців тому дівчинка, яка ніколи не хворіла, несподівано померла. З того часу пан лікар вже ніколи не був таким життєрадісним, як раніше.

Відреагувавши на звук вхідного дзвоника, Себастьян з великою послужливістю відчинив двері, він відразу засвідчив повагу панові лікарю, бо той був не тільки добрим другом господаря будинку та його донечки але й, завдяки своїй привітності, став хорошим другом усім,

хто тут мешкав. Власне кажучи, він заслужив добре ставлення до себе і в усіх решта домах, де бував.

— Як воно там, Себастьяне? Все по-старому? — як завжди дружелюбно спитав лікар і попрямував сходами догори. Себастьян послідував за ним, демонструючи відданість, хоча той цього й не міг завважити.

— От добре, що ти прийшов, друже! — вигуком зустрів Кляссена Зеземанн, — необхідно ще раз обговорити можливість подорожі до Швейцарії. Мушу переконатися, що, враховуючи усі обставини, треба противитися поїздки, доки стан Кларусі не покращиться.

— Мій дорогий Зеземанне. І що ти собі думаєш? — Кляссен сів коло друга, — я б хотів, щоб сюди приїхала твоя мати. Її присутність робить складне простим та ясним, і справа залагоджується сама по собі. З тобою ж ніяк кінців не виведеш. Кличеш уже втретє, щоб я прийшов послухати одне й теж.

— Так, ти маєш слухність, ця справа не дає мені спокою. Але маєш зрозуміти, друже, — Зеземанн, ніби вибачаючись, поклав руку йому на плече, — мені важко відмовити дитині. Я ж їй твердо пообіцяв, і вона місяцями вдень і вночі раділа, очікуючи на подорож. І навіть, коли хвороба загострилась, дитина мужньо все витерпіла, бо мала надію, що незабаром поїде до Швейцарії та відвідає на полонині свою подругу Гайді. А тепер маю сказати, що її сподівання на довгоочікувану зустріч — даремні? Я не можу цього зробити.

— Зеземанне, ти мусиш, — категорично заявив лікар. А коли його друг знічено та понуро замовк, зачекавши якусь хвилю, продовжив: — Зрозумій ситуацію, що

склалася. Вже багато років у Клари не було такого загострення хвороби як цього літа. Про якусь тривалу подорож мови взагалі не може бути. Це просто недопустимо, якщо ми, звичайно, не хочемо мати ще жахливіших наслідків. Зараз початок вересня, в горах, на полонині, вірогідно дуже красиво, проте безумовно там уже прохолодно. Отож перебувати на полонині зможе недовго. Шлях до Бада Раґаца веде вгору, тобто триватиме кілька годин, бо туди її треба нести в кріслі. Одним словом, Зеземанне — це просто неможливо! Підемо зараз разом із тобою до Клари і все їй розтлумачимо. Вона ж бо розважлива дівчинка, зрозуміє. Я поясню їй, що вона неодмінно поїде до Швейцарії. Наступного року, наприкінці весни, в травні. Спочатку в Раґац, де має пройти тривалий курс лікування ваннами. Доки в горах, на полонині, не стане добряче тепло. Ось тоді її можна буде час від часу виносити туди в інвалідному візку. Лише так екскурсії в гори будуть корисними для неї, а якщо це зробити зараз — це лише пошкодить її кволому здоров'ю. Зрозумій, якщо ми хочемо мати надію на покращення стану твоєї дитини, то мусимо бути надзвичайно обачними та берегти її, мов зіницю ока.

Зеземанн, який слухав зі сумним смиренным виразом на обличчі, несподівано вигукнув:

— Лікарю, скажи мені як на духу, чи є надія на її одужання?

Кляссен знизав плечима.

— Зовсім мала, — промовив стиха. — Проте знаєш, що я тобі скажу: ти маєш радіти, бо в тебе є дитина, яка

сумує за тобою, бо ти не вдома, та щиро тішитися з того, що татко нарешті приїхав. Ти не повертаєшся до оселі-пустки. Не сідаєш самотньо за стіл, щоб з'їсти сніданок, обід чи вечерю. У тебе є дитина. Так, у чомусь вона обмежена, а от інші можуть цим насолоджуватися. І навіть якщо багато чого їй бракує, а в інших це є в достатку, навіть тоді, Зеземанне, гріх тобі жалітися. Ти маєш з ким веселитися і сумувати, ти маєш з ким бути в своєму домі. Подумай про мою самотність!

Зеземанн скочив з крісла і почав міряти кімнату великими кроками. Він завжди так робив, коли розмірковував над якоюсь серйозною справою. Нараз зупинився перед другом і легенького поплескав його по плечу.

— Лікарю, мені ось що спало на думку. Не можу тебе таким бачити, серце крається. Куди подівся той веселун, якого я знав раніше? Думаю, тобі треба змінити обстановку, і подорож явно не завадить! Відвідай замість нас ту швейцарську дитину, я маю на увазі Гайді. Піднімися в гори, на полонину, де вона живе... Гаразд?

Пропозиція застала Кляссена зненацька, він намірився відмовитися, але Зеземанн не залишив йому жодного шансу. Схвильований та захоплений своєю новою ідеєю він, схопивши лікаря попід руку, потяг його до кімнати доньки. Клара завжди раділа, коли її відвідував добрий пан лікар. Приходячи до дівчинки, Кляссен завжди піднімав їй настрій приязним ставленням та кожного разу новою веселою історією. Чому сьогодні він не такий, як завжди, дівчинка добре

знала. Вона дуже хотіла допомогти йому перестати сумувати. Як тільки Клара побачила пана лікаря, відразу простягнула руку для привітання, і Кляссен всівся біля неї. Зеземанн підсунув своє крісло поближче, взяв доньку за руку та почав говорити про подорож до Швейцарії: як він радів, чекаючи на неї. Про основне, що вони туди не поїдуть, згадав мимохідь та похапцем. Боявся сліз розчарування. Зате захоплено виклав свою ідею. Звернув увагу Клари на те, що подорож благодійно вплинула б на душевний стан їхнього доброго друга.

Пан Зеземанн не помилився щодо сліз. Як не старалася Клара пересилити себе, бо знала, що татко не любить, коли вона плаче — даремно: її сині очі затуманилися. Нічого дивного, що малій дуже хотілося плакати. Важко, коли все отак закінчується, а ти проводиш самотньо годину за годиною ціле літо і єдина радість — очікування на зустріч із єдиною подругою, на зустріч із Гайді. Проте просити татка змінити думку чи торгуватися Клара не стала. Ну по-перше — так вона ніколи не поводитись, а по-друге — чудово розуміла, це робиться задля її здоров'я. Отож мала затамувала плач, взяла руку свого доброго друга і, погладжуючи її, почала просити:

— Будь ласка, пане лікарю, відвідайте Гайді, а коли повернетесь розкажете мені, як там у горах, що вона та її дідусь роблять, розповісте про Петруся-козопаса і його кізок. Я стільки про них чула! Візьмете подарунки, я хочу їй та бабусі стільки всього подарувати. Будь ласка, пане Кляссен, поїдьте у Швейцарію до Гайді.

Поки вас не буде, я вип'ю стільки риб'ячого жиру, скільки скажете.

Невідомо, що стало вирішальним для згоди лікаря. Цілком можливо, що остання Кларина обіцянка. Він посміхнувся і сказав:

— Ну якщо так, то я, Кларусю, просто змушений вирушати, і тоді ти станеш кругленькою і товстенькою, саме такою, якою ми з татком тебе хочемо бачити. А коли мені сідати в потяг, ти вже визначилася?

— Найкраще, пане лікарю, вже завтра зранку і поїхати, — відповіла Клара.

— А вона, між іншим, має слухність, — втрутився в розмову Зеземанн, — он як гарно сонечко світить, небо синє-синє, жодної хмаринки, то чого час марнувати? Як не використати такі погожі дні та не помилуватися природою в горах?

Кляссен не втримався, щоб не всміхнутися:

— Як так і далі піде, то ти почнеш мені закидати, чого я ще тут. Отож випереджаю події і кланяюся. Бувайте!

Проте дівчинка затримала його. Він не міг піти, не почувши всього, що вона хотіла передати Гайді, на що мав звернути особливу увагу, щоб потім детально описати Кларі. Посилку для Гайді пан лікар поки що не міг взяти з собою, її відішлють дещо пізніше, бо спакувати її мала панна Роттенмаєр, а її на цей час не було, пішла прогулюватися містом і гуляла там, зазвичай, досить довго.

Пан лікар дав обіцянку про все докладно повідомляти. Вирушити, якщо не з самого ранку, то протягом цього ж

дня. А коли повернеться, скрупульозно описати все побачене й пережити.

Існують слуги, наділені дивовижним даром: передбачати події, які відбудуться в домі господаря, ще задовго до того, як він віддасть певне розпорядження. Себастьян і Тінетта були наділені цим даром повною мірою. Поки лікар у супроводі лакея спускався сходами, покоївка зайшла в кімнатку Клари, бо та подзвонила за нею.

— Тінетто, заберіть, будь ласка, он цю коробку зі свіжоспеченими пиріжками до кави, — дівчинка показала на картонку. Покоївка, недбало балансуючи нею на долоні, вийшла з кімнати. Зачинивши за собою двері, насмішкувато промимрила: “Ага, і то треба було старатися”.

Тим часом лакей відчинив перед лікарем двері і, поклонившись на прощання, попросив:

— Чи не були б пан лікар таким ласкавим передати маленькій мадемуазель привіт від Себастьяна.

— А, Себастьяне, — здивувався, привітно посміхаючись, той, — і вам уже відомо, що я їду в Швейцарію?

Лакей чогось закашлявся.

— Ну... кахи-кахи, гм, я і сам не знаю, як воно так вийшло, ага, нагадав собі: я проходив їдальнею і, чисто випадково, почув, як хтось із панів назвав ім'я маленької мадемуазель, отож собі розмірковував то одне, то друге і якось дійсно вгадав. Чи що?

— Та добре, добре, — всміхнувся лікар, — чим більше розмірковуєш, тим більше пізнаєш. До побачення, Себастьяне, вітання я обов'язково передам.

Він збирався вже вийти через відчинені двері на вулицю, але натрапив на перешкоду. Надворі було дуже вітряно, тому панна Роттенмаєр відмовилася від подальшої прогулянки містом і саме збиралася зайти. Рвучкий вітер надимав широку хустку, в яку управителька закуталася, як надимає вітрило морський бриз на королівському фрегаті. Лікар швиденько відійшов вбік, звільнивши прохід для дами, але та особливо шанувала його, отож із ввічливості також відскочила вбік. Отож хвилю другу вони стояли та показували всім своїм видом, жестами та мімікою, що мають на меті дати іншому дорогу. Та нараз вітер подув так сильно, що панну здійняло з місця, і вона, мов той вітрильник з напнутими вітрилами, помчала просто на лікаря, який проявив неабияку реакцію та встиг уникнути прямого зіткнення. Бідолашну управительку загнало вітром досить далеко, отож, щоб виявити належну увагу та привітатися з добрим другом господаря та цілого дому, вона мусила зробити кілька кроків у зворотному напрямку. Процес привітання, який так затягнувся, дещо зіпсував панні настрій, проте дружелюбна манера лікаря спілкуватися справила благодійне враження, і та відчула себе набагато краще. Лікар розповів їй про намір здійснити подорож та попросив запакувати посилку для Гайді у той спосіб, як це вміє лише панна Роттенмаєр. Після чого відкланявся.

Клара очікувала спротиву та непоступливості управительки, як тільки та побачить, скільки всього вона приготувала для Гайді. Але цього разу дівчинка помилялася: панна Роттенмаєр була у вельми хорошому

гуморі. Вона одразу взялася до роботи: прибрала усе з великого столу, порозкладала речі що приготувала Клара в подарунок, та взялася пакувати. Робота, треба сказати, не з простих, бо тут була купа всього різного за розмірами та об'ємом. Спершу Роттенмаєр взяла тепле пальтечко з каптуром, у якому Гайді взимку мала б відвідувати бабусю Петруся-козопаса. Тоді їй не треба буде чекати та мерзнути, поки прийде дідусь, закутає у ряднину. За пальтом поклала товсту теплу хустку для бабусі, у яку старенька зможе закутатися і не буде мерзнути, коли на хижку налетить рвучкий вітер. Потім було покладено велику коробку з печивом, також для бабусі, щоб вона мала до кави не тільки пампушки. Після печива запаковано велетенське кільце ковбаси, яке Клара спочатку хотіла подарувати Петрусеві, щоб той скуштував іще чогось окрім хліба та сиру. Проте пізніше дівчинка вирішила поділити ковбасу між ним та Бригіттою, бо боялася, що хлопчик на radoщах строщить за один раз усю ковбасу. Тому її мала поділити мама Бригітта: трохи для себе, трохи для бабусі а решту потроху давати Петрусеві. Після ковбаси покладено мішечок тютюну для дідуся, який так любить курити люльку літніми вечорами на лавці, коло хатини. Останніми в посилку потрапили якісь дивні торбинки, пакуночки та коробочки, від одного вигляду яких Кларі було приємно на душі: вона уявляла собі, як Гайді буде розгортати, відкривати їх по черзі, в кожному знайде якусь несподіванку й кожного разу дуже радітиме. Нарешті роботу було зроблено, і на підлозі, готовий до подорожі, лежав об'ємистий пакунок. Панна

Роттенмаєр дивилася на нього задоволеним поглядом людини, що володіє мистецтвом спаковувати речі. Клара також раз за разом кидала на тюк захоплені погляди, бо уявляла собі Гайді, яка підстрибне від несподіванки, скрикнувши від радості, коли побачить, який великий подарунок їй принесли.

Зайшов Себастьян і сильним ривком примостив тюк собі на плече, бо мав, не відкладаючи, віднести його до будинку лікаря.

Оповідка друга

ГІСТЬ НА ПОЛОНИНІ

З арожевіло верхів'я гір та небо над ними, дмухнув над горами свіжий ранковий вітерець, заплутався у лапатовому гіллі старезних ялин за хижкою та й загудів, розхитуючи його туди-сюди. Гайді прокинулася, вітер у гіллі завжди будив її спозаранку. Музика вітру відлунювала в душі малої, нестримно тягнула під ялини. Дівчинка зіскочила з ліжечка, не маючи часу привести себе до ладу після сну. Зрештою, вона обов'язково вмиється, розчешеться і таке інше, бо Гайді вже дуже добре знає, що потрібно виглядати охайною та чистою. Проте поки що швиденько злазить драбинкою з горища; ліжко дідуся вже застелене; вона вистрибом біжить надвір. Біля дверей стоїть дідусь і пильно розглядає зоряне небо. Він так робить кожного ранку, щоб дізнатися чи погожа буде сьогодні днина.

По небу пробігають рожеві баранчики хмаринок, і воно все більше і більше синішає. А онде забарвилось чистим золотом, і сяйво це розливається по небокраю та забарвлює пасовиська. Ось-ось із-за високих гір вирине, провіщаючи ранок, ясне сонечко.

— Як гарно! Як тут гарно! Доброго дня, дідусю! — вигукнула Гайді.

— Ого, то ти вже встала? — привітався той із нею за руку.

Гайді побігла підстрибом під ялини й застрибала там від радості. Так приємно завивав та посвистував серед густого гілля, колихаючи його, свіжий подих вітру. Дівчинка за кожним новим його поривом, який голосно виспівував у верхів'ї дерев, підстрибувала все вище та вище, підспівуючи.

Тим часом дідусь пішов у кошару, подоїв Білку та Бурку, вимив і вичистив, готуючи їх на пасовисько та вивів чекати на решту кіз. Як тільки Гайді вздріла своїх подружок, кількома стрибками домчала до них і, обхопивши за шиї, почала ніжно з ними вітатися. Кізки радісно та довірливо мекали, і кожна намагалася продемонструвати дівчинці більшу симпатію, тож якомога ближче тулилися головами до плечей малої, мало не розчавлюючи її. Але дівча не боялося, що котрась із кізок може з великої любові завдати болю. Коли вельми палка Бурка починала занадто тиснути головою, Гайді завжди казала: “Та ну, Бурцю, ти вже починаєш буцати, як Великий Турок”. Кізка одразу подавалася назад і, демонструючи порядність, ставала поруч. А Білка, дивлячись на неї, і собі поважно

задирала голову, її аристократичний вигляд начеб свідчив: “Ніхто не зможе мені дорікнути, що поводжуся ніби нахаба Турок”. Потрібно сказати, що сніжно-біла Білка завжди вела себе трішечки вишуканіше, ніж її подруга, простакувата коричнева Бурка.

Та ось знизу пролунав голосний свист Петруся, і за якусь хвилю до хатини вистрибом підійшла отара. Гайді миттєво опинилася межи кізок, які бурхливо та радісно почали з нею вітатися, штовхаючи її то з однієї сторони, то з іншої. Гайді привітно торкалася кожної і помаленьку пробиралася до вічно полохливої Сніжки, яку більші та нахабніші постійно відштовхували, коли та намагалася підійти.

На полонину вийшов Петрусь-козопас і пронизливо свиснув, маючи на меті відігнати кізок від дівчинки, бо сам хотів з нею перебалакати. Кізки відреагували, правда з великою неохотою, тож Петрусеві довелося проштовхуватися між ними, поки нарешті став перед нею.

— То що, може, хоч сьогодні підемо разом на пасовисько, — з притиском звернувся пастушок до дівчинки.

— Ні, Петрусю, — вкотре почала виправдовуватися Гайді, — Вони можуть кожної хвилі приїхати з Франкфурта, мушу сидіти вдома і чекати.

— Та чув я то і вже не раз, — незадоволено пробурчав Петрусь.

— Але так буде, доки вони не приїдуть, — пояснювала дівчинка, — Чи ти думаєш, що вони приїдуть аж з Франкфурта до мене в гості, а мене вдома не буде?

— Хай у Вуя на тебе почекають, — вперто не погоджувався Петрусь.

Зі сторони хатини почувся дужий голос дідуся:

— Агов, військо далі не марширує. Чи то фельдмаршал десь блудить, чи вояки дезертирували, з поля бою повтікали?

Петрусь блискавично захопив свого прута, зацьвохкав ним, і кози, які добре знали цей небезпечний для їхньої шкури звук, рвонули вгору, а він бігцем за ними.

З того часу як Гайді повернулася додому, вона почала братися за роботу, про яку раніше й подумати не могла. Кожного ранку вона застеляла своє ліжечко і так довго вигладжувала його долоньками, доки воно не ставало гладеньким та рівненьким. Після того наводила лад у хатинці: розставляла на свої місця стільці, а все, що лежало абияк, відразу потрапляло до шафи. Потім брала ганчірку і так довго витирала стола, доки він не ставав лискучим, як дзеркало. Коли дідусь повертався до хати, то задоволено промовляв щось на кшталт: “Та в нас кожного дня неділя, так поприбирано. Не дурно Гайді побувала на чужині”.

Сьогодні, після того як Петрусь з козами побігли на пасовисько, а вони з дідусем поснідали, вона теж взялася за прибирання, проте ніяк не могла його закінчити. Надворі було так гарно! Кожної хвили відбувалося щось і заважало їй прибирати. Ось через розчахнуте вікно заглянуло веселе сонечко, ніби покликало: “Вийди надвір, Гайді, виходь!” Дівчинка вибігла з хати. Вся хатина була огорнута сонячним сьайвом, сонечко вилискувало на горах та щедро

посилало промені в далеку долину. Трава на схилі так привабливо вилискувала золотом, що дівчинка просто не змогла повернутися до роботи. Вона присіла на хвилику й почала милуватися. Але нараз нагадала собі, що залишила стілець триногу просто посередині кімнати, а стіл ще не прибрано після сніданку. Дівчинка зірвалася на рівні ноги й метнулася у хатку. Але не пройшло й кілька хвилин, як вітер так сильно засвистав у гіллі ялин, що Гайді не змогла не послухати цієї чарівної музики і мусила вибігти пострибати в такт гілкам, які гойдалися туди-сюди. У дідуся завжди була якась робота в шопі за хатиною. Час від часу він ставав у дверях і з посмішкою спостерігав за підтанцюваннями малої. Він саме повернувся в шопу, коли Гайді голосно скрикнула:

— Дідусю, ді-ду-сю, ходи сюди!

Старий швидко вийшов, був трохи переляканим, бо подумав, чи не трапилося часом якої біди. Побачив, як Гайді біжить до схилу гори, по якому в'ється стежка зі села, і голосно вигукує:

— Вони приїхали, приїхали! Он першим пан лікар іде!

Дівчинка кинулася назустріч старому другові. Пан лікар простягнув у привітанні руку їй назустріч.

Мала, добігши, ніжно обхопила її долоньками і радісно загукала:

— Доброго дня, пане лікарю! Дякую тисячу тисяч разів!

— Слава Богу, Гайді! А за що ти мені дякуєш? — з дружелюбною посмішкою запитав той.

— За те, що змогла знову повернутися до мого дідуся, — пояснила вона.

Лице лікаря осяяла внутрішня радість. Він не сподівався на такий шалений прийом. Піднімався у гори, заглибившись у відчуття самотності, тож навіть не зауважив красот природи навкруги. Думав, що тепер Гайді заледве його впізнає, бо бачилися вони не так часто. Отож потерпав, що може прийти й розчарувати, бо не його, а своїх друзів сподівалася в гості. Проте насправді все виглядало інакше: мала щиро раділа й, сповнена вдячності та любові, не відпускала його руки.

— Йдемо, Гайді, — промовив із батьківською ніжністю, — веди мене до свого дідуся і покажуй хатку, в якій живете.

Але та стояла і зі здивуванням дивилася вниз, на підніжжя гори.

— А де ж Клара і бабуся? — спитала нарешті.

— Ну, знаєш, я тобі зараз розповім щось таке, від чого не тільки ти засмутишся, але й мені шкода буде, — сказав лікар. — Розумієш, я сам приїхав. Клара була серйозно хвора, вона не може тепер подорожувати, тому бабуся також не приїде. Але весною, як день стане довшим, а погода теплою, вони обов'язково приїдуть.

Гайді засмутилася. Вона ніяк не могла усвідомити, як все, що досі виглядало певним, в один прекрасний момент розсипалося в друзки. Стояла якусь хвилю непорушно, знічена несподіванкою. Лікар теж мовчав, і все навколо неждано стихло, тільки нестримний вітер продовжував висвистувати сопілкою у вітті ялин. Та ось Гайді опам'яталася, нагадала собі, чого збігала додолу:

любий пан лікар приїхав до неї в гості. Мала глянула на нього. Якийсь смуток світився в його очах. Це вперше, з часу їх знайомства, з таким болем дивився на неї. Гайді стало шкода лікаря. Вона не могла витримати, коли хтось сумував. І, звичайно, причина його смутку (як думала Гайді) в тому, що Клара й бабуся не змогли приїхати. Дівчинка швиденько зміркувала, чим би втішити друга.

— Не так вже й довго до весни чекати. Ось вона настане, і вони будуть уже тут. У нас в горах весна набагато швидше приходить, і швидко стає тепло. Коли вони приїдуть, то зможуть надовше залишитися. Кларі це точно сподобається. А зараз ідемо нагору, до дідуся.

І, тримаючи його за руку, пішла з ним до хатинки. Гайді так хотілося підбадьорити пана лікаря, що по дорозі вона ще раз почала його переконувати про недовгу зиму та довгі й теплі літні дні, які так швидко наступають після холодів, що й оком не встигнеш зморгнути. Ці втішання справили благодатне враження і на неї. Тому, коли вони підійшли до дідуся, дівчинка весело гукнула:

— Вони ще не приїхали, але скоро приїдуть!

Лікар не був для старого незнайомцем, бо дівчинка багато про нього розповідала, тож він простягнув йому руку, сердечно вітаючи у себе вдома. Чоловіки всілися на лавці коло хижки, де знайшлося місце й для Гайді, пан лікар дружелюбно кивнув до неї, щоб вона сіла поруч. Кляссен розповів, як до подорожі в гори його спонукав пан Зеземанн, хоча мусить визнати, що ідея зовсім непогана, бо він уже давно не відчував себе таким

здоровим та бадьорим, як тут. І шепнув Гайді на вушко, що незабаром на гору принесуть щось із Франкфурта, і воно потішить її набагато більше ніж старий доктор. Їй стало дуже цікаво, що ж це буде. Дідусь почав схиляти лікаря до думки, проводити погожі осінні дні на полонині або, в крайньому випадку, приходити до них якогось гарного дня в гості, бо запросити пожити в хатині він, на жаль, ніяк не може: там немає місця для проживання двох дорослих чоловіків та дитини. Дідусь порадив гостеві не повертатися до Раґаца, а винайняти на деякий час квартиру в Дьорфлі. В селі є пансіонат, де він може знайти скромненьку, проте цілком пристойну кімнату. Тоді пан лікар може кожного ранку підніматися до них на полонину, де йому, безперечно сподобається, вважав Вуй, крім того він міг би поводити його по горах, показати різні красиві місця або ж повести туди, куди сам захоче. Кляссену ідея припала до душі й він твердо вирішив скористатися пропозицією та поселитися на деякий час в Дьорфлі.

За розмовами час пролетів непомітно, і вони незчулися, як сонце стало в зеніті, та прийшла обідня пора. Поривчастий вітер стих, і ялини за хатиною непорушно завмерли. Гірське повітря залишалось ще ледь прохолодним і приємно освіжало, бо сонце в цю пору щедро світило на лавку й почало вже припікати.

Вуй встав, зайшов у хатину й одразу повернувся, несучи стола наперед себе. Він підсунув стіл до лавки й промовив:

— Ану, Гайді, винеси-но все, що треба для обіду, та накрій стола. Нехай пан вибачає, але у нас і їжа проста,

і їдальня під відкритим небом, так просторіше.

— А знаєте, я теж так думаю, — погодився лікар, насолоджуючись видом долини, — і з великим задоволенням розділю вашу трапезу. Тут у горах, їжа, гадаю, особливо смачна”.

Гайді вивіркою заметалася до хати та на вулицю і поклала на стіл усе, що знайшла в дідусевій шафі, бо пригостити пана лікаря приносило їй надзвичайне задоволення. Поки мала поралася коло столу, дідусь приготував обід і виніс у паруючих горнятах пряжене козяче молоко та злотисто запечений сир. Потім узяв ножа і нарізав м'ясо, в'ялене на чистому гірському повітрі, тонюсінькими, аж прозорими, рожевими шматочками. Лікар давно вже не їв такої смачної страви.

— Так, без сумніву наша Клара обов'язково має тут побувати, — сказав він, — тут вона набересться нових сил, а почне харчуватися, як ото я зараз, то дійсно набере ваги та стане міцною, якою ще ніколи не була.

Та ось на полонину піднявся незнайомец, який ніс на спині великий тюк. Коли він дійшов до хатини, то скинув його на землю і перевів подих, з насолодою вдихаючи свіже гірське повітря.

— Ага, ось і те, що я привіз із Франкфурта, — промовив лікар, встав із лавки, і, взявши за руку Гайді, підійшов до тюка та почав його розв'язувати. Знявши важку захисну обгортку, запропонував дівчинці: — А тепер твоя черга, дитино, сама діставай свої скарби!

Гайді витягувала кожную річ і щоразу широко розкривала очі від здивування. Лікар підійшов до купи

дарунків саме тоді, коли вона вийняла велику коробку і, знявши з неї кришку, пояснив, для кого печиво:

— Глянь, що бабуся матиме до кави.

Дівчинка аж скрикнула від радості:

— Ого-го, тепер бабуся зможе скуштувати усілякої випічки! — і застрибала навколо коробки.

Вона відразу ж захотіла віднести солодощі до бабусі, але дідусь остудив її запал, запропонувавши віднести все ввечері, коли проведжатимуть пана лікаря, бо це, мовляв, буде по дорозі. Гайді продовжила виймати подарунки і, знайшовши мішечок з тютюном, віднесла його дідусеві. Подарунок сподобався старому. Він одразу набив люльку, і вже обидва чоловіки сиділи на лавочці, балакали про всяку всячину, пахкаючи великими клубками диму, а Гайді стрибала від одного подарунка до іншого, роздивляючись усі ці скарби. Несподівано вона підійшла до лавки, стала перед гостем, і як тільки в розмові провисла пауза, категорично заявила:

— Ні, все це не принесло мені більше радості, ніж зустріч із вами, пане лікарю!

Чоловіки посміялися трохи, а лікар сказав, що ніколи такого б не подумав.

Коли сонце вже наполовину сховалося за горою, він встав, щоб зійти в Дьорфлі та винайняти там квартиру. Дідусь взяв під пахву коробку з печивом, велетенське кільце ковбаси та хустку, а лікар — Гайді за руку, і вони пішли схилом до хатинки Петруся-козопаса. Тут дівчинка попрощалася з ними: вона хотіла чимскоріш до бабусі, побути з нею, поки дідусь її не забере. Сам Вуй

туди зайти не міг — вирішив провести гостя аж до села. Коли на прощання лікар стиснув дівчинці долоньку, вона спитала:

— А ви не хочете завтра вранці вийти з кізками на пасовисько? — мала хотіла поділитися з другом найкращим, що знала.

— Так і зробимо, Гайді, — відповів той, — завтра підемо разом.

Чоловіки пішли далі, а дівчинка зайшла до хати. Дідусь залишив подарунки під дверима, отож спершу занесла всередину велику коробку з печивом, потім — велике кільце ковбаси, а за ним — хустку. Всі подарунки поклала близьенько від бабусі, щоб та змогла їх “побачити” руками та знати, що це таке. Хустку поклала старенькій на коліна.

— Це все з Франкфурта від тамтої бабусі та Клари, — пояснила вона Бригїтті та бабці, які просто остовпіли від здивування. Особливо Бригїтта, що оторопіло спостерігала, як Гайді заповзято бігала туди сюди, заносючи в хату подарунки.

— А правда, бабуню, ти дуже тішишся, то ж таке м’якеньке печиво, правда! — вигукувала Гайді раз за разом.

А бабця погоджувалася:

— Та певно, Гайді, най Бог тих добрих людей милує! — а після цього вкотре проводила долонею по теплій та м’якій хустці. — Яка ж вона буде пригожа на зимну пору року. До чого ж хороша річ. За все своє життя¹ такого ніколи не мала. Та що там не мала, і подумати, що колись матиму, не могла.

Гайді дуже дивувалася, що бабці більше радості приносить сіра хустка, аніж м'яке солодке печиво. Бригітта стояла перед столом і шанобливо поглядала на кільце ковбаси. Такого великого вона ніколи не бачила. Видавалося просто неймовірним, що це належить їй, та що вона зможе колись відрізати кружальце від такого дива. Бригітта лише похитувала головою і боязко промовила:

— Треба буде у Вуя спитатися, що він про це скаже.

Проте Гайді знала відповідь і не сумнівалася:

— Тут не говорити, а їсти треба.

В хату, спіткнувшись, зайшов Петрусь:

— За мною Вуй іде, Гайді має вже... — хлопчина затнувся, бо побачив те, що лежало на столі. Лише сам вигляд ковбаси позбавив його здатності говорити.

Гайді зрозуміла, що Петрусь мав на увазі, тому швиденько попрощалася з бабцею. Тепер Вуй вже ніколи не проходив повз хатину, не привітавшись із бабцею. Старенька дуже раділа, коли впізнавала його кроки, він щоразу знаходив якесь підбадьорююче слівце для неї. Проте була вже досить пізня година, особливо для Гайді, яка вставала дуже рано. Дідусь якимось сказав: “Дитина має висипатися!” і ніколи не міняв цієї думки. Отож він через відчинені двері побажав старенькій доброї ночі. Взяв Гайді, яка саме вийшла з хати, за руку і вони попрямували під щедро всипаним мерехтливими зорями небосхилом до своєї хатинки вгорі, що привітно чекала на них.

ВІДДЯКА

Рано вранці наступного дня лікар у супроводі Петруся піднімався стежиною в гори. Він був людиною привітною, отож кілька разів даремно намагався завести розмову з пастушком, бо той зазвичай відповідав на запитання коротко, одним словом. Що не кажи, а Петрусь був кепським співрозмовником. Отож до хижки, де на них уже чекали Гайді, Білка та Бурка, бадьорі й веселі, як перші промені сонця на гірських вершинах, товариство дійшло мовчки.

— То як, ідеш на пасовисько?! — запитав Петрусь.

Він повторював це вже котрий ранок, і важко було визначити чого в тій репліці більше: власне питання чи наказу.

— Звичайно, але якщо й пан лікар з нами підуть, — відповіла Гайді.

Петрусь дещо скоса глипнув на лікаря.

З хатини вийшов дідусь із харчами на обід в спеціальній торбинці. Насамперед з усією повагою привітався з лікарем, потім підійшов до Петруся і повісив тому торбинку на плече. Сьогодні сидір з харчами був набагато важчим, ніж зазвичай, бо Вуй поклав туди добрячий кусень в'яленого м'яса. Він подумав, що важке спинання в гору, на пасовисько, свіже альпійське повітря можуть нагнати добрячий апетит на лікаря, і той сяде обідати з дітьми. Петрусь,

передбачаючи, що в сидорі щось надзвичайно смачнуче, заусміхався від вуха до вуха.

Та ось почалося сходження. Кізки щільно обступили Гайді і кожна хотіла бути коло неї першою, здійнялася штовханина: кожна буцала та відпихала іншу. Таким чином дівчинка опинилася посеред отари, яка деякий час несла її вгору. Та ось мала спинилася і повчально звернулася до кізок:

— Ану, будьте слухняними та ввічливими, лізьте догори, не вертайтеся назад і не треба пхати одна одну та буцатися. Я піду зараз разом із паном лікарем!

Мала ніжно погладила по спинці Сніжку, яка завжди була поблизу неї, від того кізка й надалі бігатиме за нею песиком. Після цього вибралася з-поміж кіз та пішла поруч із лікарем, який одразу взяв її за руку і вже більше не відпускав: нарешті в нього був балакучий співрозмовник. І дійсно, мала одразу кинулася розповідати про кізок та особливості характеру кожної, про квіти на полонині, скелі навкруги та птахів у небі. Час спливав непомітно, вони й незчулися, як раптом опинилися на пасовиську. Упродовж спинання Петрусь час від часу кидав на лікаря такі погляди, які мали б наводити на бідолашного справжній жах, на щастя той не помічав їх, бо був зайнятий розмовою з Гайді.

На пасовиську дівчинка відразу відвела свого доброго друга на найкрасивіше місце на вигоні, де вона зазвичай сідала й спостерігала за всім навкруги, бо тут їй подобалося найбільше. Вона, як завжди, вмостилася зручненько, а лікар і собі всівся на залиту сонцем травичку гірської полонини, поруч з малою. На горах

аж до долини вигравав щирим золотом ласкавого сонячного проміння осінній день. Із нижніх гір з усіх сторін було чути дзеленькання дзвоників на шиях у корів, які звучали ласкаво та живодайно, ніби всюди запанували мир та спокій. Промені вигравали, іскрилися та розблискувалися золотистим сяйвом на снігах у гірських впадинах, а сірий Фалкніс підпірав своїми тисячолітніми величними вежами блакить небозводу. Полониною гуляв тихенький та лагідний ранковий вітерець. Під його ніжними подихами ледь-ледь колихалися останні, з незліченної кількості влітку, ніжно-голубі чашечки дзвіночків. Видавалося, що квіти згідливо похитують голівками тепленькому сонечку. Високо-високо в небі велетенськими колами кружляв орел, який сьогодні не скрикував. Широко розпростерши крила, він мовчазно і, видавалося, задоволено ширяв у небесній синяві. Гайді лишень головою крутила, спостерігаючи то за тим, то за сим: квіточки, які весело кивали голівками, небесна синява, радісне сонячне сяйво, задоволений птах у небі — все було таким гарним, таким гарним! У дівчинки аж очі заблищали від задоволення. Вона глянула на лікаря, який теж міг насолодитися цією красою: Кляссен мовчки та задумливо споглядав на все. Але як тільки зустрівся поглядом із її, радісним від побаченого, промовив:

— Так, Гайді, безперечно, тут дуже красиво! Але як ти гадаєш: чи може відчувати радість від усієї цієї краси той, хто прийшов сюди з горем у серці?

— Та ні! — вигукнула Гайді, — тут не буває горя на серці, смуток можна знайти лише у Франкфурті.

Лікар Кляссен ледь всміхнувся, але його посмішка зараз же згасла, і він продовжив:

— А якщо хтось принесе всю свою печаль з Франкфурта сюди, на полонину, що йому тоді робити?

— Якщо не знаєш, що ж далі робити, треба до любого Господа звернутися, — впевнено відповіла мала.

— Так, дитино, це дуже хороша думка, — зауважив лікар, — але якщо те, що наганяє тугу, його, Божа воля, що тоді сказати любому Богові?

Гайді замислилася. Вона була впевненою, що Бозя розрадить будь-яке горе і допоможе в нещасті. Отож, опираючись на пережите, шукала відповіді на запитання лікаря.

— Тоді треба чекати, — заявила вона після кількох хвилин роздумів, — чекати і завжди казати собі: любий Господь через інших шле мені радість, але її просто потрібно вчасно помітити. Для цього треба спинитися, стати на хвилю тихо, не квапитися. Тоді стане зрозуміло, що всі дії Господні на благо, цього просто наперед не побачиш, особливо коли відчуваєш лише щось дуже сумне і вважаєш, що так буде завжди.

— У тебе щира віра, дитино, маєш її берегти, — сказав лікар. Деякий час він мовчки дивився то на велетенські скелі, то в зелену глибоку долину. А потім продовжив: — Знаєш, Гайді, тут може отак хтось сидіти, а в нього темрява перед очима, немовби велика тінь все накрила, і він не бачить вже краси навколо себе. Тоді хочеться

сумувати, тужити вдвічі сильніше, хоча навколо така краса. Розумієш, про що я?

Після його слів дівчинка відчула якийсь легкий смуток на серці, а щойно воно тріпотіло від щастя та радості. Приклад темряви перед очима нагадав їй бабцю Петруся-козопаса, що вже ніколи не побачить світлого сонечка та краси гір. Серденько малої стиснулося від жалю, який збільшувався з кожним разом, коли вона про це думала. На хвилю замовкла, бо вся її радість пропала, а потім сказала:

— Так, я розумію, про що ви. Проте знаю одне: в такому випадку треба читати пісні з бабциної книжки, вони розвіюють темряву в очах, а деколи стає навіть настільки світліше, що стаєш радісним. Так вона казала.

— Ти про які пісні, Гайді?

— Я знаю про сонце й красивий сад та кілька інших довгих віршів, які бабці по три рази читаю, бо вони їй дуже до вподоби, — відповіла мала.

— Ну то розкажи мені. І я хочу їх почути, — лікар вмовстився зручніше, щоб уважно слухати.

Гайді зімкнула руки і хвилю зосереджувалася

— Мені почати з цього місця, де бабця завжди каже: “після цих слів віра знову повертається в серце”?

Лікар кивнув на знак згоди.

Гайді почала:

Дай Йому волю, дозволю панувати,

Бо він — Мудрості Владар.

Його воля — усе влаштувати.

Диво цей неосяжний дар.

Лише Господь над усім має владу,

Керує світом, а ти

Послухай Його пораду,
І те, що мучить тебе,
Все горе мусить пройти!
Маєш трохи почекати,
Щоб втіху від Бога мати.
Будеш спершу відчувати,
Немов залишив тебе страждати,
Страх та злидні пожинати.
А зможеш гординю подолати,
Голову схилити, Бога не ганити,
Віру зберегти і далі йти —
Пізнаєш милість Божу ти.

Звільниться від суму серце твоє,
Спаде з душі тягар,
Господь за віру благодать дає,
Винагороджує за вірність Владар.

Гайді перестала декламувати, бо не була певною, що лікар її слухає: Кляссен закрив долонею очі й, видавалося, непорушно завмер. Мала подумала, що, можливо, він задрімав. Отож вирішила почекати, доки прокинеться й коли захоче ще послухати, то вона розповідатиме далі. Запала тиша. Лікар мовчав, хоч і не спав, занурився в спогади про давно минулі дні. Ось він, ще зовсім малюк, стоїть коло кріселка доброї матері, а вона пригорнула його рукою і читає пісню, яку щойно декламувала Гайді. Як давно він не чув цієї пісні! Лікар наче знову почув голос матері, побачив її добрі очі, які з любов'ю дивляться на нього. Як тільки мала почала декламувати, лікар почув ласкавий голос, що промовляв до нього. Він мусив прислухатися до цих слів, слідувати подумки за цим голосом. Отож лікар ще довго мовчки сидів, прикривши лице рукою. Коли ж нарешті виринув

зі споминів та забрав руку з очей, то побачив Гайді, яка зі здивуванням дивиться на нього. Лікар взяв її за руку:

— Гайді, твоя пісня просто чудова, — сказав він, і його голос звучав набагато радісніше, ніж досі, — давай, коли зійдемо з пасовиська, ти мені ще раз її повториш.

У Петруся було достатньо часу, щоб вдосталь позлитися. Дівчинки стільки днів не було на пасовиську, а коли нарешті прийшла, коло неї сів старий дядько, і пастушок не міг до неї навіть підступитися. Він був страшенно роздратованим. Хлопчина став далеко позаду лікаря, який і гадки не мав, що є причиною злості малого, а бачити того не міг, та, стиснувши кулака, почав загрозово розмахувати ним. За деякий час цього пастушкові видалося замало і він погрожував уже двома кулаками. Чим довше Гайді сиділа коло лікаря, тим несамоовитіше та лютіше стискав Петрусь кулаки та розмахував ними у нього за спиною.

Тим часом сонце сягнуло того місця, коли, зазвичай, починають полуднувати: свого zenіту. Петрусь це дуже відчув, тож щосили заволав: “Обі-і-ідати пора!

Гайді хотіла було принести торбинку з харчами, щоб пан лікар міг пополуднати, просто там, де сидів. Проте той відмовився, сказав що не голодний, попросив лише склянку молока. Він, мовляв, вип’є, а потім побродить по пасовиську та підніметься трохи вище в гори. Гайді вирішила, що також не голодна, і їй теж достатньо випити лише горнятко молока. А після цього вона повела б пана лікаря до великих, порослих мохом каменяк, де якомсь Щиглик мало не зірвався униз, та де ростуть пахнючі трави. Дівчинка побігла до Петруся,

сказавши, що хоче горнятко молока від Білки для пана лікаря, а друге — для себе. Петрусь хвильку здивовано дивився на малу:

— А кому то всьо, шо в мішкові?

— А з'їж усе сам, але спочатку надій молока і то хутко, — відповіла мала.

Петрусь ще ніколи ніякої роботи не виконував так швидко. Справа була не стільки в кількості харчів, а в тому, що пастушок не знав, чим буде ласувати. Поки лікар та Гайді помаленьку пили своє молоко, Петрусь розв'язав торбинку. Коли вздрів здоровенний кусень м'яса, то аж затрясся від радості. Оглянув вміст торби ще раз, щоб пересвідчитися, що то не якась мана. Лише після цього шаснув рукою всередину, щоб нарешті насолодитися несподіваним дарунком. Проте несподівано нагадав собі, як тихцем за спиною старого пана погрожував кулаками, а той стільки надарував йому, невдячному, на обід. Петрусь пожалкував, що так робив, у нього було відчуття, ніби той вчинок заважав йому вийняти цей чудовий дарунок та по-справжньому посмакувати. Нарешті хлопчині здалося, що він знайшов вихід: рвучко скочив на ноги і побіг до місця, де стояв раніше. Там підняв руки долонями догори, на знак того, що більше не злиться і не тримає на когось кулаків. Петрусь стояв із простягнутими до неба руками доки в нього не з'явилося відчуття, що справу залагоджено, і його теперішній вчинок повністю виправив попередній.

Задоволений пастушок великими скоками повернувся до торбинки з харчами та з чистим сумлінням

накинувся на смачний обід.

Тим часом лікар та дівчинка, прогулюючись полониною, милувалися краєвидами й мило бесідували. Та ось Кляссен зауважив, що пора йому повертатися в село, та й Гайді, мабуть, хоче ще побути зі своїми кізками. Проте їй така думка ніколи б не спала, бо тоді доброму панові лікарю доведеться йти полониною вниз самому-самісінькому аж до готелю. Мала виявила бажання пройтися з ним до хатини дідуся та навіть провести його трохи далі. Всю дорогу Гайді пройшла, тримаючи друга за руку та оповідаючи про місця, де кізки найбільш полюбляють пастися, а також, де найгустіше ростуть улюблені нею золотавий горицвіт, золототисячник та багато інших квітів. Мала знала, як називається кожна квіточка, що росте на полонині. Цьому її навчив дідусь. Літом він розповів їй про народні назви усіх цих квіток. Принаймні тих, які знав. Та ось лікар сказав, що їй вже пора повертатися. Вони попрощалися, і Кляссен закрокував стежиною, час від часу оглядаючись. Гайді стояла на схилі гори, дивилася вслід та махала рукою на прощання. Так завжди робила його донечка, коли він ішов з дому.

Цей осінній місяць видався напрочуд ясним та теплим. Кожного ранку лікар піднімався на полонину та мандрував околицями. Досить часто компанію складав йому Вуй. Вони спиналися на скелясті гори, де кивають верхівками поодинокі, обтріпані всіма вітрами старезні ялини та кружляють, скрикуючи мало не над головою, орли, бо це їх царина й домівка. Лікар отримував справжнє задоволення від бесід під час прогулянок.

Його завжди дивувало, як Вуй багато знає про цілющі трави, що ростуть на полонині, при яких хворобах і як їх застосовувати; скільки гарних місць йому тут відомо: затишні ялини, під якими приємно пахне живицею¹, густі смереки, під якими прохолодний затінок та аромат хвої, м'який, густо сплетений мох, який заповнив простір між покрученим корінням, а також дрібні квіточки, які щедро вкривають ситний альпійський ґрунт.

Старий також багато знав про життя та звички усіх великих і малих тварин, які живуть у горах, розповідав різні веселі історії про мешканців тріщин, заглибин, печер, а також верхівок ялин.

Час злітав для Кляссена майже миттєво та непомітно. Прощаючись вечорами з Вуєм, він часто повторював: “Добрий друже, кожного разу йду від вас із новими знаннями”.

Частенько в найгарніші, найтепліші та найсонячніші дні лікар сходив разом із Гайді на високогірне пасовисько. Вони всідалися на тому ж скелястому виступі з гарним краєвидом, який уподобали собі з першого разу. Гайді знову декламувала вірші з бабусиної книги та розповідала всілякі історії, яких знала багато. Петрусь тепер часто сидів за їхніми спиною, вів себе сумирно й кулаками більше не грозив.

Ось так гарно й тепло підійшов до свого кінця перший місяць осені: вересень. Одного ранку лікар не виглядав таким веселим, як раніше. Він пояснив причину свого поганого настрою: сьогодні його останній день, завтра мусить повертатися до Франкфурта, а місцину цю

полюбив так, неначе вона завжди була його домівкою. Отож йому тяжко тепер прощатися з тим, що таке миле серцю. Вуя з Полонини звістка про його від'їзд також дуже засмутила. Він звик до цього добродія, з яким так приємно було посидіти та побалакати про всяке-різне. Гайді також стало сумно. Вона звикла проводити багато днів поспіль у компанії свого доброго друга. Тож ніяк не могла змиритися з думкою, що все закінчиться, і зі здивуванням та питально дивилася на лікаря. Проте нічого не можна було змінити: Кляссен мусив їх покинути. Він попрощався з дідусем і спитав Гайді, чи не хоче вона трохи провести його. Дівчинка йшла, тримаючи його за руку, і ніяк не могла звикнутися з думкою, що він їде назавсім.

Та ось лікар спинився і сказав, що даліше проводити його немає потреби. Вони досить далеко зійшли додолу, і мала має повертатися. Він погладив кучеряву голівоньку дівчинки і промовив:

— Ну що ж, Гайді, мушу їхати звідси. Якби я тільки міг взяти тебе з собою до Франкфурта!

У малої нараз перед очима постали тіснява будинків по обидві сторони горбатих брукованих вулиць, панна Роттенмаєр, єхидна Тінетта і вона боязко запропонувала:

— Я би ліпше хотіла, щоб ви до нас приїхали.

— Твоя правда. Так буде набагато краще. Ну що ж, прощай, Гайді, — лікар простягнув малій руку. Мала потиснула долоню доброго друга і глянула на нього: у того на очах виступили сльози. Він різко відвернувся і поспіхом закрокував стежиною. Гайді залишилася

стояти. Образ привітного лікаря зі сльозами прощання ніяк не покидав її. В малої серце стиснулося від жалю. Нараз почуття переповнили її вщент, дівчинка голосно розплакалася і стрімголов кинулася навздогін Кляссену. Вона схлипувала й гукала:

— Пане лікарю! Пане лікарю!

Кляссен спинився.

Мала наздогнала його. Сльози горохом котилися з її очей, і вона нестримно хлипала:

— Я вже їду з вами до Франкфурта. Буду там, скільки скажете. Мені тільки треба повернутися й попередити дідуся.

Лікар почав заспокійливо гладити її.

— Ні, дорога дитино, — примовляв, як завше, привітно, — зараз і негайно не треба їхати. Як же ти поїдеш, не постоявши під ялинами за хатиною? Знову, на біду, захворієш у тому місті. Але знаєш, що? От коли я сильно занедужаю і буду сам-самісінький, приїдеш до мене? Можу я мати надію, що матиму хоч від когось підтримку та милосердя?

— Так, обов'язково приїду, — палко запевняла мала, голосно схлипуючи, — того ж дня! Як тільки зле себе почувате. У мене ж крім вас та дідуся нікого більше з близьких немає.

Кляссен ще раз потиснув дівчинці на прощання руку й поспішно закрокував далі. Гайді залишилася стояти на місці й довго-довго махала рукою йому вслід, поки він не перетворився на ледь помітну цятку на горизонті, а потім взагалі не щез із виду. Коли лікар востаннє обернувся, щоб побачити дівчинку та залиті сонцем

схили гір, прошепотів: “Там, вгорі, справжня благодать. Гори лікують душу й тіло. На бескидах починаєш знову відчувати радість від життя на білому світі”.

Оповідка четверта

ЗИМА В ДЬОРФЛІ

Навколо хатини лежало стільки снігу, що виглядало, ніби вона, потрапивши під ногу якогось велета, по віконця вгрузла в землю. Такі кучугури намело по всій полонині. Вхідні двері геть замело, аж до самого верху. Якби Вуй залишився на зиму в горах, він мусив би мало не кожного ранку вибиратися з хижки, як Петрусь-козопас. Кожного ранку хлопчина “виходив” із хатини через віконечко, стільки снігу випадало за ніч! Вистрибував надвір, де мороз, порівняно з нічним, дещо слабшав, і з головою поринав у кучугуру, лише шапка на маківці стирчала із замету. Потім Петрусь починав борсатися, розгрібати сніг у різні сторони, доки не стояв твердо на ногах. Мама подавала йому через рятівне віконечко велику мітлу, з допомогою якої хлопчина пробивався крізь снігові завали до вхідних дверей. Проте найбільше роботи було саме тут: мусив повідкидати сипкі снігові маси так далеко, щоб вони не увірвалися до хатини, коли відчиняться двері. Якби таке сталося, і сніг засипав би кухоньку при вході, всі, хто жив у хаті, були б відрізані від зовнішнього світу, а через віконечко пролізти міг лише Петрусь. Проте він не відчував себе

взимку так уже й погано. Якраз навпаки: часи снігів та морозів мали свою принаду. Бо коли Петрусеві треба було вниз, у село, він пролазив крізь віконце, а мама пропихала йому вслід санчата. На них хлопчина з вітерцем добирався до села, а з'їжджати можна було велетенськими звивинами, бо вся полонина ставала чудовою сніговою трасою.

Вуй дотримав слова і зимував не на полонині, а в Дьорфлі. Як тільки випав перший сніг, старий позачиняв хатину, хлівець та шопку і перебрався з Гайді та кізками до села. Поблизу церкви та хатини священика у нього там була інша домівка, простора будівля, котра, проте, знала кращі часи. Колись це був мало не палац, який було добре видно з околиць. Проте пишнота споруди залишилася в далекому минулому. Тепер вона обвалювалася та обсипалася з усіх сторін. Колись будинок належав хороброму воякові, який вірою і правдою служив іспанській короні. За хоробрість та мужність його щедро винагороджували, отож став досить заможним. Повернувшись додому, в Дьорфлі, воїн спорудив розкішний будинок, де збирався доживати віку. Проте минуло не так багато часу, і герой воєн, який звик жити бурхливо, не міг змиритися з мирною тишею сільця: його замучила нудьга. Отож він назавжди залишив оселю й повернувся до того світу й до того життя, до яких звик. Коли після багатьох років стало відомо, що господар будинку покинув цей світ, новим власником став далекий родич померлого, який жив далеченько у долині. Споруда почала розвалюватися, а той не мав бажання її поправляти.

Отож із тих часів тут жили найзлиденніші бідарі, які платили копійки за постій. Коли що відпадало або ж завалювалося, його так і залишали не поправленим. А згодом іще молодий Вуй із маленьким сином Тобіасом поселилися вже мало не в руїні... Відтоді оселя стояла здебільшого пустою, потребувала постійного догляду, треба було безперестанку латати, підбивати та поправляти дірки, тріщини та провали. Зимувати тут було просто не можливо: зима в Дьорфлі довга, а пронизливі вітри так свистали протягами, що в кімнатах свічки гаснули, а в мешканців зуб на зуб від холодриги не попадав. Проте Вуя не так легко було злякати, він добре знав, як цьому запобігти. Одразу, як тільки твердо постановив повернутися до людей і зимувати в селі, старий взявся до роботи. Упродовж осені Вуй лагодив будівлю. А в середині жовтня він та Гайді поселилися тут.

Якщо підходити до будинку ззаду, то не треба відчиняти дверей, щоб зайти в прибудову, розвалена задня стіна та половина іншої давали можливість не те що зайти, а заїхати. У напіврозваленій стіні збереглося арочне вікно, давно вже без шибок, густо вкутане плющем, який вився аж до стелі. Вона мала випуклу форму та збереглася лише наполовину. Випукла форма стелі, арочне вікно наводили на думку, що раніше тут була каплиця. Звідси прохід без дверей вів у велику залу, підлога якої була колись встелена гарними кам'яними плитами. Де-не-де вони ще збереглися, решта розтрісканої підлоги густо заросла травою. Стіни зали були напівзруйнованими, усюди лежали кусні

стелі. Якби не кілька масивних колон, що підтримували вцілілу її частину, треба було б із страхом проходити через це приміщення: будь якої миті все могло б упасти на голову. В старій залі Вуй збив із дощок окреме приміщення, підлогу щедро встелив сіном, і тепер вона слугувала хлівцем для кізок. Як іти далі, то проходиш силою-силенною коридорів та переходів, де на кожному кроці через тріщини та проломи заглядає в погожу днину сонечко або ж можна побачити луг обабіч будівлі, чи якусь частину шляху коло будинку. Врешті приходиш до важких дубових дверей, які ще міцно тримаються на завісах, а крізь них потрапляєш у простору кімнату, яка досить непогано збереглася: неушкоджені стіни облицьовані потемнілими від часу, проте без жодної дірки, дерев'яними панелями, а в одному з кутків — велетенська, аж до самої стелі, кахельна піч. Білі кахлі печі прикрашені синіми зображеннями високих старовинних веж, що заросли високими деревами, під густими вітами яких — мисливець із гончаками. На стінках печі — зображення рибалки під крилатим дубом, на краю тихого озера, у яке він далеко закинув вудочку. Навколо облаштовано лавку, щоб можна було всідатися й розглядати зображення на ній. Це місце Гайді вподобала собі відразу. Тільки-но вона переступила поріг кімнати, відразу ж підбігла до печі, всілася на лавку й почала розглядати малюнки. Проте, якщо розглядати бокові, одразу привертають увагу чотири дошки, що лежать на підлозі між піччю та стіною. На них добрячий оберемок сіна, вкритий шматком лляного полотна замість простирадла та

товстою рядниною замість ковдри. Тобто за піччю таке саме зручне ліжко, яке дівчинка мала на горищі. Гайді радісно скрикнула:

— Ой, дідусю, у мене тепер є своя кімнатка! А де ти спатимеш?

— Твоя кімнатка мусить бути поблизу печі, аби ти часом не змерзла, — сказав той, — а моє ліжко теж можеш зобачити, ходи за мною!

Він підійшов до ще одних дверей і зайшов у малесеньку кімнатку. Дідусеве ліжко стояло тут. Але у кімнатці також були двері, які Гайді одразу прочинила, бо їй дуже кортіло подивитися, що за ними. Те, що вона побачила, змусило її завмерти від здивування ще на порозі. За дверима було приміщення, яке нагадувало кухню, але таке величезне! Такої великої кухні дівчинка ніколи не бачила. Дідусь чимало тут полагодив, проте зробити ще треба було дуже багато: стіни розтріскалися, і в наскрізних шпарах та дірах аж висвистував вітер. Частину таких отворів дідусь позакривав дошками, і тепер приміщення виглядало так, наче на стіни понавішували дерев'яні шафки. Величезні та старезні двері укріпив цвяхами та поскручував дротами. Тепер вони щільно зачинялися, і вже не видно було руїн колишніх кам'яних стін, вкритих густим чагарником, де жила сила-силенна ящірок та усіяких жуків.

Гайді сподобалася її нова домівка. Після переселення, коли прийшов Петрусь, щоб побачити, як їй на новому місці, вона впевнено водила його помешканнями, бо перед тим старанно оглянула всі кути та закутки,

нишпорила кругом доки не задовольнила свою цікавість усіма дивними чи незвичними місцями. За пічкою спалося просто чудово, але кожного ранку, коли Гайді прокидалася, їй щоразу видавалося, що вона на полонині, і треба вибігти на вулицю та подивитися, чому ялини за хатиною більше не шумлять. Чи часом не вкрило їх віття густим снігом? Отож кожного ранку дівчинка крутила спросоння головою, аж поки не згадувала, де вона тепер. Після цього відчувала якусь тугу, щеміло та стискалося сердечко, бо вона не на полонині. Проте вже за якусь мить чула, як дідусь розмовляє з Білкою та Буркою, а кізки голосно та радісно мекають, ніби кличуть: “Та ходи вже до нас, чого ти так довго?!” Гнітюче відчуття відступало й дівчинка переконувалася, що вона таки вдома. Отож якомога скоріше зривалася з ліжка і стрімголов мчала у велику стайню, до кізок. На четвертий день після переселення Гайді почала непокоїтися:

— Як там у горах бабця? Вона ж не може довго залишатися сама. Сьогодні мушу піднятися на полонину та провідати її!

Дідусь заперечив:

— Ні, не сьогодні і навіть не завтра, — сказав, — у горах навалило снігу, і він далі падає. Дивись, навіть Петрусь не сходить додолу. Таку малечу, як ти, зразу снігом замети і не знайдеш. Таки мусиш, дитино, почекати, зак сніг зверху замерзне, і тоді по тій замерзлій шкірочці можеш іти сміло.

Чекати доки замерзне сніг, було для Гайді справою дещо сумною, проте життя на новому місці таке

бурхливе! Стільки всього треба залагодити, і за кожним разом щось новеньке та цікавеньке. Тепер кожного ранку та після обіду мала ходила до школи. І вчилася, треба сказати, старанно. З Петрусем дівчинка там не бачилася, бо той туди майже не ходив. Сільський учитель був людиною співчутливою і казав час від часу:

— Як мені видається, Петрусь знову не прийшов. Ходити до школи — йому на користь. Але в горах багато снігу, і він не може зійти в долину.

Проте під вечір, коли заняття закінчувалися, Петрусь усе ж приходив, але не до школи, а до Гайді в гості.

Минуло кілька днів, і нарешті ненадовго виглянуло сонечко, яке злегка пригріло нескінченні білі рівнини. Виглянуло і майже одразу сховалося за горами, ніби не сподобалося йому те, що воно побачило взимку. Не те, що влітку, коли око приємно тішать зелена травичка та різнокольорові квіточки. Величезний місяць, який постав під вечір на небозводі, виявився не таким вередливим і всю ніч справно висвітлював блідим сьайвом полонину. Наступного ранку вона вилискувала та переливалася різними кольорами, немов велетенський кристал. І коли Петрусь повторив процедуру виходу надвір, тобто вистрибнув із віконця, то не шубовснув у м'яку снігову перину, а неочікувано гепнув на тверде й проїхав неконтрольовано трохи вниз, немов санчата без господаря. Здивований хлопець зіп'явся на ноги й щосили затупав ногою по сніговій тверді, щоб іще раз, вже не так болісно, переконатися, що таке можливе. Але сніг був дуже твердим: як він не бив об нього каблуками, ледве зміг виколупати кілька

дрібненьких крижаних скалок. Полонина замерзла на камінь. Зрештою Петрусь, незважаючи на болісне падіння, був задоволеним, бо знав, що тепер Гайді зможе підніматися до них у гості. Він швиденько зайшов до хати, похапцем поснідав, поспіхом ковтаючи молоко, яке мама поставила на стіл, запхав у кишеню кусень хліба і вже на ходу промовив:

— Я до школи.

— Добре, йди, вчися гарно і будь слухняним, — не мала нічого проти мама.

Петрусь знову виліз крізь віконечко надвір: сніг, що перетворився в кригу, не дозволяв розчистити кучугуру перед дверима, взяв санчата і, всівшись на них, помчав униз. На замерзлому снігові вони набрали такої шаленої швидкості, що хлопець просто не міг їх спинити, щоб не перевернутися. Ще раз падати на тверде та ще й так стрімко їдучи, не хотів, тож проскочив Дьорфлі й помчав далі, в сторону Маєнфельда. Нарешті санчата виїхали на рівнину й спинилися. Петрусь звівся на ноги і почав розглядатися, куди його занесло. Він був десь посередині сусіднього Маєнфельда. Тож подумав, що до школи все одно не встигнути: заняття вже давно почалися, а йому треба ще добру годину підніматися вгору. Петрусь мудро вирішив повертатися назад без поспіху і дійшов до Дьорфлі, коли Гайді вже прийшла зі школи та сідала з дідусем пообідати. Хлопець зайшов до них не просто так: у нього була думка, якою неодмінно треба було поділитися і то негайно.

— Всьо, — проголосив Петрусь, зупинившись посеред кімнати.

— Як, всьо? Генерале, — це звучить лячно й войовничо, — зауважив дідусь.

— Всьо, сніг твердий!

— Ура-а-а! Ура! Я тепер можу піти до бабці, — затріумфувала Гайді, яка відразу второпала, що Петрусь хотів сказати. — А чого ти не прийшов до школи? Тепер так добре з'їжджати на санчатах, — у Гайдиних словах був докір, вона вважала, що не слід прогулювати заняття, коли є можливість піти до школи.

— Задалеко заїхав, не міг сі спинити¹.

— Взагалі, це називається дезертирством, — втрутився дідусь, — і за нього, відповідно до військового статуту, добряче крутять вуха. Чув?

Петрусь перелякано натягнув шапку якнайглибше, бо нікому він так не довіряв і нікого так не шанував як Вуя з полонини.

— Ганьба такому ватагові, який тікати любить, і встидно¹ такому має бути більше як іншому, — продовжував Вуй соромити його, — ти тільки уяви собі: одна твоя коза пігнула² наліво, решта направо, не слухають тебе більше та поводяться, не так, як худобині в отарі належить. І що будеш тоді робити?

— Налуплю³ одну з другою, — зі знанням справи відповів пастух.

— А якби якийсь хлопчина поведив себе як ті нерозумні кози, і його трохи натовкли по одному місці, що бись на то сказав, га?

— А так йому і треба, — відповів Петрусь

— Ну, козячий генерале, сам визначив, що тобі належиться. Ото як ще раз проїдеш повз школу, замість

того, щоб там сидіти і мудрому вчитися, приходиш до мене і маєш те сповна. Зрозумів?

Тільки тепер Петрусь второпав, куди вітер віє, і що саме його мають на увазі, порівнюючи з неслухняною козою. Це глибоко вразило хлопця, крім того він почав з острахом та крадькома розглядати кутки кімнати, чи не стоїть де знаряддя для послуху, яке сам використовував для кіз, щоб навчити їх уму-розуму.

Проте Вуй, очевидно, не збирався використовувати найрадикальніші методи навчання, а лише дружелюбно сказав:

— Та ней там¹. Ходи до нас, пообідаємо разом. Після того підете з Гайді до тебе додому. Вечером² проведеш її назад, а я тобі щось на вечерю зготую.

Петрусь вельми втішився несподіваному повороту до більш приємних речей, і аж засяяв від задоволення. Отож, не зволікаючи, всівся поруч із Гайді. Але та вже наїлася, бо як почувла, що відвідає бабусю, то від радості й дивитися на їжу не хотіла, і посидіти за компанію за столом не мала ніякого бажання. Вона підсунула свою тарілку з великою картоплиною та печеним козячим сиром Петрусеві, який і так отримав від дідуся повну тарілку їжі. Ця обставина аніскілечки не завадила йому: апетиту вистачало і на дві порції. Гайді тим часом побігла до шафи за пальтечком, яке отримала в подарунок від Клари. Тепер у теплому пальті була добре захищена від холоду і готова підніматися на полонину. Дівчинка стала біля Петруся, і коли той “звільнив” тарілку від останньої картоплини, категорично заявила: “Ідемо!” — і першою вийшла на

вулицю. Вона мала багато чого розповісти йому: в новому хліві Білка і Бурка геть нічого не хотіли їсти, стояли, сумно понурившись, і за цілий день навіть ні разу не мекнули. А коли вона спитала дідуса, чому вони такі зажурені, той відповів, що кізки зараз почувають себе так само, як їй було у Франкфурті, бо за все життя ні разу не сходили з полонини.

— Петрусю, ти маєш колись відчути, як це воно: бути не вдома, — додала під кінець розповіді Гайді.

Діти майже дійшли до Петрусевої хатини, а він і слова не промовив. Здавалося, усі його думки звернуті до чогось дуже важливого, тому він не такий уважний слухач, як зазвичай. Перед порогом Петрусь несподівано став як укопаний і з певною впертістю в голосі сказав:

— Я ліпше до школи буду ходити, ніж за кожним разом від Вуя прутом діставати.

Гайді була тої самої думки і ревно підтримала його наміри. В хатині за пряжею сиділа лише Петрусева мама. Вона пояснила, що бабця не встає з постелі, бо їй холодно, та ще й почуває себе не дуже добре. Для Гайді це було незвичним, зазвичай та завжди сиділа у своєму куточку. Отож мала побігла в кімнатку до старенької. Та лежала в своєму вузькому ліжку, замотана в подаровану сіру вовняну хустку та вкрита тонкою ковдрою.

— Слава тобі, Боже, і хвала! — промовила старенька, як тільки дівчинка застрибнула в кімнатку. Всю осінь вона мала страх у серці, що Гайді від неї забере той незнайомий пан, що приїхав з Франкфурта. Всю осінь він, як розповідав Петрусь, ніц но¹ ходив з малою на

високогірне пасовисько та постійно про щось із нею балакав. А коли її певний час не було, старенька майже повірила, що він таки приїхав для того, щоб забрати дитину. Навіть коли незнайомець поїхав сам, старенька проживала кожен день з острахом, бо дівчинку міг забрати до міста який-небудь панський посланець. Гайді підбігла до ліжка:

— Бабусю, ти так сильно заслабла? — спитала вона

— Та нє, дитинцю, нє, — заспокоїла старенька, погладжуючи її руку, — то я тільки від тої зимниці під ковдрою ховаюся.

— То ти відразу станеш здорова, як тільки настане тепло? — наполегливо допитувала дівчинка.

— Так, певне, шо так, як дозволить Бозя, ше до великого тепла знов сяду за прядку. Я так си думаю, може, вже й нині, встану з ліжка. Хочу трішки походити, а завтра все буде по-старому, — запевняла бабуся, яка відчула, що дівчинка налякалася.

Їй таки вдалося заспокоїти дитину, яка раніше ніколи хворою бабусю не бачила. Дівчинка з деяким зачудуванням глянула на стареньку:

— У Франкфурті закутувалися в шалик¹ перед тим, як вийти погуляти, а ти вирішила вкутатися, як іти спати?

— Я, дитинцю, замоталася, бо змерзла, так мені в ньому тепло. Знаєш, моя ковдра вже для мене затонка.

— Бабуню, — запримітила ще щось Гайді, — та в тебе голова донизу, замість того, щоб, як лежиш, була вище ніг. Так не має бути.

— Я знаю, дитинцю, я відчуваю, шо голова нижче, — бабуся почала вовтузитися на пласкій, як дошка,

подушці, намагаючись вмотитися краще, — знаєш, моя подушка ніколи пишною не була, а тут я ще стільки літ² на ній пролежала, то вона зробилася зовсім плеската.

— От чого я не спитала в Клари, коли їхала з Франкфурта, чи не можу своє ліжечко забрати, — пожаліла Гайді, — там у мене були аж три грубезних подушки, одна на одну поскладані, я ніяк через них заснути не могла. Постійно голова з'їжджала, а я мусила її знову наверх вмоцувати, бо там так заведено спати. Як в тебе голова високо, ти, бабуню, можеш добре спати?

— Та певне, так навіть тепліше та й дихати легше, — відповіла бабуся і з натугою підняла голову над подушкою, демонструючи наскільки це краще, — але давай не будемо більше про подушки. Маю за що Богові дякувати і без цього, бо маю багато такого, чого в інших старих та німецьких нема. Маю пампушки, теплу хустину, а ще й ти нарешті до мене прийшла. Маєш охоту трошки мені почитати?

Гайді метнулася за старим пісенником. Вона вибирала кращу з кращих пісень. Уже знала всі напам'ять, бо вони тішили не тільки бабусю, але й дівчинку.

Бабуся лежала, склавши руки. Ще недавно вона нарікала та була стурбованою, а тепер на обличчі вигравала умиростворена посмішка, наче щойно її оцасливили.

Гайді перервала читання.

— Бабцю, ти вже здорова? — спитала вона.

— Мені добре, дитино, спокійно. Продовжуй, якщо, звичайно, хочеш.

Дівчинка дочитала пісню до кінця:

Як потемніє в очах,
І пелена їх закриє,
Божественне світло
Мій дух узріє,
І радо туди піду я,
Там — б'атьківщина моя.

Бабуся повторила останні строфи пісні. Раз, потім іще раз із виразом радісного очікування. Гайді теж стало радісно на душі. Вона пригадала сонячний день, коли повернулася в гори. Сповнена втішних спогадів, аж вигукнула:

— Бабцю, я знаю як то воно: повернутися додому!

Старенька промовчала, але вираз умиротворення, який підбадьорив малу, залишався на її обличчі.

Пройшло кілька хвилин, і Гайді сказала:

— Вже стемніло, бабцю, мушу вертатися додому, я така рада, що тепер тобі набагато ліпше.

Старенька взяла її руку, трохи потримала в долонях, а потім промовила:

— Ти знаєш, я також тішуся, навіть, якщо й мушу полежати. Мені ж так добре в теплому ліжку. Того ніхто не знає, як то воно лежати цілими днями самій-самісінькій, ніхто до тебе не обізветься, а ти ніц не видиш: ні сонця, ні білого дня. Тоді обсідають тебе важкі думи, деколи вже не віриш, що переживеш наступний такий самий день, негоден далі жити... А як почуєш добре слово, як оте, що ти мені прочитала, так одразу на серці світлішає, легше стає, і радість надходить благодатна.

Бабця відпустила долоньку малої, дівчинка побажала їй доброї ночі й вибігла в іншу кімнату, підганяючи Петруся, щоб той скоріше збирався. Короткий зимовий вечір замінила морозна ніч, яка виявилася погожою, зоряною та з великим круглим місяцем на небозводі. Білий сніг відбивав місячне проміння, і було так світло, ніби знову настав день. Петрусь підготував санки, всівся на них, Гайді примостилася позаду і вони помчали вниз, та так швидко, ніби дві пташки шугонули, склавши крильця.

Коли дівчинка зручно вмостилася на м'якенькому ложі з сіна за піччю, вона думала, як бабці незручно лежати на тонкій подушці, які похмурі думки тоді на неї напосідають, та про світло в серці, яке приходить із добрими словами. Якби вона щодня чула таке слово, то почувала б себе завжди добре. Але дівчинка знала, що зможе відвідати стареньку аж через тиждень, а то й через два. Їй стало так сумно, вона почала розмірковувати, як влаштувати, щоби бабця кожен день чула добре слово. Нараз їй прийшла така хороша думка, як цю проблему вирішити, що вона ніяк не могла заснути, ніяк не могла дочекатися ранку, коли можна буде здійснити задумане. Дівчинка сіла, бо пригадала, що за всіма цими роздумами не помолилася, а вона не хотіла забувати Бога.

Отож коли помолилася і щиро, від усього серця, попросила у Бозі за бабцю й дідуся, лягла на постіль та заснула глибоким і спокійним сном, аж поки не настав світлий ранок.

ПЕТРУСЬ ВЧИТЬСЯ ЧИТАТИ

Наступного дня Петрусь приїхав на санчатах якраз до початку занять. Свій обід привіз у торбинці, бо так вже було в Дьорфлі заведено: обідати місцеві дітлахи йшли додому, а ті, які добиралися до школи із сусідніх сіл, чи, подібно до Петруся, спускалися з гір, всідалися за партами і, поклавши принесені з собою харчі на коліна, обідали. На обід було відведено годину, яку кожен проводив у власне задоволення. Потім знову розпочиналися заняття. В ті дні, коли Петрусь мав охоту піти до школи, він обідав, а потім йшов у гості до Вуя, відвідати Гайді.

Коли хлопчина зайшов у велику кімнату нового помешкання Вуя, йому назустріч кинулася Гайді, яка нетерпляче чекала на нього.

— Петрусю, я щось знаю! — гукнула мала.

— Ну то кажи.

— Ти мусиш навчитися читати.

— Я вже пробував, — як завше коротко кинув пастушок.

— Та так, але я не про те, — поспішно заторохтіла вона, — мусиш змогти прочитати написане.

— Не можу.

— Та не кажи такого, ніхто на цілому світі тобі не повірить, і я не вірю! — рішуче заявила Гайді, — бабуся з Франкфурта так мені й сказала: “Не вір у це!”. Я навчу тебе читати і добре знаю, як це зробити, маєш вивчити

букви, а потім кожного дня читати бабці одну або навіть дві пісні з її книжки.

— Ніц з того не буде, — буркнув Петрусь.

Його впертість у справі, яку дівчинка палко вважала хорошою та справедливою, роздратовала її. Злісно блиснувши очима, Гайді стала перед хлопчиком і погрозово промовила:

— Я тобі розкажу, що буде, якщо не захочеш вчитися читати! Твоя мама вже двічі мені казала, що мусиш їхати в школу до Франкфурта, аби чогось навчитися. Я виділа ту школу для хлопчаків, як ми якось виїхали погуляти, Клара показала мені той страхітливо величезний будинок. Там вчаться не лише малі, але навіть дорослі паничі. І ти не думай, що в тій школі буде лише один такий хороший учитель, як у нашому селі. Там купа різних учителів, один за одним заходять всередину, всі в чорному вбранні, ніби до церкви у вихідний зібралися, а на головах у них отакенні капелюхи, — Гайді черкнула пальцем по підлозі, показуючи висоту вчительських капелюхів.

У Петруся холодок пробіг по спині.

— А ти муситимеш ходити до тих панів! — з притиском продовжувала страшну історію дівчинка, — а тільки спробуй не знати якоїсь букви чи слово неправильно написати. От тоді побачиш, як пани-вчителі з тебе лаха дертимуть¹ куди там Тінетті з її кпинами до них. А ти маєш знати, що Тінетта — великий мастак покепкувати з кого-небудь.

— Та буду я вчитися, — вичавив нарешті Петрусь чи то жалісливо, чи роздратовано.

Злість у Гайді відразу минула.

— От як гарно, то давай відразу, надовго не відкладаючи, й почнемо, — зраділа вона, діловито потягла хлопчину за руку до столу і принесла все необхідне для навчання.

У великій бандеролі від Клари була також книжечка, яка дуже подобалася Гайді. Вона згадала про неї ще вчора ввечері, бо це була абетка з віршиками, і її запросто можна було використати, щоб навчити Петруся читати. Вони повсідалися за столом, схилившись над книжкою, і урок почався.

Петрусь отримав завдання кілька разів поспіль називати букви в першому вірші, бо Гайді підійшла до справи старанно і хотіла бути певною, що він дійсно їх запам'ятовує.

Після кількох спроб мала вчителька зауважила:

— Ти так і не навчився, але нічого, я зараз прочитаю тобі вголос, а як побачиш, де яка буква, то легше буде складати їх до купи.

І Гайді почала:

— Скажеш:

Я абетку вчить не буду,
Мусиш завтра йти до суду.

— Я не піду, — вперся Петрусь.

— Куди? — не второпала Гайді.

— До суду завтра, — пояснив Петрусь.

— А ти вивчи три букви: “А”, “Б”, “Е” і нікуди не треба буде йти, — знайшла вихід зі скрутного становища дівчинка.

Петрусь кинувся до праці: почав так довго та вперто повторювати букви, поки Гайді не спинила його: “Ось ти вже й знаєш три букви”. Вона підмітила, яке враження справив на Петруся віршик, тому вирішила використати це для подальших уроків.

— Я тобі прочитаю інші віршики, побачиш, як воно далі може бути.

Дівчинка почала виразно читати:

“А, Б, В, Г, Ґ, Д, Е, Є, Ж, З, И” —

Будь старанним завжди,

Бо не минути тобі біди.

“І, Ї, Й, К” —

То наука не проста,

Бо забудеш “Г” і “К” —

Пес укусить забудька!

“Л” та “М” ти забув?—

Крокодил тебе ковтнув.

Як не знатимеш

“Н, О, П, Р, С, Т, У”,

Скаже лихо: “Я тебе знайду!”.

“Ф, Х, Ц, Ч” —

Спробуй не вивчи, ото запече!

Гайді перестала читати, бо Петрусь затих, і вона захотіла подивитися, що він робить. Погрози та майбутні нещастя за небажання вчитися справили таке гнітюче враження на хлопчину, що той закляк і перелякано глипав на дівчинку.

Їй стало шкода бідолаху і вона почала його втішати:

— Петрусю, не бійся, приходь щовечора, а будеш старатися так, як сьогодні, вивчатимеш щоразу кілька букв, то ніц тобі не буде. Але приходити маєш кожного дня, не так, як ти ходиш до школи. Навіть якщо

падатиме сніг, він же тобі шкоди не заподіє, зможеш прийти до нас.

Петрусь гаряче пообіцяв старатися і приходити щодня, бо набрався такого ляку, що став лагідним і слухняним, як ягня. Після цього пішов додому.

Хлопчина старанно виконував усі накази Гайді, кожного вечора зубрив букву за буквою і близько брав до серця кожен віршик із абетки. Часто на заняттях був присутній і дідусь. Він сидів мовчки, задоволено пахкав люлькою та час від часу ледь помітно всміхався.

Після всіх мук із наукою Петруся частенько очікувала щедра винагорода, його запрошували повечеряти. Смачна вечеря з Гайді та Вуєм розганяла страхи, навіяні черговим віршиком із абетки.

Отак і проходили зимові дні. Петрусь приходив регулярно, і його старання не були марними: помалу осилював науку читання.

От лише віршики з абетки продовжували лякати та злити хлопчину. Діти дійшли вже до букви “У”. Коли Гайді прочитала:

Тільки не плутай “У” і “И”,
Бо підеш туди, сам не знаєш куди.

Петрусь не втримався і забурчав: “Ая, не хтів, а візьму й піду!”. Проте букви вивчив, бо, мабуть, був під враженням, що дійсно якась сила може його вхопити за комір і поволокти кудись у невідоме.

Наступного вечора прийшла черга літери “Ф”.

“Ш” не вивчив? Лихо тобі!
Прутом дістанеш, що на стіні.

Петрусь покрутив головою і в'їдливо примітив:

— Ага, а прута на стіні нема!

— На стіні, певно, що нема, — знайшлася Гайді, — А дідусеву палюгу видів? Таку загрубу, як моя рука! Десь вона є, придивися, може, й на стіні?

Петрусь не раз бачив ліщиновий костур Вуя, і йому стало не до кепкувань: кинувся зубрити нову літеру. Харків

Наступного дня був такий віршик:

Як забудеш “Щ” — біда,

Їсти не будеш до кінця дня.

Петрусь відірвався від книги, пильно оглянув відчинену шафу, де на полицях лежали хліб та сир, і розсердився:

— Я не казав, що “Щ” забути хочу!

— От і добре, що не хочеш букви забувати, — підтримала його Гайді, — як маєш таке бажання вчитися, то давай іще одну вивчимо.

Взагалі Петрусь не був згідним на такий подвиг, але Гайді не зважала:

“Ю” не вивчиш — сміх і гріх,

Посміховисько — для всіх.

Петрусь відразу пригадав, описаних Гайді вчителів із Франкфурта, з їх високими капелюхами на головах та пристрасстю до кпинів і глузів. Не гаючи часу, він розглядав, запам'ятовував те “Ю” до тих пір, поки не зміг уявити його собі навіть із заплющеними очима.

Наступного дня Петрусь прийшов, гонорово випнувши груди, аякже залишилася остання буква абетки! Але коли Гайді прочитала:

Хто не може вивчити літеру “Я”,
Мусить шукати кривого коваля.

Петрусь аж застогнав у відповідь:

— Та хто його зна, де такий жиє?!

— Я йду, Петрусю, у дідуся спитаю, він точно знає, де такий живе. Я скоренько, дідусь у панотця, по сусідству, — Гайді зістрибнула з крісла і метнулася до дверей.

— Чекай! — перелякано заволав Петрусь, який відразу уявив собі Вуя та панотця, як вони приходять, хапають його і ведуть до кривого коваля, бо він дійсно не міг вивчити літеру “Я”.

Переляк у голосі хлопця спинив Гайді на порозі.

— Що на тебе найшло? — спитала вона здивовано.

— Мені ніц не є¹. Я вчитися хочу, — затиноючись пробелькотів Петрусь.

Гайді спочатку хотіла було не послухатися, бо самій стало цікаво, де живе кривий коваль, і вона неодмінно хотіла спитати про це у дідуся. Але Петрусь так відчайдушно кликав її, що вона змирилася й повернулася назад. Хлопцеві довелося добряче впріти: він не тільки раз за разом мусив повторювати те “Я”, щоб ця літера запам’яталася йому на віки вічні, Гайді ще й змушувала його читати по складах. Того вечора він просунувся набагато вперед у науці читання. Отак і проходив день за днем.

Настала відлига, сніг зм’як, а після цього почалися завірюхи та щоденні снігопади, отож Гайді не могла відвідати бабцю аж три тижні поспіль. Тому, щоб Петрусь якнайшвидше зміг замінити її у читанні

пісенника, подвоїла зусилля, намагаючись пришвидшити опанування хлопцем читання. Отож одного дня він прийшов від Гайді й заявив із порога:

— Я вже вмію!

— Що ти вмієш, Петрику? — спитала мама.

— Читати вмію.

— Оце так новина! Мамо! Ви чули? — вигукнула Бригітта.

Бабця чула розмову і теж дуже здивувалася.

— Я мушу зараз прочитати бабці пісню з книжки, — продовжував Петрусь, — Гайді веліла.

Мама хутко дістала з полиці книжку, а бабця дуже зраділа, бо давненько не чула слів, які підтримували її. Петрусь усівся за стіл і почав читати. Його мама сіла поруч, слухаючи. Після кожного вірша вона захоплено повторювала: “І хто би міг подумати!”

Бабця також уважно слухала вірш за віршем, але не казала нічого. Наступного дня в класі, де навчався Петрусь, якраз мав бути урок читання вголос. І ось, коли черга дійшла до хлопця, вчитель сказав:

— Петра ми, як завжди, пропустимо, а може, ти знову захочеш, я не можу назвати це читанням, ну так, спробувати хоча б декілька літер у рядку назвати?

Петрусь вправно прочитав, навіть не затнувшись, три рядки поспіль.

Вчитель аж підручника випустив із рук, здивовано розглядаючи хлопця, ніби бачив його вперше. Нарешті опанував себе і промовив:

— Петре, це просто диво! Як таке могло статися? Скільки б я терпляче не намагався навчити тебе

читанню, ти не був здатним навіть розрізнити окремі літери, а коли я з великою неохотою, зневірившись у своїх намаганнях, припинив роботу з тобою, ти приходиш на урок і не тільки читаєш, але й робиш це виразно. Як таке можливе, Петре, га?

— То Гайді, — як завжди коротко відповів той.

Безмежно здивований вчитель глянув на дівчинку, яка спокійнісінько сиділа за своєю партою і не вбачала ніяких чудес. Він продовжував дивуватися:

— Я помітив зміни у твоїй поведінці, Петре. Маю на увазі відвідування занять. Ти ж раніше тижнями не ходив до школи. Останнім часом приходиш сюди щодня. Як могла відбутися така зміна на краще?

— То Вуй, — відповів Петрусь.

Тепер учитель від здивування аж замовк і тільки переводив погляд із Петруся на Гайді й навпаки. Потім, у черговий раз опанувавши себе, очевидно, щоб бути цілком певним, наказав хлопцеві знову почитати з підручника, але вже в іншому місці. Той знову заповзято подолав аж три рядки, довівши, що дійсно вміє читати.

Як тільки уроки закінчилися, вчитель поспішив до панотця, щоб розповісти про те, що сталося, й повідомити про гарний вплив Гайді та Вуя з полонини на інших, що, без сумніву, надзвичайно корисне для всієї громади.

Тепер Петрусь кожного вечора зачитував уголос із пісенника. Але наказу Гайді вистачило лише на одну пісню. Правда, слід сказати, що бабця більше й не просила читати.

А от Петрусева мама не переставала дивуватися, як він багато навчився за такий короткий час. Бували вечори, коли після сеансу читання пісні читець уже спав у своєму ліжку, а Бригітта вкотре говорила матері:

—Ніяк не можу натішитися, що наш Петрусь навчивсі¹ так fajно читати. Тепер вже й не знаю, може, буде мав у житті більше, аніж ми...

Якось бабця відповіла їй:

— То дуже fajно, що він чогось таки навчивсі, але я дуже втішусі², коли пан Біг³ спровадить весну на землю, і тоді до нас зможе прийти Гайді. Знаєш, доню, вона таки якось інакше читає. Як Петрусь читає з пісенника, на правду, чогось тим пісням бракує. Мушу додумувати, а буває, що і не зберуся з думками, і не лежить мені та пісня вже так на серці, як із Гайдиних вуст.

А справа в тому, що Петрусь, коли брався за читання, відразу ж його “редагував”: слова, що були йому задовгі, заскладні або не подобалися, просто пропускав, бо думав, що для бабусі не має значення, якщо з великого вірша дещо викинути. Тому траплялося так, що у ньому були відсутні всі ключові слова.

Оповідка шоста

КЛАРА З БАБУСЕЮ ПРИЇХАЛИ!

Нарешті скінчилася зимниця, і в гори прийшло тепло. Настав травень, із усіх вишин: гір, горбів і пагорбків задзюрчали в долину веселі струмочки. На

полонині почало вигравати лагідне сонечко, і вона знову зазеленіла. Останні пасма сірого снігу стекли під тепленькими промінчиками, й ось уже виглядають світлими оченятами з молоденької травички перші квіточки. У верхівках ялин засвістав, загудів веселий весняний вітер, зателепав старою, темною хвоєю на гілках, обтрушуючи її додолу та звільняючи місце для світло-зелених голочок. Із похмурих і темних старі дерева нараз помолоділи новою зеленню. Височенно у небесній синяві знову розпластав крила орел. А внизу — золотисті промені лагідного сонечка висушували останні вогкі впадини навкруги хатинки Вуя з полонини. Незабаром можна буде вже сідати куди заманеться.

Гайді перебралася знову на полонину. І зараз вона була зайнята тим, що гасала кругом, бо ніяк не могла визначитися з найкрасивішим місцем, де можна було б спинитися. Ось вона зупинилася послухати вітер, він, завиваючи на низьких тонах, дув із гір все ближче й ближче, налетів на ялини, заколихав ними, затрусив їхнім гіллям... У його гудінні вчувалася така радість від зробленого, що Гайді й собі тішиться, коливаючись під могутніми подихами, немов листочок. Та ось дівчинка вже біжить із-під затінених ялин на сонечко, сідає на травичку перед хатиною і дивиться, які з ранніх квіточок уже розпустилися, і які незабаром розпустяться. У молодій травичці стрибає, повзає і весело витанцьовує, радіючи весняному теплу сила-силенна усіляких комашок. Гайді й собі радіє привітному сонечку та з насолодою глибоко вдихає

весняний дух, що струменіє із землі. Так гарно на полонині ще ніколи не було! Усе живе прокинулося на весну до життя і бриніло, гуділо, дзижчало й виспівувало на повний голос: “Усі на полонину! На полонину! На полонину!”.

Із шопи, позаду хатини, почулися старанний стукіт молотка й чахкання пилки. Гайді прислухалася, бо ці звуки стали їй уже звичними та рідними. Всидіти на місці вона, звичайно, вже не могла: дівчинка стрімголов метнулася за хижку, подивитися, що задумав змайструвати дідусь. Біля входу в шопу-майстерню стояв щойно виготовлений стілець, а Вуй вправно майстрував іще одного.

— А я знаю, знаю, для кого ти їх робиш! — зраділа мала. — Для гостей із Франкфурта. Цей — для бабусі, а той — для Клари, а... треба... ще третього, — продовжувала нерішуче, — ти не думаєш, що й панна Роттенмаєр із ними приїде?

— Ну, того я знати не можу, — відповів дідусь, — але треба бути наперед певним, що кожен, хто приїде, буде мати на чому сидіти, коли в гості прийде.

Гайді дивилася на дерев'яне кріселко, ще без спинки, подумки садила на нього панну Роттенмаєр і роздумувала чи таке крісло і управителька сумісні. Поміркувавши трішечки, заперечливо закрутила головою:

— Дідусю, я не думаю, що вона на нього сяде.

— Ну то запросимо її посидіти на гарній зеленій трав'янистій канапі, — спокійно відповів старий.

Гайді ще роздумувала, де там у них зелена канапа, коли почувся голосний свист, вигуки та цьвохкання прута, і вона вже знала, хто це. Дівчинка кинулася до череди і за мить була оточена кізками, які радісно вистрибували навколо неї. Їх, очевидно, також охопив весняний настрій і радість нової зустрічі з полониною, бо так мекали й вистрибували, як ніколи. Кози зі всіх сторін штовхали малу, бо кожна хотіла бути ближче. Тут втрутився Петрусь, він почав відштовхувати кіз у різні боки: наліво, направо, бо хотів передати дівчинці звісточку. Коли нарешті допхався до неї, вона побачила в його руках конверт.

— Ось, — сказав без пояснень Петрусь, вважаючи, що Гайді сама має розбиратися, що до чого.

— Тобі передали листа для мене на пасовиську? — зачудовано спитала мала.

— Не, — відповів хлопчина.

— То де ти взяв, Петрусю?

— У своїй торбинці для хліба.

Петрусь нічого не вигадував. Справа в тому, що вчора ввечері поштар попросив його передати Гайді листа. Хлопчина сунув його в торбинку для харчів. Збираючись зранку на пасовисько, поклав зверху кусень хліба та шматок сиру. Забираючи Білку та Бурку він, звичайно, бачив і Вуя, і Гайді, але про листа забув геть чисто. Нагадав собі про нього, коли витрушував із торбинки останні крихти обіду.

Гайді уважно прочитала адресу відправника й, радісно підстрибуючи, побігла до дідуся, показала йому конверт:

— Лист. Із Франкфурта. Від Клари. Хочеш послухати, що вона пише?

Дідусь охоче погодився послухати новини, до нього приєднався Петрусь, котрий прийшов слідом за Гайді до шопи. Пастушок став на порозі й, обіпершись на одвірок, так йому було легше, слухав, як дівчинка читає листа.

Люба Гайді!

Ми вже спакували все необхідне для подорожі. Тому через два-три дні вирушимо. Поїдемо разом з татком, правда, він у службових справах мусить ще відлучитися на деякий час до Парижа. До нас кожного дня приходить пан лікар і просто з порога волає: “Їдемо геть звідси, всі на полонину!”. Він ніяк не може дочекатися нашої подорожі в гори. Я маю тобі сказати, що йому надзвичайно сподобалося у вас! Усю зиму він приходив до нас мало не щодня і кавав: “Я прийшов, бо обов’язково маю тобі ще раз усе розповісти”! Потім всідався поруч і розповідав про час, проведений із тобою та дідусем на полонині. Щоразу говорив про безмежну мовчазну велич скелястих гір, квіти і спокій, який панує там, високо й далеко від суетних та гамірливих сіл та міст. Укоотре описував чудове свіже гірське повітря, промовляючи: “Там, у горах, кожен хворий мусить одужати”. Знаєш, він сам після поїздки до вас якийсь інший. Тепер він бадьорий, помолоділий, життєрадісний. Я так радію з нашої майбутньої зустрічі, з того, що побачу гори, полонину, Петруся, познайомлюся зі всіма кізками! Проте спочатку

в Рагаці мені треба буде пройти курс лікування, який триватиме близько шести тижнів, так приписав пан лікар, а вже після цього ми поселимося в Дьорфлі, і мені в погожі дні можна буде у кріслі піднятися на полонину і бути з тобою цілий день. Зі мною приїде бабуся, яка завжди буде поруч. Вона також дуже рада приїхати до тебе в гості. Тільки подумай собі: панна Роттенмаєр не хоче їхати. Знаєш, мало не щодня бабуся каже їй: “Ну, шановна Роттенмаєр, як стосовно поїздки до Швейцарії? Ви ж не соромитесь зізнатися, що теж хочете поїхати”? А управляюча страшенно ввічливо дякує, і заявляє, що не хоче бути зайвим клопотом. Проте я чудово знаю, що вона насправді думає: Себастьян після того, як відвозив тебе, такі страхи розповідав! І які страшно високі гори звисають над тобою, пильно стежачи. На кожному кроці можна провалитися в ущелину або ж провалля, які такі стрімкі! Треба ступати обережно, щоб не було біди. Спускатися обов'язково задом наперед, і тільки кози можуть безпечно видиратися, кози, не люди! Як розповідав, управителька аж тряслася від страху. Після того вже не мріє поїхати до Швейцарії. Тінетта також налякана, не хоче нікуди їхати. Отож приїдемо тільки я та бабуся. Тільки бідолашний Себастьян мусить супроводжувати. Але він поїде з нами тільки до Рагаца й повернеться додому.

Я з великим нетерпінням чекаю скорої зустрічі з тобою.

До побачення, люба Гайді. Бабуся передає тобі сердечні вітання!

Твоя хороша подруга Клара.

Коли Петрусь вислухав листа, люто відсахнувся від одвірка, якого “підпирав”, та так скажено засвистав своїм прутиком у повітрі, що кози перелякано сахнулися і, вистрибуючи, кинулися тікати вниз. Так високо вони стрибали рідко. Пастушок метнувся слідом зі злістю розсікаючи прутиком повітря, таким чином зриваючи її на якомусь невидимому ворогові. Так Петруся розізлила звістка, що з Франкфурта приїдуть гості.

А от Гайді, навпаки, надзвичайно зраділа новині. Наступного дня пішла до бабусі, щоб розповісти їй про приїзд гостей, та з іще більшою радістю, що дехто не приїде. Ця інформація була дуже важливою для бабусі, бо вона знала з розповідей малої про всіх і переживала разом з нею та розділяла її маленькі втіхи. Наступного дня після обіду дівчинка знову завчасу вийшла з дому, щоб відвідати бабусю: тепер була така пора, коли могла йти в гості без супроводу. Травневе сонце яскраво світило, довго залишаючись на небозводі. Східити було легко й приємно: земля висохла, а легкий весняний вітерець м'яко дув у спину, підштовхуючи малу. Бабуся вже не лежала в ліжку, знову сиділа за пряжею у своєму кутку. А лице в неї було задумане, певно, її мучили якісь сумніви. Неспокій прийшов до старенької ще з учорашнього вечора. Вона дуже переживала і за всю ніч так і не склепила очей. Петрусь прийшов додому страшенно злий. Із його уривчастих пояснень мама та бабуся змогли лише зрозуміти, що з Франкфурта приїде

цілий натовп і весь цей люд збирається поселитися на полонині в хатині Вуя. Як воно буде, Петрусь не знав, але бабуся уявляла собі подальший розвиток подій, і саме ці думки мучили її та не давали заснути.

Та ось в хатинку застрибнула Гайді, всілася на лавочку, приготовлену спеціально для неї, і з поспіхом кинулася розповідати всі новини. Проте перервалася десь посередині оповіді й спитала стурбовано:

— Бабцю, що сталося? Ти чомусь зовсім не тішишся з того, що я розповідаю.

— Та що ти, мені дуже весело, вже хоч би з того, що то приносить радість тобі...

— Бабцю, та я ж виджу, що ти чогось боїшся. Думаєш, що панна Роттенмаєр таки приїде з ними? — спитала дівчинка і від тої думки їй стало лячно.

— Та ні, нічого такого, чого б можна боятися, — заспокоювала старенька, — дай мені рученьку, щоб я була цілком певною, що ти тут. Все станеться тобі на краще, навіть якщо і не зможу цього витримати.

— Я не хочу такого кращого, якщо ти цього витримати не зможеш, бабуню! — категорично заявила мала.

У бабусі побоювань стало ще більше, бо вона упевнювалася в думці, що та маса народу з Франкфурта приїде, щоб забрати дитину. Певно, що так: дівчинка видужала, і тепер вони знову хочуть її до себе. Саме ці страхи мучили з учорашнього дня бабусю, проте вона постановила не показувати своїх побоювань. Дівчинка могла набратися жалю і не захотіти їхати до міста. Старенька на хвилю задумалася, як би то їй вийти з такої скрутної ситуації.

— Знаєш, дитинцю, тільки одне мене зараз посправжньому втішить, і думати за дурне не буду. Почитай мені пісню з книжки, ту, яка починається словами “Господня воля здійсниться”.

Гайді погортала стару книжку, швиденько знайшла потрібне місце й дзвінко почала:

Господня воля здійсниться,
Корисне нам справдиться.
Віддайсь на поталу хвилям,
Нехай собі колишуть...

— Так, ото якраз саме те, що я хтіла почути, — зітхнула з полегшенням бабця, і вираз стурбованості зійшов з її обличчя.

Гайді задумливо дивилася на неї.

— Бабцю, корисне справдиться — це означає, що все буде добре, правда?

— Так воно й буде, — погодилася та, — на все воля Божа, як Він задумав, так і буде. Почитай ще раз, треба надовго запам’ятати.

Гайді прочитала вірша ще раз, а після цього ще кілька разів, бо й сама хотіла бути певною, що не забуде з нього жодного слова.

Коли прийшов вечір, і дівчинка піднялася вгору, додому, на небі почали виблискувати одна за одною зорі. Вони весело мерехтіли, вселяючи в серце радість. Раз за разом дівчинка спинялася, щоб помилуватися зоряним небом: а звідтам радісно підморгували до неї безконечні розсипи зірочок та зір, вона не втрималася й вигукнула:

— Аякже! Господь усе знає і в милості своїй виправляє, що не так, тому можна бути веселим і певним у подальшому!

А зорі продовжували мерехтіти, підморгувати малій, аж поки вона не дійшла до дідусевої хатини. А там зоряним небом милувався і він, бо цьогоріч іще не бачив такої краси.

Травень видався погожим, світлим і ясним. Давно вже в горах не було таких лагідних днів і ночей, як цією весною. Дідусь не раз спостерігав за сходом сонця на безхмарному небі, що віщувало хорошу, як і напередодні, погоду. Дивуючись, казав Петрусеві: “Це незвично сонячний рік, трави набираються особливої сили, ти, генерале, вважай, бо твої брикулі від такої паші геть показитися можуть!” Петрусь відважно цьвохкав прутиком, що мало означати: “Я знаю, як з ними собі дати раду!”.

Ось так і проходив надзвичайно погожий травень. За ним прийшов червень, який був іще теплішим, дні стали довгими та сонячними. На полонині забуяли трави і вона аж виблискувала та переливалася різнобарвними голівками квітів, що наповнювали повітря навкруги духмяно-солодким запахом. Червень уже доходив до кінця, коли одного ранку Гайді вистрибом вибігла з хатинки на подвір'я, щоб повторити звичні вранішні процедури: вмивання, розчісування тощо. Після цього захотіла швиденько скокнути за хатинку, послухати під ялинами вітер, а потім піднятися трішки полониною догори, щоб поглянути чи розкрилися вже квіточки на

золототисячників, якого в одному місці росло ну дуже багато! Вони були такими красивими, коли просвічувалися на вранішньому сонці. Мала якраз зібралася завернути за ріг хатини, та несподівано закричала, аж Вуй вибіг надвір, бо такий гвалт мав означати щось надзвичайне.

— Дідусю! Дідусю! — вигукувала дівчинка, — ходи сюди, ти тільки глянь!

Старий глянув, куди вона вказувала рукою: стежиною вгору піднімалася чудернацька процесія. Стільки людей сюди ще не ніколи не спиналися! Першими вгору піднімалися двоє чоловіків, які несли ноші з дівчинкою, замотаною в силу-силенну хусток. За чоловіками гунав копитами об землю кінь, на ньому сиділа статна дама, яка жваво розглядалася навкруги та заповзято розпитувала про щось у молодого провідника, той ішов поруч із конем. За ними молодий хлопчина штовхав наперед себе візка. Замикав процесію носій із сувоями ковдр, хустин, та хутряного одягу на спині, що високим стосом здіймалися вище його голови.

— Вони приїхали, приїхали! — вигукувала раз за разом Гайді, вистрибуючи від радості.

Це дійсно були Клара з бабусею. Вони підходили все ближче й ближче й піднялися аж до хатини. Носії поклали ноші на землю, Гайді підбігла, й діти радісно привіталися. Та ось на полонину виїхала верхи бабуса. Коли вона спішилася, теж сердечно обняла малу. Тут надійшов і Вуй, щоб привітати стареньку. Вітання були дружніми й аніскілечки не натягнутими, бо, завдяки

Гайді, обоє відчували, ніби знають одне одного багато років.

Бабуся жваво висловлювала захоплення:

— Мій дорогий, яка чудова у вас оселя, хто би міг подумати, що тут така краса, деякі королі позаздрили б вам, якби її побачили! А як Гайді виглядає! Рум'яна, наче квіточка, — пригорнула дівчинку та погладила по щічках. — А як гарно навкруги, аж дух захоплює! Кларусю, тобі подобається?

Клара в безмовному захопленні розгледілася довкола. Таких краєвидів дівчинка не те, що не бачила, але й уявити не могла.

— Як тут красиво! Як красиво! — вигукувала вона. — Ніколи б не подумала, що тут така краса. Бабусю, я так хочу тут залишитися!

Тим часом Вуй підкотив інвалідного возика, якого акуратно встелив кількома хустками. Підійшов до нош, на яких сиділа Клара й сказав:

— Може, доця сіла б у своє звичне крісельце, бо це таки затверде для неї.

І, не чекаючи, поки хтось це зробить, підхопив дівчинку своїми сильними руками та з великою обережністю пересадив на м'яко встелене сидіння возика. Потім із великою вправністю, ніби все життя тільки й робив, що доглядав паралізованих, старанно вкутає Кларині ноги кінцями хустин. Бабуся спостерігала за всім із величезним здивуванням.

— Мій дорогий Вую, — спромоглася вона нарешті висловити захоплення, — скажіть, де ви навчилися так

уміло доглядати за хворими, і я відправлю туди на науку всіх знайомих доглядальниць.

Старий ледь усміхнувся:

— Такому навчишся тільки з практики, такого з книжки не вичитаєш...

Навіть посмішка на обличчі не могла приховати, що він згадує сумні події свого життя: стражденне обличчя чоловіка, прикутого до інвалідного крісла, його було скалічено так, що він не міг поворухнути ні руками, ні ногами. Той чоловік — його командир. Тоді, на Сицилії, Вуй витяг буквально пошматованого капітана з-під скаженого обстрілу. Після цього той не відпускав його від себе, Вуй став для нього єдиним доглядальником, аж поки муки капітана не припинилися, він пішов із цього світу. Тепер старий знову відчув потребу полегшити страждання хворої людини, допомогти Кларі, чим тільки може.

Небо над хатиною Вуя, над старезними ялинами та стрімкими, що мерехтіли сірим і встромлялися в його синяву, горами було без єдиної хмаринки. Клара ніяк не могла намілуватися краєвидами.

— Гайді, як би я хотіла пройтися з тобою по цій травичці, обійти навколо хатини, постояти під ялинами, — пристрасно вигукнула вона, — якби була в мене така можливість, подивитися разом на те, про що не раз чула, але ніколи не бачила!

Гайді приклала трохи зусиль, і ось інвалідне крісло вже котиться по сухій, зарослій травичкою, землі до ялин позаду хатини. Там діти спинилися й затихли. І знову чогось подібного Клара ще ніколи не бачила:

старезні, височенні ялини звісили довгі та лапаті віти аж до самої землі. Чим нижче — гілля ставало все більшим і густішим. Бабуся, яка пішла слідом за дітьми, також застигла в мовчазному захопленні від дерев. Вона ніяк не могла визначитися, що найбільш привертає увагу в цих прадавніх велетах: густі верхівки, які високо коливаючись, виграють у небесній блакиті музику вітру, чи могутні стовбури, з грубезними гілками. Вже багато років заглядають дерева зі своєї вишини в долину, де метушаться люди. Все постійно змінюється, і лиш тут, угорі залишаються незмінними ці ялини.

Тим часом Гайді підкотила крісло з Кларою до козячої кошари, широко розчахнула маленькі двері, щоб подружка могла побільше побачити. Щоправда дивитися, власне кажучи, не було на що, бо кізки з Петрусем на пасовиську.

Клара засумувала:

— Бабусю, як би мені дочекатися Білки, Бурки та інших кізок, побачити Петруся-козопаса! Я ж бо ніколи їх не побачу, коли ми, як ти казала, завжди будемо ще за дня повертатися у село.

— Давай, люба дитино, радіти з краси, що навколо, й не будемо затьмарювати собі настрою пошуками того, чого нам ще бракує, — відповіла бабуся, йдучи за кріслом, яке знову почали штовхати вперед.

— Ой, квіточки! — скрикнула Клара, — цілі зарослі ніжних червоненьких квіточок! А як дзвіночки колишать синіми голівоньками! От якби я могла встати й нарвати собі квіток!..

Гайді блискавично метнулася до квітів, що так сподобалися Кларі, й повернулася з великим букетом.

— Але це просто ніщо, — сказала вона, поклавши букет подрузї на коліна, — от коли б ти піднялася з нами на пасовисько, там є на що подивитися! Там в одному місці росте сила-силенна різних квітів: золототисячник, багато-багато таких же синеньких дзвіночків, а ще тисячі світло-жовтих квітів, що блищать у траві щирим золотом. А ще там є квіти з великими листками. Дідусь називає їх “сонячні очі”. Крім того там ростуть коричневі квіточки, знаєш, такі з кругленькими голівками! Вони так пахнуть! Як там красиво! Сядеш посеред цих квітів, і нікуди йти не хочеться, вставати не хочеться — так гарно!

Гайді зі сяючими очима захоплено розповідала про улюблені місця. Клара й собі запалилася бажанням побачити їх.

— Бабусю, могла б я піти туди? Як ти думаєш, я б змогла піднятися на гірське пасовисько? — пристрасно запитувала дівчинка. — Якби я могла ходити, я б піднялася із Гайді в гори!

— Та я попхаю тебе! — жваво запропонувала та й, щоб показати наскільки це просто, набрала такого розбігу, штовхаючи візка навколо хати, що він, повернувши за ріг, ледь не покотився вниз.

На щастя, дідусь, який був поблизу, вчасно спинив його.

Поки Гайді з Кларою та бабусею милувалися ялинами, господар без діла не сидів. Тепер коло лавки під хатиною стояли стіл і крісла для гостей. На столі

розставлено необхідний посуд, щоб можна було гарно, на природі, пообідати. Обід саме булькав, паруючи, у котлі та підсмажувався на страви, і всі дружно та весело взялися полуднувати.

Бабусі страшенно сподобалося так обідати. З видом на далеку долину та чистим, без жодної хмаринки, небом над горами. Легенький вітерець приємно охолоджував всіх, хто сидів за столом, та приємно бринів у ялинах, ніби виграючи святкову застільну музику.

— Скільки живу, ще ніколи так не обідала, яка це краса! — вигукувала бабуся. — Очам своїм не вірю, — страшенно здивувалася вона за якусь хвилю, — Кларусю, та ти смакуєш аж два кусні сиру!

І дійсно на Клариній скибці хліба парував другий шматок золотисто підсмаженого сиру.

— Бабусю, це так смачно, набагато смачніше ніж сир у Рагаці, — проплямкала повним ротом Клара.

Гостренька страва їй дуже засмакувала.

— Бери побільше, — задоволено всміхнувся Вуй. Секрет рецепту в гірському вітрові, він робить смачним навіть найпростішу страву.

Ось так і проходив полудень. Бабуся і Вуй розуміли одне одного з півслова, тому спілкувалися легко й невимушено. Мали спільну думку щодо ставлення до людей, до певних речей та до порядку, який мав би панувати в світі. Отак, за милою бесідою незчулися, як день почав потроху переходити у вечір. Ближче до вечора бабуся сказала:

— Кларусю, нам треба збиратися, глянь, де вже сонце. Скоро прийдуть носії з ношами та конем.

Клара, яка щойно була веселою і життєрадісною, відверто засумувала. Почала просити бабусю:

— Ще годинку, будь ласка, годинку або дві. Не подивилися, як хижка виглядає всередині, не бачили ліжечка Гайді й взагалі, як там усе влаштоване. От якби додати кілька годин до дня, щоб він був довшим!

— Ну не думаю, що таке можливе, крім того, це, мабуть, мало б не дуже хороші наслідки, — відповіла бабуся.

Проте ідея оглянути хатинку зсередини прийшлася їй до смаку. Отож всі повставали з-за столу, і Вуй впевнено покотив крісло до вхідних дверей. Проте на порозі виникла проблема: двері були завузькі, й крісло не могло проїхати всередину. Довго не роздумуючи, Вуй узяв Клару на руки і заніс у хату. Бабуся жваво розглядала все, їй було приємно бачити, як дідусь облаштував свій побут і утримує житло в порядку та чистоті.

— А твоє ліжечко там, угорі, правда? — спитала у Гайді і без остраху полізла драбинкою на горище, встелене сіном.

— Як тут пахне різними травами, — почулося звідтам, — сон тут, без сумніву, міцний і корисний для здоров'я!

Бабуся підійшла до вікна в фаціяті, тим часом на горище піднявся дідусь із Кларою на руках, а за ними вистрибала по драбинці Гайді. Всі повставали навколо гарненько облаштованого ліжечка. Бабуся задумливо дивилася на нього, із задоволенням вдихала духмяний

запах свіжого сіна. Клара була в захопленні від постелі подруги.

— Гайді, як тобі тут весело! Ти можеш, лежачи, дивитися в небо, тут так пахне, і чути, як “співають” на вітрі ялини. Я ще ніколи не бачила такої затишної спальні!

Вуй зиркнув на бабусю.

— Я так собі думаю, і нехай би шановна пані мені таки повірила на слово, може, не треба противитися дитині? Я про те, що нехай вона поживе троха¹ у нас, в горах, набереться сил. Ви набрали достатньо теплих хустин і покривал. Із них ми зробимо окреме ліжко для Клари, гарне і м'яке. А хто за нею пригляне, то пані нехай не переживає, я те робитиму.

Клара із Гайді аж запищали від втіхи, обличчя бабусі теж свідчило, що вона рада з такого вирішення проблеми.

— Мій дорогий Вую, яка ви, все-таки, хороша людина! — промовила вона захоплено, — ви питаєте про мою думку? Та хто б сумнівався, що в горах дитина набереться нових сил! А як просто говорите про догляд за хворою дитиною! Ви легко й радо берете на себе проблеми, обтяжливі для іншого, ніби це для вас ніщо! Як я вам вдячна! — промовила бабуся, потиснувши йому руку.

Вуй, усміхаючись, відповів дружнім потиском.

Дідусь відразу взявся до справи. Клару виніс на вулицю й залишив у візку перед хатиною. Гайді “хвостиком” ходила за ним. Він захопив ковдри й усміхнувшись, мовив:

— А добре, що бабуся набрала лахів, як на зиму. Ми їх тепер використаємо.

— Мій дорогий Вую, — відреагувала бабуся, що саме зайшла, — обережність — одна із чеснот, яка оберігає від неприємностей. Маємо щастя, що не застали нас у ваших горах ані шторм, ні буревій чи гроза, за це ми вдячні Богу, а тепер ще й усі речі згодяться. Я так і думала.

Вони піднялися на горище й почали розстеляти на сіні хустину за хустиною, готуючи постіль для Клари. Хусток виявилося таки забагато, тому ліжечко виглядало, як маленька фортеця.

— Ану, спробуємо, чи не коле де? — бабуся провела рукою по всій площині, проте м'які покривала були надійними, жодне стебельце їх не проколало. Впевнившись у цьому, бабуся злізла драбинкою і вийшла до дітей на подвір'я. Клара й Гайді сиділи поруч і радісно вирішували, чим би їм зайнятися упродовж завтрашнього та наступних днів. Проте не знали, як довго Клара тут пробуде? Дівчатка відразу ж запитали про те. Бабуся відповіла, що це вирішує дідусь. Він саме вийшов на подвір'я, і до нього звернулися з цим важливим питанням. Вуй відповів, що чотирьох тижнів достатньо, аби визначитися, наскільки корисне для дитини альпійське повітря. Дівчатка знову виявили бурхливу радість, бо навіть і не сподівалися провести разом так багато часу.

Тим часом на полонину піднявся караван із носіями, конем та його власником. Носіїв із ношами відразу відправили додому.

Коли бабуся збиралася всістися на коня, Клара радісно вигукнула:

— Бабусю, ми прощатися не будемо, ти ж ненадовго поїдеш! Час від часу будеш нас провідувати, щоб побачити, як ми тут. Оце буде весело, правда, Гайді?

У Гайді видався такий багатий на радісні події день, що виявити втіху вона змогла лише високим підскоком.

Бабуся всілася на міцному в'ючакові, Вуй узяв коня за вуздечку і, міцно тримаючи, повів стежиною вниз. Як вона не переконувала його, щоб не йшов далеко, той залишався непохитним у бажанні провести її аж до села. Він добре знав цю крутезну дорогу, тому спуск на коні міг бути небезпечним для вершника.

Залишатися в чужому селі бабуся не мала бажання. Вона вирішила повернутися до Раґаца і вже звідтам час від часу підніматися на полонину.

Поки Вуй повернувся додому, з гірського пасовиська збіг Петрусь із отарою. Як тільки кози побачили Гайді, замакали й кинулися до дівчинки. За якусь мить і Клара в інвалідному візку разом з нею опинилася в самісінькій гущі отари. Кози штовхалися, відпихали одна одну, щоб дістатися до Гайді, а вона називала кожен й розповідала про неї подружці.

Отак за короткий час здійснилося давнє Кларине бажання: познайомитися з маленькою Сніжкою, веселим Щигликом, чепурненькими кізками Вуя, з усіма-всіма, навіть із Великим Турком. Проте Петрусь не приєднався до них. Стояв осторонь і лише дивно та погрозово зиркав на Клару, яка раділа від знайомства з козами.

Коли діти привітно побажали йому доброї ночі, хлопчина не обмовився й словом. Він лишень загрозливо підняв прута, ніби хотів когось розрубати ним навпіл. Після того побіг стежиною по схилу, а кози — за ним услід.

Отак пройшов день, сповнений приємними враженнями та несподіванками, але настав вечір, і всьому хорошому, що Клара побачила сьогодні на полонині, прийшов кінець.

Коли вона вже лежала у м'якій постелі на горищі, а Гайді саме вляглася у свою, Клара через кругле віконечко задивилася на зоряне небо. Дівчинка не змогла втриматися, щоб не дати волю почуттям, які переповнили її:

— Гайді, глянь, таке враження, ніби ми їдемо на високому возі просто на небо! — вигукнула вона.

— Ага, — погодилася подруга, — а знаєш, чому зорі так радісно мерехтять нам із неба?

— Ні, не знаю, ти про що? — запитала Клара.

— Звідтам, із неба, їм добре видно, як Бог зробив, щоб усе відбувалося з користю для кожного в світі, для людей. Їм нічого боятися чи мати сумніви: Бозя так усе добре влаштував! От зорі і підморгують, дають знак, що і ми маємо радіти. Але знаєш, Кларо, нам не треба забувати щодня молитися, просити Бога, щоб він опікувався нами, влаштовував усе так, щоб ми не боялися завтрашнього дня.

Діти помолилися. Після того Гайді поклала голівоньку на свою повненьку ручку й відразу заснула. А Клара ще

довго не могла заснути, бо ніколи не лягала спати під зоряним сяйвом.

Якщо бути точним, то вона взагалі не бачила зірок, бо вночі ніде не була, окрім свого будинку в Франкфурті. А в її спальні вікна на ніч були закриті грубезними гардинами. Отож, як тільки вона стуляла оченята, відразу ж розплющувала їх, аби переконатися, що дві великі зірки дивно весело мерехтять із неба, як підмітила Гайді. Зорі продовжували мерехтіти, і Клара ніяк не могла намілюватися ними, та ось повіки повільно зімкнулися, і вона побачила дві великі мерехтливі зірки вже уві сні.

Оповідка сьома

ЧУДЕСНЕ ЗЦІЛЕННЯ

У гори прийшов ранок. Із-за гір виглянуло сонце, і його золотисті промені пронизали повітря над хатиною, розганяючи сутінки на полонині. Вуй був уже на ногах і, як завше, спостерігав, як клубочиться легкий туман на гірських вершинах. Сутінки помалу звільнили місце новому дню.

Небо, вкрите легкими хмаринками-баранчиками, ставало все світлішим та світлішим, аж ось визирнуло сонечко, забарвлюючи черленим золотом скелі, ліс та пагорб.

Вуй повернувся в хатину і тихенько піднявся на горище: Клара якраз прокинулася і зачудовано спостерігала за сонячними променями, що снопом

світла били з круглого вікна, витанцьовували, виблискуючи на її постелі. Ніяк не могла втямити, що це навкруги, і де вона. Аж ось побачила Гайді, що солодко спала і почула привітний голос дідуся:

— Виспалася? Не змучена від безсонної ночі?

Клара запевнила, що зовсім не втомлена і як заснула, то прокинулася аж оце зараз. Вдоволений дідусь узявся допомагати їй встати і робив це так професійно та легко, ніби тільки тим і займався, що доглядав хворих дітей.

Ось прокинулася Гайді, розплющивши очі, зі здивуванням побачила, що дідусь з одягнуеною Кларою на руках уже сходить драбинкою вниз. Без сумніву, Гайді мала негайно бути разом з ними. Вона блискавично одягнулася і метнулася услід. Не заставши нікого в кімнаті, вибігла надвір і здивовано спостерігала за дідусем. Ще увечері, коли діти полягали спати, він мав клопіт прибрати з подвір'я Кларине широке інвалідне крісло. Сховати до хати його не міг, бо двері були занадто вузькі. Тоді вирішив проблему по-іншому: зі задньої стіни шопи вийняв дві широченні дошки і заїхав в отвір, що утворився. Після цього знову, не прибиваючи, прилаштував дошки на місце. Гайді прибігла в момент, коли дідусь всаджував Клару в крісло. Коли та зручно вмостилася, виїхав зі шопи під ласкаві промені вранішнього сонечка. Залишив крісло з дівчинкою посеред подвір'я, а сам попростував до кошари. Гайді підбігла до Клари. Ранковий вітерець обдував їм личка. Кожен його подих приносив пряний аромат запаху ялиці. Клара глибоко вдихала,

відкинувшись на спинку крісла. Її огорнуло відчуття спокою, якого ніколи не мала досі.

Уперше дівчинка проводила ранок на лоні природи, вдихаючи на повні груди чисте гірське повітря, таке прохолодне та свіже, що кожен подих приносив справжню насолоду. Відчуття втіхи доповнювало приємне сонечко, яке тут, у горах, зовсім не жарке. Дівчина відчувала його тепло на руках, спостерігала, як воно висвітлює вже висохлу від роси травичку. Клара навіть уявити не могла, що на полонині може бути так гарно!

— Гайді, якби я могла назавжди-назавжди залишитися тут разом з тобою, — з відрадкою промовила дівчинка, роззираючись навсібіч.

— А бачиш, усе саме таке, як я тобі тоді розказувала, — радісно підтримала Гайді, — у дідуса на полонині — найкраще місце в цілому світі!

З кошари вийшов Вуй і попрямував до дітей, приніс їм свіжовидоєного, з піною, сніжно-білого молока. Кожна отримала повне горнятко.

— Думаю, від такого молочка доці стане набагато ліпше, — сказав, кивнувши Кларі, — те, що я тобі дав, видоїв у Білки. А молочко від неї, знаєш, яку силу дає! Тож пий скоренько і на здоров'я!

Кларі ніколи не доводилося куштувати козячого молока. Вона з страхом нюхнула його, але коли побачила, з яким задоволенням, не відриваючись, п'є Гайді, й собі приклалася до горнятка. І дійсно, молоко було солоденьке й ситне, ніби до нього додали цукру

й кориці. Воно так засмакувало дівчинці, що та випила його до останньої краплини.

— Завтра я тобі два горнятка принесу, — задоволено відреагував дідусь.

На полонину піднявся Петрусь з отарою. Поки Гайді, як завжди, бурхливо віталася з кізками, які оточили її зі всіх боків, Вуй підкликав хлопця, бо хотів йому дещо розтлумачити, а кози так голосно розмекалися, що нічого не було чути.

— Слухай, що я тобі казати буду, — наголосив старий, — віднині Білка нехай пасеться там, де їй захочеться. Вона знає місця з гарними травами, ото якщо піде вгору — іди слідом. Іншим козам це також на користь буде. Захоче ще вище, пускай і туди, затямив? Якщо будеш мусити трохи полазити — тобі це не зашкодить. Коза ліпше за тебе знає, де кращий випас, найліпше молоко з того буде. Чого витріщаєшся на них, ніби котру хочеш ковтнути!? Давай! Вперед! Ніхто тобі не буде заважати!

Петрусь уже був навчений відразу підкорятися наказам Вуя. Отож після команди кинувся її виконувати. Але було помітно, що його щось мучить, бо постійно оглядався і робив страшні очі. Кози попростували за пастушком і потягли разом зі собою Гайді. Петрусеві це було на руку:

— Мусиш зі мною! — гукнув з погрозою, — маєш піти, куди Білка захоче.

— Не, не можу, я тепер довго-довго не зможу ходити на пасовисько, не ходитиму, доки Клара тут. Але дідусь

пообіцяв, що ми обов'язково колись поженемо отару разом.

Дівчинка прослизнула поміж кіз і вистрибом повернулася до Клари. Петрусь погрозливо затрусив кулаками в напрямку інвалідного візка, кози перелякано метнулися розсипом догори, пастушок — за ними. Так вони й бігли, аж поки не зникли з виду. Петрусь поспішав, бо боявся, що Вуй побачив його грозьбу, й не хотів знати, яке враження вона справила на нього.

Дівчатка стільки запланували всього, що не знали, з чого почати. Гайді запропонувала спершу написати листа бабусі, бо ж обіцяли їй писати щодня. Бабуся не була певною, що затія залишити внучку на полонині, виправдана. Вона ж бо не знала, як добре почувається Клара. Старенька хотіла знати геть усе про стан здоров'я внучки, тож взяла з дівчаток обіцянку писати, розповідаючи про свої враження. Таким чином вона могла спокійно залишатися вдома, доки в Клари все добре.

— Маємо йти в хатину, щоб написати листа? — спитала Клара, яка пристала на пропозицію Гайді, але їй так подобалося на свіжому повітрі...

Гайді метнулася в хатину й винесла звідти шкільне приладдя та низенького стільчика-триногу. Поклала читанку, яку Клара мала використати як підставку, та зошита подрузі на коліна, а сама сіла на стільчику коло лавки. Дівчатка почали описувати враження, але вже після першого речення Клара відклала олівець, щоби помилуватися краєвидом: усе було таким красивим!

Вітерець уже був не прохолодним, тепер він ніжно пестив її обличчя та шепотів у верховітті. У кришталево чистому повітрі весело кружляли мошки, і всюди панувала абсолютна тиша. Височенні гори мовчки, гордовито споглядали долину, де маленькі хатинки осель видавалися чепурними забавками — тихі, мирні та спокійні. Тишу час від часу порушували веселі вигуки когось із пастушків, і їх підхоплювала, повторюючи, луна.

Ранок минув непомітно. Прийшов із паруючою стравою дідусь, який сказав, що всі залишатимуться надворі з донечкою, доки не зайде сонце. Отож вони пополуднували, як і вчора: просто неба і з великим апетитом. Після обіду Гайді завезла Клару під ялини, бо дівчатка домовилися, що там, у затишку, вона розповість Кларі про все, що з нею трапилося після від'їзду з Франкфурта. З того часу, як Гайді покинула будинок Зеземаннів, там нічого не змінилося, все відбувалося за встановленим порядком. Проте Клара мала що розповісти. Її новини стосувалися мешканців будинку, котрих добре знала Гайді.

Отож діти сиділи під розлогими старими ялинами, і чим жвавіше розповідали свої історії, тим голосніше висвистували пташки над ними у густому гіллі, наче їм теж кортіло порозмовляти. Час збігав швидко, діти незчулися, як прийшов вечір. Із гір уже зійшла отара в супроводі пастушка зі зморщеним від злості, лютим обличчям.

— Доброї ночі, Петрусю! — гукнула Гайді, коли зауважила, що хлопчина не має наміру зупинитися біля

них.

— Доброї ночі, Петрусю! — повторила Клара.

Пастушок навіть не муркнув у відповідь, тільки голосно сопів і чимдуж гнав кіз.

Коли Клара побачила, як дідусь веде чистеньку Білку до кошари, щоб там її видоїти, їй несподівано так захотілося напитися досхочу пряного козячого молока, що вона ніяк не могла дочекатися, коли він вийде з горнятком для неї. Дівчинка дивувалася своїм забаганкам.

— Це так смішно, Гайді, — сказала вона, — я завше їла лише тому, що мусила. Всі страви були за смаком як риб'ячий жир. Скільки разів я мріяла: “От якби мені взагалі ніколи не їсти”. А тепер ніяк не дочекаюся, коли дідусь принесе молоко.

— Ага, я знаю, як то воно, — з розумінням підтримала подружку Гайді.

Вона пригадала час, проведений у Франкфурті, коли зовсім не мала апетиту, їжа їй у горлі застрягала.

Клара не могла усвідомити причини таких змін: раніше вона ніколи не була на природі, де дихала б чистим, свіжим, а особливо таким цілющим гірським повітрям.

Коли дідусь, як і обіцяв, приніс їй два горнятка козячого молока, дівчинка похапцем подякувала і, швидше ніж Гайді, випила все до останньої краплі.

— А можна мені ще трішечки? — спитала вона, все ще тримаючи горня руками.

Вуй добродушно кивнув, забрав у Гайді її горнятко і пішов у хатину. Повернувшись, приніс мисочки, ніби

понакривані покривками, хоча, звісно, коли дівчата сиділи під ялинами, дідусь сховався на іншу квітучу полонину, де весною і влітку живуть у колибі пастухи, які виготовляють солоденьке, бурштинового кольору масло. Він приніс звідти цілу голівку цього масла. В хатині вкрав дві товстезні скибки хліба й густо намастив їх. Саме їх і виніс дівчаткам на вечерю. Обидві відразу відкусили по здоровенному кусню від своїх смачнющих бутербродів і з таким апетитом почали жувати, що дідусь із насолодою поспостерігав, як вони їдять. Коли Клару вкляли в постіль, і вона саме захотіла помилуватися мерехтливим сяйвом зір, очі її, як і в Гайді, що лежала поряд, ледь не одразу ж заплющилися, і вона заснула міцним, здоровим сном, таким солодким, як ніколи досі.

Ось так весело й безтурботно пройшов і наступний день, за ним ще один, а за ним дітей чекала велика несподіванка. На полонину піднялися два дужі носії. Кожен ніс на спині височезне ліжко, новісіньке, щойно від столяра, та ще й кожне застелене чистими сніжно-білими покривалами. Носії принесли з собою також листа від бабусі. В ньому старенька писала, що ці ліжка для Гайді та Клари. Пора вже відмовлятися від спання на сіні, Гайді має спати в справжньому ліжку. На зиму одне слід віднести в Дьорфлі, а інше нехай залишається в хатині у Вуя, щоби Клара, коли приїжджатиме в гості, завжди мала де спати. Бабуся хвалила дітей за довгі листи й просила надалі щодня писати такі ж. Тоді вона відчуває себе поруч і переживає разом з ними всі радісні моменти. Дідусь піднявся на горище й перекинув сіно,

що було Гайді за ліжечко, на високу копичку та прибрав ряднину, яка слугувала за покривало. Після цього разом із носіями винесли ліжка на горище й поставили їх упритул, щоб дівчаткам було добре видно кругле віконечко. Він добре знав, як вони люблять милуватися ранішніми та вечірніми сонячними променями.

Дівчатка старанно писали щодня, і бабуся у Бад Рагаці щиро раділа кожній вісточці від них.

Кларі все більше подобалося її нове життя. Якби її запитали, дівчинці просто бракнуло б слів, аби описати, який добрий і турботливий дідусь, як весело та цікаво з Гайді, набагато цікавіше та веселіше ніж у Франкфурті. Кожного ранку, прокинувшись, вона думала: “Слава тобі, Господи, я ще на полонині”.

Отримуючи втішні звістки, бабуся вважала, що їй не треба квапитись підніматися в гори. Ця обставина теж була приємною, бо підніматися на круту гору та сходити вниз було для неї таки обтяжливо.

Дідусь ретельно взявся доглядати хвору. Він вигадував кожного разу щось інше, аби дівчинка ставала міцнішою й набиралася сил. Тепер після обіду він щоразу піднімався все вище у гори, спинався навіть на скелі, й приносив оберемочок трав, що здалеку прямо пахнули гвоздикою або чебрецем. Коли отара поверталася з пасовиська, кози починали мекати, вистрибувати й намагалися всі нараз протиснутися в кошару Білки та Бурки, бо вловлювали приємний запах травички, яку Вуй приготував для своїх кіз. Проте всі їх намагання були даремними: він міцно зачиняв ворота, бо піднімався в гори за рідкісними травами не

для того, щоб їх зжерла отара. Зібрані трави дідусь віддавав Білці, яка мала давати особливо цілюще молоко. Така турбота не була даремною: тепер коза завжди бадьоро задирає голову, жваво зблискуючи очима.

Минуло три тижні з того часу, як Клара поселилася на полонині. Вже кілька днів поспіль дідусь, зносячи її з горища, щоб посадити у возику, кожного разу казав:

— А може, доця спробувала б трошки постояти?

Клара, щоб зробити йому приємне, намагалася це зробити, але відразу ж скрикувала: “Ой, боляче!”, ноги в неї підкошувалися, і вона, щоб не впасти, хапалася за дідуся. Але він повторював цю процедуру щодня, щоразу змушуючи її стояти трішечки довше.

Вже багато років не було в горах такого гарного літа. Кожного ранку на безхмарному небі сходило сонечко, і всі квіточки на полонині широко розкривалися, жевріючи вогниками й духмяно пахнучи йому назустріч. Ввечері воно заходило, забарвлювало скелясті верхівки та сніги в пурпурово-рожевий колір і, зрештою, ховалося в золотисто-мерехтливому морі відблисків. Гайді розповідала про це подружці багато разів: лише там, на високогірному пасовиську, можна побачити цю красу. А коли дівчинка стояла на схилі, то з особливим запалом розповідала, як горять-вигравають на сонці сила-силенна золотистих квіточок, а від синеньких дзвіночків трава видається не зеленою, а голубою. А поруч — зарості коричневих квіток. Вони так гарно пахнуть, що хочеться сісти біля них і насолоджуватися пахощами.

Сидячи під ялинами, Гайді вкотре повідала про квіти, вечірнє сонце та палаючі гори. Дівчинка так розпалилася, оповідаючи про полонину, що захотіла знову піднятися туди. Бажання було таким сильним, що вона зірвалася з місця й помчала до старого, що сидів на ослоні в шопі.

— Дідусю! — гукнула ще здалеку, — а давай, ти піднімешся з нами на пасовисько. Там зараз так гарно!

— А чого б не піти? — згодився той, — але доця мусить сьогодні ввечері спробувати ще трошки постояти.

Радісна Гайді повернулася з цією новиною до Клари. Та відразу ж пообіцяла намагатися стояти стільки, скільки звелить дідусь, бо страшенно зраділа майбутній подорожі. Гайді так тішилася, що тільки-но побачила Петруся, який зганяв отару, відразу ж гукнула:

— Петрусю, Петрусю! Завтра ми з тобою на пасовисько підемо. І будемо там цілий день!

Петрусь у відповідь лише загарчав, немов розлючений ведмідь, і хотів було зі всього розмаху шмагнути лозиною ні в чому не винного Щиглика, який дріботів поруч. Проте прудкий цапок, завжди готовий до якоїсь капості, вловивши цей порух, вчасно стрибонув через Сніжку, і прут лише свиснув у повітрі.

Клара й Гайді, сповнені радісних очікувань, полягали у свої гарненькі ліжка, домовившись не заплющувати очей до ранку. Проте лиш поклали голівоньки на м'якенькі подушки, як розмови припинилися, і Клара вже бачила уві сні величезне, просто велетенське, поле, небесно забарвлення від польових дзвіночків, що

ростуть на ньому, а Гайді тим часом кликав із небес орел, скрикуючи раз від разу: “Йдемо! Йдемо!”.

Оповідка восьма

РАДІСНІ НЕСПОДІВАНКИ

Рано-вранці Вуй вийшов на подвір'я та почав розглядатися навколо, щоб, як завжди, визначити: який видасться день. Скелясті шпилі гір стали золотисто-червоними, подув свіжий вітерець і заколихав туди-сюди віти на ялинах, ось-ось мало вже виглянути з-за гір ясне сонечко.

Старий постояв, задумливо спостерігаючи, як після скелястих шпичаків почали відливати золотом зелені пагорби, а за ними тихо щезали тіні в далекій долині, звільняючи місце ще рожевому сонячному промінню. Вершини та низини починають золотіти і з-за гір виглядає сонечко.

Дідусь виштовхав інвалідного возика з шопи, готуючи його до подорожі. Після цього зайшов до хати, щоб повідомити дітям, який гарний ранок надворі, і що їм пора вставати та збиратися.

Саме тоді до обійстя підійшов Петрусь. Кози в отарі не йшли, як завше, навколо нього. Перелякані тварини злякано шугали мимо і, зібравшись по двоє-троє, бігли, оточивши пастушка широким колом: Петрусь був страшенно розлючений, він несамовито розмахував навсібіч прутом, бо в своїй злості дійшов до найвищої шкали. Вже кілька тижнів поспіль Гайді не ходила

з ним на пасовисько. Кожного ранку, як він приходив, на подвір'ї стояв інвалідний возик із незнайомкою, і Гайді від неї не відходила ні на крок. А ввечері під ялинами знову ж таки стояло те крісло з незнайомкою, а Гайді — поряд! За все літо дівчинка так ні разу й не піднялася на пасовисько. А ось тепер хоче туди йти, але не з ним, а з чужою в кріслі, й знову буде тільки з нею. Так принаймні передбачав пастушок, і саме це розбудило в ньому такий гнів. Хлопчик побачив інвалідне крісло, що гордовито стояло посеред подвір'я і дратувало його до нестями. Петрусь вбачав у ньому найлютішого ворога, що віддавна так його мучить і ще й сьогодні цілий день це робитиме. Пастушок розгледівся довкола: кругом тиша, жодної живої душі ніде не видно. Він, як несамовитий, кинувся до возика і попхав його з такою силою, що той не покотився, а полетів униз, набираючи все більшої швидкості, зрештою перевернувся раз, удруге, підлетів над горбком, гримнув із розмаху об землю та, перевертаючись догори дригом, заgrimів об землю назустріч своїй погібелі. Від возика відпадали різні частини, підніжки, спинка, шматки м'якої оббивки, все це високо підлітало догори, крутилося в повітрі та розліталося навсібіч. Петрусь зі страшенним задоволенням спостерігав за загибеллю возика. На radoцях підстрибував, голосно сміявся, тупотів та вистрибував по колу. Він зиркав на переможеного ворога й аж нетямився від задоволення. Хлопець уявляв наслідки свого вчинку: “Чужачка мусить ступитися звідси, — думав утішно, — бо тепер їй нема на чому

сидіти чи їздити. Гайді залишиться сама й буде ходити зі мною на пасовисько. Цілий день удвох: з ранку до вечора. Все буде як і раніше”.

Але про те, що може статися після цієї злої справи, Петрусь навіть не уявляв.

Немов на крилах, піднімався він у гори. Не спинявся до тих пір, доки не добіг до великого куща ожини, за яким зачався. Там Вуй не міг його бачити, а хлопчині було дуже добре видно схил полонини. Якщо б старий вийшов з хати, Петрусь за мить сховався б за кущем.

Ось з хатини вистрибнула Гайді й кинулася до шопи. За нею вийшов дідусь із Кларою на руках. Ось двері шопи розчахнуті навстіж, а широкі дошки вийняті зі своїх місць і відставлені набік. Тепер у шопі світло й усе видно, але Гайді спантеличено бігає туди-сюди, шукає за рогом споруди, та даремно. Ось підійшов дідусь.

— А то що таке? Гайді, ти відкотила крісло?

— Та я сама його всюди шукаю і ніяк не можу знайти! Дідусю, ти ж казав, що воно стоїть біля дверей шопи. Та де ж воно?! — здивовано роззиралася дівчинка.

Тим часом здійнявся рвучкий вітер, грюкнув дверима шопи, щосили вдаривши ними об стіну.

— Дідусю, то вітер зробив! — вигукнула Гайді, зблиснувши від здогадки очима. — Ой лишенько, якщо возик скотився аж до Дьорфлі, його ж так довго треба буде піднімати! Занадто довго, ми не зможемо сьогодні піднятися на пасовисько!

— Якщо возик скотився, то його вже цілим не підняти, хіба частинами, на які він розпався, — зауважив старий, завернувши за ріг і глянувши на схил гори.

— Дивина та й годі, — він ніяк не міг уявити, щоб крісло могло саме по собі, навіть якщо його вітер і підштовхнув, завернути за шопу й покотитися з гори.

— Ой так жаль, так жаль! Ми не зможемо сьогодні нікуди піти, ми ніколи не зможемо кудись піти, — розплакалася Клара, — тепер, як не маю крісла, буду змушена повертатися додому.

Гайді з надією глянула на Вуя:

— Дідусю! Ти можеш щось змайструвати, щоб Клара не мусила їхати додому?

— Поки що, як запланували, йдемо на пасовисько, а там подивимося, як тій біді зарадити, — відповів той, і діти бурхливо виявили свою радість.

Дідусь пішов у хатину й виніс звідти більшу частину хусток, що привезла Клара з собою. Розстелив їх на сонячному місці та посадив на них Клару. Після цього приніс дітям на сніданок молока, а кіз вивів із кошари.

— І чого його так довго нема, — пробурчав, бо голосного посвисту пастушка ще й досі не було чути.

Тепер дідусь посадив Клару на згин однієї руки, бо хустки перекинув через другу.

— Ну що, вперед! — сказав і попростував угору. — Кози йдуть за нами.

Гайді це сподобалося: вона одною рукою обняла за шию Білку, іншою — Бурку й послідувала за ними. Кози так зраділи, що мало не розчавили малу, бо кожна намагалася якомога ніжніше, тобто сильніше, притиснутися до неї.

Коли вийшли на пасовисько, то несподівано побачили на схилах кізок, що мирно скубали травичку,

зібравшись у групки, а поміж них — Петруся, який лежав горлиць на траві, розтягнувшись у повний зріст.

— Агов, сонько, якось іншим разом я навчу тебе, як не проходити мимо. То що таке має бути?! — гримнув старий.

Петрусь почувши знайомий голос, одразу ж зірвався на рівні ноги.

— Нікого на подвір'ї не було... — спробував викрутитися.

— Того, що від возика лишилося, часом не видів? — спитав дідусь.

— Від якого возика? — аж затинатися почав Петрусь.

Вуй більше нічого не питав. Він розстелив на сонячному місці косогору хустки, посадив на них Клару і спитав, чи їй зручно.

— Так зручно, наче сиджу в своєму кріслі, — вдячно відповіла дівчинка, — а яке тут місце гарне. Гайді, тут так чудово! — вигукнула вона, розглядаючись навкруги.

Тим часом дідусь почав збиратися назад, пообіцяв увечері повернутися за Кларою, а поки що дівчатка мали весело провести час до полудня. В обід Гайді треба дістати з торбини завбачливо приготовані харчі й пополуднувати разом із Кларою. Торбину дідусь залишив у тіньочку. Запити їжу дівчатка мали молоком, яке надоїть Петрусь. Гайді отримала завдання — прослідкувати, щоб він подоїв саме Білку. Вуй тим часом піде подивиться, в якому стані Кларин возик і чи можна його якось полагодити.

Небо над полониною було темно-синє, без жодної хмаринки. Сніги у впадинах скелястих гір заіскрилися

щирим золотом та сріблом. Сірі шпичаки незворушно, як і тисячі років тому, стриміли, спостерігаючи за далекою долиною. У небесній синяві, розпростерши широкі крила, ширяв орел, а високо над скелями злегка повівав вітерець, остуджуючи розпечену на сонці полонину. Дітям було надзвичайно добре. Час від часу до них підходила то одна, то інша кізка, щоб полежати трішки поруч. Найчастіше це була ласкава Сніжка. Вона тулилася до Гайді, клала їй голову на коліна. Вочевидь, так вона почувалася чудово і, мабуть, взагалі більше нікуди не відходила б, якби її не відганяла якась інша кізка з отари. Отак Клара близенько познайомилася з кожною із них і тепер ніколи б не сплутала їх, бо кожна мала своєрідний вигляд та власний характер.

Кізки звикли до Клари і почали їй довіряти. Тепер часто котрась підходила, щоб потертися головою об її плече, що було знаком близького знайомства та прихильності.

Отак збігали година за годиною, аж Гайді пригадала собі місцинку, де торік було дуже багато квітів. Дівчинці захотілося піти й глянути, чи їх і тепер там рясно? Чи всі розцвіли? “А от Клара не зможе побачити їх”, — подумала вона, — її туди зміг би віднести дідусь, але він буде аж ввечері, а до того часу багато квіточок уже постуляють свої гарненькі очка”.

Але бажання піти туди ставало сильнішим, і Гайді просто не могла всидіти на місці.

— Кларо, ти не образишся, — нерішуче почала вона, — коли я тебе ненадовго залишу, збігаю подивлюся в одне місце, як там квіти. Хоча... почекай хвильку...

Їй сяйнула гарна думка. Дівчинка підхопилася й вирвала кілька гарних кущиків травички, а після цього обхопила Сніжку за шию, та відразу задріботіла поруч, і повела кізку до Клари.

— Ось так, тепер ти не будеш більше сама, — задоволено сказала Гайді.

Кізка відразу второпала, що від неї хочуть, і лягла біля Клари. Гайді поклала на коліна подрузі травичку, а та, зрозумівши задум, радісно заявила, що вона може сміло йти за квітами, бо їй хочеться побути наодинці зі Сніжкою, ще ніколи не годувала тварин. Гайді стрімголов помчала до квіточок, а Клара, відриваючи листочок за листочком, простягувала їх кізці, а та, цілковито довірившись новій подрузі, акуратно та повільно висмикувала пашу з її рук. Одразу можна було помітити, що Сніжці по-справжньому добре: вона тихо й мирно лежала, надійно захищена, а от в отарі вона терпіла нахабство більших та сильніших кіз. Кларі видавалося просто розкішним, сидіти самій-самісінькій на горі, лише ти і кізки, що тобі безмежно довіряють і дивляться на тебе з надією. На неї найшло нестримне бажання стати собі господинею, допомагати іншим, а не тільки чекати чиєїсь допомоги. Безліч думок охопило дівчинку: зовсім нових думок, яких ніколи раніше не було, захотілося жити, насолоджуватися сонячними променями і робити щось таке, від чого й інші радітимуть, як ото зараз радіє Сніжка. Дівчинка відчула якусь нову, незвичну втіху, відчуття того, що все, відоме досі, стало нараз гарнішим і сприймається по-іншому.

Дівчинка обняла кізку за шию і вигукнула з радості, що її переповнювала:

— Сніжко-о-о! Як тут, у горах, красиво-о-о! Якби ж то я могла завжди залишатися тут з вами!

Тим часом Гайді добігла до місцини, де колись росло багато квітів, і радісно скрикнула: схил аж виблискував золотом. Це квітнув чистотіл і його росло тут сила-силенна! Серед золотавих голівок чистотілу колихалися темно-сині дзвіночки, які густо кущилися то тут, то там. На залитому сонцем схилі так пряно пахло, ніби хто розхлюпав по всьому полю коштовні парфуми. Так ароматно пахли коричневі квіточки, що висовували маленькі голівки з-помежи золотавих келихів чистотілу. Гайді спинилася, з насолодою почала дихати на повні груди, а потім різко повернулася й щодуху, захекана та схвильована, помчала до Клари.

— Ой, ти мусиш піти туди! — загукала вона ще здалеку. — Вони такі гарні, і все таке розкішне. Ввечері так уже може не бути. Як думаєш, я зможу тебе понести?

Клара здивовано глянула на схвильовану Гайді та заперечливо похитала головою:

— Та де там, ти ж набагато менша за мене... Ох, якби я тільки могла ходити!

Гайді, очевидно, спало на думку щось інше, бо вона почала розглядатися довкола. Петрусь, який раніше лежав горілиць вище від них, тепер сидів. Він уже довший час сидів отак, втупившись у них, ніби ніяк не міг повірити тому, що бачить. Він же знищив те кляте крісло, все мало скінчитися, чужачка взагалі не могла пересуватися, а тут, мало не за хвилю після цього,

з'являється на пасовиську і сидить собі поруч із Гайді. Неймовірно, але таке сталося! Хлопчина міг витріщатися скільки завгодно, а дівчинка сиділа таки тут, на пасовиську!

Гайді подивилася на Петруся.

— Петре, ходи вниз! — звеліла вона.

— Не піду, — відіззався той.

— Але ти мусиш, я сама не зможу, маєш мені допомогти, давай, швидше! — наполягала дівчинка.

— Не піду, — вперся пастушок.

Гайді за кілька стрибків опинилася перед ним. Гнівno блиснувши очима, вигукнула:

— Петре, як зараз же не підеш допомагати, я таке зроблю, що дуже пошкодуєш, можеш мені повірити!

Погроза подіяла миттєво: Петрусь злякався. Він вчинив дуже зле, про такий вчинок ніхто не мав дізнатися. Досі виглядало, що скоєне залишиться в таємниці, аж тут Гайді поводитья так, ніби їй все відомо. А якщо вона знає, то неодмінно розкаже дідусеві, а перед Вуєм Петрусь мав дуже великий страх. Коли той дізнається правду про крісло чужачки!... Петрусеві ставало чимраз лячніше. Він встав і підійшов до Гайді.

— Я піду, але ти не будеш цього робити, — сказав так перелякано-поступливо, що малій аж стало його шкода.

— Ні, не буду цього робити, — запевнила вона хлопчину, — ходи, ти лише допоможеш мені, а це зовсім не страшно.

Коли вони підійшли до Клари, Гайді одразу взялася керувати, як усе зробити правильно: Петрусь отримав

вказівку піднімати Клару, підхопивши її попід пахви з однієї сторони, а Гайді — з другої. З цим завданням діти справилися досить таки успішно але далі було не так просто: Клара ж не могла стояти самостійно. Її треба було підтримувати та водночас вести вперед. Гайді бракувало зросту, щоб надійно підтримувати подругу.

— Ти візьми мене міцно-міцно за шию, а Петруся — за руку, і як будеш добре триматися, то ми зможемо тебе понести.

Проте Петрусь не мав досвіду в такого роду транспортуваннях, отож він обхопив Клару за ноги й намагався втримати, ніби довгу жердину.

— Петрусю, ти не так робиш, — зі знанням справи зауважила Гайді, — зігни руку в лікті, Клара просуне свою і буде сильно тягнути, а ти не піддавайся, тоді й зможемо піти.

Вони так і зробили. Але все ж іти було дуже важко. Петрусь був набагато вищим за Гайді. Неоднакова висота опори загрожувала Кларі падінням, і вона пробувала опиратися на одну чи іншу ногу, але не доводила справу до кінця її ступні так і не торкалися землі.

— Торкайся землі одною ногою, а потім і другою, — запропонувала Гайді, — як будеш ставати посправжньому, менше болітиме.

— Ти так думаєш? — не дуже повірила налякана Клара.

Проте все ж наважилася і твердо ступила спершу однією ногою, потім іншою, злегка зойкнувши при цьому. Тоді почала ступати обережніше.

— А так набагато менше болить, — зауважила радісно.

— А ти зроби ще пару кроків, — підганяла Гайді.

Клара ступила раз, другий, а потім закричала від радості:

— Гайді! Я можу йти, глянь, я роблю крок за кроком!

Гайді й собі радісно скрикнула, правда, набагато голосніше:

— О-о-о, ти сама йдеш! Ти тепер можеш ходити! От якби дідусь прийшов! Ти тепер можеш ходити!

Клара ще міцно трималася за них, але з кожним кроком ступала все впевненіше, і це відчували усі троє. Гайді не тямилася себе з радощів.

— Ага, ми тепер щодня зможемо гуляти, куди заманеться! Ти тепер можеш ходити, так само, як і я! Тепер тебе не треба возити на кріслі, ти одужала! Ой-йо-йой, скільки ми можемо всього зробити разом! Нам буде так весело!

Клара гаряче підтримала подругу. Без сумніву, це було найбільшим щастям для неї: позбутися каліцтва, ходити, як усі діти, не скніти цілими днями в інвалідному кріслі. Ось вони вже підійшли до квітучого схилу. Вже видніються золотисті переливи цвіту під сонячним промінням. Діти дійшли до заростів дзвіночків, між якими привабливо виднілися висвітлені сонцем прогалини.

— А давайте, тут собі сядемо, — запропонувала Клара.

Це співпадало з бажанням Гайді, і вони посідали просто посеред квіту: Клара вперше сіла на суху й теплу землю, що їй надзвичайно сподобалося. Навколо неї колихалися на вітрі синенькі дзвіночки, вилискував

щирим золотом жовтець, яснів золототисячник, огортав солодкий запах коричневих квіточок та пряної сухозлотиці. Все навкруги було таким гарним! Таким гарним! Гайді, яка сиділа поруч, зауважила, що ніколи так красиво тут не було. Дівчинка ніяк не могла опанувати радості, що її переповнювала та виривалася у просторінь усе голоснішими вигуками. Коли вона думала, що Клара стала здоровою, це приносило їй значно більше втіхи ніж довколишні красиві квіти. Від захоплення та насолоди Клара аж зацімліла. Щастя так несподівано прийшло до неї, а ще ці сонячні переливи у квітах, їх аромат — перехоплювали подих, не давали словам злетіти з вуст.

Петрусь також непорушно лежав мало не посеред квітучого поля: він міцно заснув.

Лінькувато та лагідно повівав вітерець, оминаючи скелі, що кам'яним щитом заступали долину з усіх боків, і висвистував стиха в густих заростях квітів. Час від часу Гайді зривалася з місця і стрімголов кидалася туди, де, як їй видавалося, було ще красивіше, квіти — більшими, пахнули сильніше. Насправді ж дівчинка ганялася за повівом вітру, що доносив духмяний запах цвіту.

Отак непомітно спливав час, і проходила година за годиною. Сонце давно вже сягнуло за полудень, коли на квітучому косогорі з'явилася групка кіз. Власне вони не любили цього місця, їй не до вподоби було вишукувати травичку посеред такого буяння гірських квітів. Кілька кізок, зі Щигликом на чолі, виглядали скоріше як посли від усіх решта. Очевидно частина отари стурбована

порушенням встановленого порядку та довгою відсутністю тих, що її супроводжували. Пастухи, здавалося, покинули їх напризволяще, а кізки добре знали, що за чим, упродовж дня має відбуватися. Першим запропалих знайшов на квітучому полі прудкий Щиглик, який відразу подав голосний сигнал: відчайдушно мекнув. Кізки, які прийшли з ним, дружно його підтримали, скликаючи решту отари, і поодинокі мекання переросли у хор відчайдушних голосів.

Петрусь прокинувся і почав старанно терти очі, бо йому наснилося інвалідне крісло, цілком справне, з червоними подушками сидіння, воно стояло собі коло хатини Вуя. Пастушок і досі бачив відблиски золотистих цвяхів у оббивці спинки та сидіння. Лише через якусь мить второпав, що то не цвяхи, а квіти так виблискують на сонці. На Петруся знову напав страх, про який він забув, поки йому снилося цілісіньке крісло. Навіть якщо Гайді й пообіцяла нікому нічого не казати, його лиха витівка так чи інакше могла стати відомою. Отож пастушок був нижче трави, тихіше води й справно виконував усі її вказівки.

Коли вони повернулися на пасовисько, Гайді прудко метнулася до торбинки з харчами, вона вже не збиралася виконати обіцянку — не поділитися із Петрусем харчами, як і грозилася. Дівчинка ще вранці помітила, скільки всілякої смакоти поскладав туди дідусь, тому передбачала, що Петрусеві також дістанеться багато смачненького. Проте, коли пастушок став нараз прикро впертим, пригрозила йому, маючи на увазі, що йому нічого не дістанеться. А от пастушок

розтлумачив її погрози по-своєму. Отож Гайді почала спустошувати торбинку, виймаючи харчі та ділячи їх на три купки. Порці вийшли такими високими, що дівчинка задоволено сказала сама до себе: “Йому ще й дістанеться те, що ми не подумаємо з’їсти”. Дівчинка віднесла Петрусеві його частку, сама приєдналася до Клари, і діти дружно накинулися на їжу, що дуже смакувала після усіх пригод, які вони пережили.

Сталося так, як Гайді передбачала: з’їсти все було просто неможливо. Отож, коли дівчатка добряче втамували голод, віддали решту харчів Петрусеві. Таку ж купу, яку йому вділили напочатку. Пастушок старанно пережовував і ковтав шматок за шматком, визбирав та проковтнув усі крихти, але робив це без колишнього задоволення. Він каявся за свій вчинок. Та зла витівка налягла важким каменем на серце, муляла та стискала горло, аж важко було ковтати їжу.

Діти пізенько сіли полуднувати, бо лише закінчили, як уздріли дідуся, який піднімався схилом полонини, щоб їх забрати. Гайді кинулася назустріч: вона просто мусила оповісти про все, що тут відбулося, поки його не було. Дівчинка так хвилювалася, що не могла знайти слів для повідомлення втішної новини. Проте дідусь відразу збагнув, що хотіла сказати мала і його обличчя аж проясніло. Він пришвидшив ходу і, підійшовши до Клари, радісно промовив:

— То як, відважилася, га? Спробували таки, і видиш, як то ті¹ помогло!

Вуй підвів дівчинку, обхопив її лівою рукою, для опори простягнув праву, і Клара, маючи таку хорошу

підтримку подибала набагато впевненіше та сміливіше, ніж раніше. Поруч із нею вистрибувала та радісно скрикувала Гайді, а дідусь виглядав так, наче його спіткало найбільше щастя в житті. Проте, коли вони трішки пройшли, він зі словами:

— Ну, що забагато, то не дуже здорово, правда? Не будем так квапитися. Та й вже пора додому вертатисі¹, — взяв малу на руки й поніс униз, розуміючи, що вона після такого напруженого дня потребує хорошого відпочинку.

Коли Петрусь пригнав пізно ввечері отару в Дьорфлі, уздрів натовп: люди відштовхували одне другого, щоб побачити, що таке лежить на землі. Петрусеві й собі закортіло глянути, що там, він, звиваючись, впевнено прослизнув до центру стовковиська. І ось що там побачив: на траві лежали уламки бідолашного інвалідного крісла, із сидіння звисало шмаття червоної оббивки, а блискучі заклепки демонстрували, яким пишним виглядало воно раніше.

— Я видів, як вони його на полонину несли, — говорив пекар, який стояв поруч із Петрусем, — але й дороге воно! Десь мало би з 500 франків коштувати! З ким хочете можу засперечатися! І як воно тут опинилося?

— Його вітром з гори здуло, Вуй так сказав, — зауважила Варварка, що ніяк не могла намілуватися червоним кольором оббивки.

— А добре, що вітер, — обізвався знову пекар, — а якби хто з наших його трунув². Як той пан з Франкфурта дізнається, що з такою дорогою річчю сталося, він обов'язково замельдує в поліцію¹. Вони на то і є, щоб

дізнаватися, як усе було. Я тішусі², що вже два роки не ходив на полонину, бо підозрювати будуть кожного, хто в той час там був.

Люди ще багато чого казали, але Петрусь наслухався вже достатньо. Тихесенько прослизнув помежи селян геть від натовпу і побіг додому щодуху, ніби за ним хтось гнався. Слова пекаря викликали в хлопчика страшний переляк. Будь-коли з Франкфурта міг приїхати якийсь жандарм, щоб розслідувати, хто розтрощив інвалідного возика. А як за справу береться професіонал, то незабаром стане ясно, що у всьому винен Петрусь-козопас. Його тоді заарештують і замкнуть в франкфуртській буцегарні. Картина арешту, немов жива, постала перед очима Петруся, і в нього аж волосся стало дибом.

Додому пастушок прибіг переляканий до смерті, не відповідав на запитання і навіть не повечеряв свіжозвареною картоплею. Швиденько шаснув під ковдру, і накрившись з головою, лише важко зітхав.

— Петрусь знов kwasцю¹ наївся, він йому в животі став, от бідна дитина й дихає тяжко, — припустила Бригітта.

Бабусі стало шкода внука.

— Завтра дай йому трохи більше хліба на пасовисько. Візьмеш мою скибку!

Ввечері, коли дівчатка полягали в ліжечка і спостерігали за місячним небом, Гайді сказала:

— Ти мала б сьогодні весь день думати про те, як то добре, що любий Господь не піддається нашим палким умовлянням-молитвам, бо він усе запланував набагато краще.

— А чому ти зараз кажеш про це, Гайді? — запитала Клара.

— Знаєш, у Франкфурті я так молилася, щоб відразу повернутися на полонину, а як цього не відбувалося, думала, що Господь мене не чує. Але, якби тоді поїхала так швидко, як хотіла, ти б не приїхала в гори. А не приїхала б, то не стала б тут здоровою!

Клара задумалася.

— Але тоді, — зауважила вона, — нам і молитися та просити в Бога нічого не треба, бо любий Господь все й так знає.

— Ага, думаєш все так просто? — поспішно проказала Гайді, — до Господа треба кожного дня молитися, бо Він має чути, що ми не забуваємо про Нього й про добро, яке для нас робить. Бо як забудемо про Бога, то він забуде про нас, так казала бабуся. Тому, коли ми про щось у Бога просимо, а Він нам цього не дає, не треба впадати у відчай та думати, що Господь нас не чує, а потім взагалі переставати молитися. Ні! Як не посилає бажаного, треба казати: “Царю Небесний, я тепер зрозуміла, що Ти все краще запланував, ніж я собі задумала, і тішуся, що все здійсниш набагато краще”.

— Як ти до такого додумалася? — запитала Клара.

— Мені бабуся багато пояснювала, а потім все так ставалося, що я зрозуміла, де помилялася. А знаєш, Кларо, сьогодні обов’язково маємо подякувати Богові, що він послав нам таке щастя: твоє чудесне зцілення. За те, що тепер ти можеш ходити!

— Так, Гайді, я рада, що ти мені нагадала про молитву, бо так тішилася, так тішилася, що мало не забула

помолитися на ніч.

Після цього дівчатка помолилися і, кожна у свій спосіб, подякували Господу за добро, послане Кларі.

Наступного ранку дідусь запропонував написати листа бабусі, чи не хоче вона зійти на полонину, щоб на власні очі побачити радісну новину. Проте діти вирішили зробити інакше: підготувати для неї велику несподіванку. Спершу Клара навчиться краще ходити, щоб змогла трішки пройтися, опираючись на Гайді, але про це бабуся не має довідатися в жодному разі. Дідусь пристав на пропозицію і, оскільки в нього був досвід, назвав час: десь вісім днів треба буде тренуватися, і тоді негайно кликати бабусю, але про новини нічого не писати.

Для Клари настали найкращі дні. Зранку її будив внутрішній голос, який просто гукав: “Я здорова, я видужала! Мені не треба більше сидіти в інвалідному візку, я можу ходити, як всі!”. Потім дівчинка вчилася ходьби, і це виходило в неї все краще й краще: щоразу вона могла пройти більшу відстань. Вправи на свіжому повітрі викликали в неї такий вовчий апетит, що дідусь мусив кожного дня нарізати все більші скибки хліба для бутербродів, а потім задоволено спостерігав, як вони ледь не миттєво з’їдаються. Тепер він приносив ще й глечик, повний свіжовидоєного, ще з піною, молока та наливав одне горнятко за іншим. Тим часом тиждень добігав до кінця, наближався день, коли мала приїхати бабуся!

ЗІЗНАННЯ

За день до приїзду бабуся написала листа. Рано-вранці його приніс Петрусь, коли пригнав отару на полонину. На той час дідусь і дівчатка вже вийшли з хатини. Коло них стояли Сніжка з Буркою, які весело дригали борідками, ковтаючи свіже вранішнє повітря. Діти ласкаво їх гладили та бажали обом гарної подорожі на високогірне пасовисько. Вуй задоволено поглядав то на розчервонілі личка дівчаток, що аж пашіли здоров'ям, то на чистеньких, аж лискучих кізочок. Те, що він бачив, вочевидь, тішило його, бо він задоволено посміхався.

Та ось на полонину піднявся Петрусь. Хлопець підійшов і простягнув йому листа, та як тільки той взяв його, пастух відразу відскочив, ніби чогось перелякався. Потім боязко озирнувся, ніби те, що його злякало, мало було за спиною, стрибнув убік і стрімголов помчав схилом догори.

— Дідусю, — промовила Гайді, зачудовано спостерігаючи за цією виставою зі скоками, — а чого Петрусь поводитьсь, немов Великий Турок, зауваживши хворостину над собою? Він так само, як ото щойно Петро, втягує голову, трусить нею, і деколи високо підскакує.

— Мабуть, Петрусь також заглядає за прутом, якого заслужив, — відповів дідусь.

Пастух на одному віддихові пробіг лише перше пасовисько на полонині, а як упевнився, що його вже не видно знизу, спинився і з острахом розглянувся довкола. Нараз сахнувся, ніби його хтось намірився вхопити за комір. За кожним розлогим кущем чи густими заростями ввижався йому жандарм із Франкфурта. Але чим довше Петро чекав арешту, тим страшніше йому ставало, він просто місця собі не знаходив.

Тим часом Гайді кинулася прибирати в хижці, бо бабуся має застати все чистим та на своєму місці. Кларі надзвичайно подобалося спостерігати, як подруга метушиться по хатині. За прибиранням та жвавими спостереженнями за тою, хто прибирає, ранок пройшов непомітно, отож можна було виглядати, чи не піднімається на полонину бабуся. Діти все зробили для довгоочікуваної зустрічі, тому, сповнені радісних очікувань подій, повсідалися поруч на лавочці.

До них підійшов дідусь. Поки діти були в хатці, він сховався на полонину і нарвав там великий букет темно-синіх квітів тирличу. Квіти так переливалися під ясними променями вранішнього сонечка, що дівчатка аж скрикнули від утіхи. Дідусь заніс букет у хатину. Час від часу Гайді зіскакувала з лавки, підбігала до стежки, нетерпляче виглядаючи бабуся та її попутників.

І ось, як і очікувала Гайді, в долині завидніла вервечка людей із конем та вершницею на ньому. Першим піднімався провідник, за ним бабуся на білому коні, останнім — носій, який тягнув на плечах купу усілякого

теплого одягу, без якого бабуся ніколи б у гори не вирушала.

Ось вони все ближче та ближче, вже піднялися на полонину, і бабуся зі свого коня побачила дітей.

— А то що таке має бути? Очам своїм не вірю. Кларусю, а ти чого не в своєму кріслі? Як таке можливе? — перелякано скрикнула вона й похапцем спішилася. А підходячи до дітей, аж в долоні сплеснула й дуже схвильована промовила: — Кларочко, то ти? Як ти поправилася, дитино. Такі рум'яні щічки! Я тебе не впізнаю!

Бабуся хотіла кинутися обнімати онуку, та біля тої вмить опинилася Гайді. Клара оперлася на плече подруги, і вони дружно задріботіли вперед. Бабуся аж заклякла з переляку, бо ніяк не могла втямити, що це таке витворює Гайді.

Але що ж вона побачила!

Клара, випроставшись, впевнено крокувала поруч із подругою. Тепер дівчата поверталися: обидві розчервонілі й аж сяючі від задоволення.

Бабуся кинулася до них. Сміючись та плачучи обнімала свою Кларусю, потім Гайді, а після цього знову Клару. Стару охопила така радість, що вона не знаходила слів, щоб її виразити.

Нараз її погляд зупинився на Вуєві, який стояв біля лави та з ласкавою посмішкою спостерігав за всім. Бабуся взяла Клару за руку й пішла, голосно висловлюючи захват, що так просто може підійти з онукою. Всівшись на лавку, вдячно схопила Вуя за руки.

— Любий Вую, любий Вую, як ми вам вдячні. Це ж ви постаралися, завдяки вашій турботі, догляду...

— А також нашого Пана Бога, сонячним промінчикам з неба та ще свіжому альпійському повітрю, — всміхаючись, продовжив дідусь.

— Ага, а ще завдяки такому смачнучому молочку від Білки, — від себе додала Клара, — бабусю, ти маєш знати, як я тепер люблю пити козяче молоко, воно мені так смакує!

— Я це бачу по твоїх щічках, люба, — й собі всміхалася та, — ну ніяк не можу тебе впізнати, зміцніла, погладшала. Ніколи тебе такою і уявити не могла. Ніяк тобою намилуватися не можу. Знаєш, треба зараз же відіслати телеграму татові в Париж. Напишу йому, щоб негайно приїхав, а чому — пояснювати не буду, нехай і для нього це буде такою ж приємною несподіванкою. Для мене й для нього — це найбільша радість у житті! Мій любий Вую, а ким ми відправимо телеграму? Носіїв уже нема...

— Ая, пішли вже, — відповів дідусь, — але як в пані така нагла потреба¹, то я знаю, що діяти. Зараз кликну пастушка, він те зробить, часу йому вистачає.

Бабуся не відмовилася від ідеї негайно написати синові, бо вважала, що з такою радісною звісткою зволікати не варто, не кожен день маєш таке щастя.

Вуй трохи відійшов і, заклавши пальці до рота, так пронизливо та протяжно свиснув, що звук від посвисту ще довго відлунював у скелястих вершинах. Незабаром згори збіг Петрусь, який добре знав, хто саме свистів. Хлопчина був від переляку білий, як крейда. Він

подумав, що Вуй покликав його, бо за ним уже прийшли жандарми. Але замість повістки до суду йому дали папірця, в якому бабуся щось написала, а Вуй пояснив, що це телеграма, яку потрібно віднести на пошту, заплатити за неї сам Вуй дещо пізніше, бо стільки справ водночас доручати Петрусеві було просто неможливо.

Хлопчина пішов із папірцем в руці й страшенним полегшенням на серці.

Нарешті після радісних подій цього дня можна було дружно всістися за стіл перед хатиною та розповісти бабусі усе за порядком: як дідусь помалу привчав Клару самотійно стояти та робити невеличкі кроки... Потім вона побувала на високогірному пасовиську... вітер зіштовхнув інвалідного возика в долину... А Клара так прагнула побачити красиві квіти, що... пішла. Ось так і взнала бабуся, що відбулося, поки її не було.

Розповідь дівчаток була тривалою, бо старенька перебивала їх, вигукуючи: “Та як таке може бути! Чи не сниться мені усе це? Ми дійсно зібралися за столом, перед хатиною, і ця квітуча дівчинка, зі свіжим личком, — моя бліда, безсила та вічно квола Кларуся?”

А Клара та Гайді тішилися з її слів: гарно ж вони придумали — влаштувати бабусі таку веселу несподіванку, враження від якої не вщухає.

Тим часом Зеземанн залагодив усі справи в Парижі й також задумав зробити приємну несподіванку для своїх близьких. Одного сонячного ранку він купив квиток і, не попередивши матір, сів у потяг, що їхав до Базеля. Туди прибув удосвіта наступного дня, й не відпочиваючи, відразу продовжив подорож. Його

охопило велике бажання побачити донечку, якої не бачив довгих три місяці літа. Отож у Бад Рагац Зеземанн прибув буквально за кілька годин після того, як його матуся почала сходження на полонину.

Він навіть зрадів, що не застав її в місті, бо це співпадало з його планами — відразу їхати до донечки. Отож Зеземанн зараз же сів у карету, що курсувала до Маєнфельда. Там дізнався, що його можуть підкинути до Дьорфлі, й радо погодився на цю пропозицію, бо вважав, що піших прогулянок йому ще буде достатньо.

Сходження видалося йому дуже довгим та досить таки важким. Він ішов та ішов, а ніяких осель ніде не було видно. А він добре знав із чисельних розповідей, що на півдорозі до хатини Вуя буде ще помешкання пастушка.

Витоптаних стежок було багато. Інколи вони розходилися врізнобіч, тож Зеземанн почав сумніватися: чи туди іде, може, хатина Вуя з іншої сторони гори? Він став розглядатися, чи нема поблизу когось, у кого можна спитати дорогу. Проте навкруги було тихо й безлюдно. Лишень посвистував гірський вітер, у повітрі бриніли комарики та весело виспівував якийсь пташок у гіллі самотньої модрини. Зеземанн зупинився перепочити та остудити спітніле чоло під прохолодним вітерцем.

Аж ось почувлися швидкі кроки: хтось квапився додола. Це був Петрусь із телеграмою у руці. Він збігав горою навпростець, а не стежиною, на якій стояв Зеземанн. Тому, як тільки хлопчик опинився достатньо близько, той махнув рукою щоб він підійшов. Петрусь бокував, нерішуче, з острахом. Виникало враження, що у нього

лише одна нога справно ступає по землі, іншу ж йому доводиться волочити.

— Хлопче, давай, жвавніше, — підігнав його Зеземанн. — Скажи-но, чи я правильною стежкою іду? Чи вона виведе мене до хатини, в якій живе старий із дівчинкою Гайді? У них гостюють люди з Франкфурта.

У відповідь почувся лише тихенький писк, сповнений страшенного переляку. Петрусь стрімголов покотився крутим схилом так, як котився інвалідний візок, виробляючи чудернацькі кульбіти. На щастя, хлопчик скотився неушкодженим, а не частинами, як той.

Не пощастило тільки телеграмі: перекочуючись схилом, хлопчина порвав її на шматочки.

— Дивні ці горяни, перелякані якісь, — зауважив Зеземанн, подумавши, що така поведінка простодушного хлопчини пов'язана з тим, що той побачив чужинця.

Він поспостерігав ще хвилю за карколомним спуском Петруся, а потім продовжив сходження нагору.

Тим часом хлопчик набрав такого розгону, що ніяк не міг спинитися, котився все далі й далі...

Проте такий спосіб пересування зовсім не тривожив Петруся, в цю хвилино його охопили страх та відчай, бо він вважав, що то приїхав жандарм із Франкфурта. Бо ким іще міг бути цей чоловік, що розпитував про Вуєвих пожилеців?

На останньому крутому схилі перед селом пастушок закотився в кущі, де нарешті зупинився. Хвилину-другу Петрусь просто лежав, бо мусив очуняти й зібратися з думками.

— От тобі й на, ще одного маємо! — пролунав чийсь голос поруч, — кого ж це так мощно трунули¹, що він, як мішок з бараболями, покотився?

Голос належав пекареві, який так собі жартував. Він саме вийшов трохи охолонути та ковтнути свіжого повітря, бо кілька годин поспіль вистояв біля гарячої печі. Отож стояв і спостерігав, як Петрусь ну точнісінько як те інвалідне крісло, котився схилом додолу.

Пастушок зірвався на ноги. Йому знову зробилося дуже страшно, бо тепер і пекар знав, що возика попхали з гори. Хлопчина, не оглядаючись, кинувся вгору. Зараз йому б додому, в своє ліжко та під ковдру, там він почував себе в цілковитій безпеці.

Але на полонині залишилися кози, за які він відповідає, а Вуй велів хутко повертатися, щоб ті довго не були без нагляду. Найбільше з усіх Петрусь боявся та страшенно поважав старого. Він ніколи не наважився б проявити непослух перед ним. Пастушок голосно заохав і пошкутьільгав вгору. Він таки мусить дійти, мусить і все! Проте бігти він уже не мав сили: страх та численні забої, спричинені тим карколомним спуском не пройшли без наслідків. Отож, стогнучи та шкутьільгаючи, хлопчина подерся схилом догори.

Тим часом Зеземанн дійшов до першої хатини на полонині, тож впевнився, що іде вірно. Це надало йому нових сил і він надав ходи. Й нарешті побачив довгоочікувану хатинку, за якою колихали верхів'ям старі ялини.

Втішений Зеземанн почав спинатися на останній перед нею косогір. Ось зараз він ошелешить своєю

появою дітей! Проте товариство, що зібралось в хатині, помітило його першим і для татка було приготовано те, чого він ніяк не міг очікувати.

Коли Зеземанн вийшов на полонину, назустріч йому рушило двоє. Висока рожевощока та білокоса дівчинка опиралася на Гайді, темні очі якої просто палахкотіли радістю. Зеземанн, завмерши, вступився в дітей. По обличчі рясно покотилися сльози. Які тільки спогади не наринали на нього в цю хвилину! Саме так виглядала покійна матуся Клари: блондинка з рожевими щічками. Зеземанн втратив відчуття реальності: вже не знав — чи це дійсність, чи сон...

— Татусю, ти мене не впізнав? — гукнула Клара, що аж світилася від щастя. — Я так змінилася?

Зеземанн кинувся до дочки і обняв її.

— Так, ти дуже змінилася! Чи ж це можливо? Чи ж це насправді діється?

Вражений татусь аж відступив крок назад, щоб іще раз глянути й переконатися, що це реальність, а не марево.

— Кларусю, це ти? Це дійсно ти? — вигукував він, то обнімаючи дочку, то обзираючи її.

До них підійшла бабуся, яка просто мусила потішитися зі щасливого сина.

— Ну, синочку, що тепер скажеш? — гукнула вона. — Ти приготував для нас гарний сюрприз, але наша несподіванка таки набагато краща, чи не так? — Матуся сердечно пригорнула його. — А тепер, любий, ідемо привітаємося з Вуєм. — Він — наш найбільший благодійник!

— Авжеж, я мушу обов'язково привітатися і з рідною нам Гайді, — промовив Зеземанн, потискуючи дівчинці руку. — Гарно тобі тут, на полонині, еге ж? Та що тут запитувати! Он яка весела та круглолиця, ні одна квіточка гарніше за тебе не виглядає. Дитино, це така радість для мене тебе побачити, така радість!

Гайді також була дуже рада бачити привітного пана Зеземанна. Він завжди був таким добрим до неї! А те, що він тут, у горах, і собі став щасливим, завдавало їй неймовірної втіхи.

Бабуся підвела сина до Вуя. Чоловіки приязно потиснули один одному руки. Зеземанн висловлював вдячність та був неймовірно зворушений дивом, свідком якого він щойно став. Старенька свою радість та подивування чудесним зціленням Клари вже виразила, а тепер хотіла поглянути на ялини.

Під ними на неї очікувала чергова несподіванка. Посередині між деревами, де довге гілля залишило трошки місця для сонця, стояв великий та красивий букет синього тирличу. Квіти виглядали свіжими (на них навіть роса не висохла) наче щойно вирости. Бабуся від захвату аж у долоні сплеснула:

— Ой як гарно, як чудесно, як славно вони виглядають! — вигукувала вона. — Гайді, дитино люба, іди-но сюди! То ти так для мене постаралася?

Діти також прийшли подивитися.

— Ні, ні, то не я, — відмовилася Гайді, — але знаю, хто це зробив.

— Так само чудесно, бабуся, і на пасовищі, вгорі, та ні, там набагато красивіше! — втрутилася у розмову

Клара. — А ну, чи зможеш відгадати, хто би це міг сьогодні вранці нарвати їх для тебе?

Внучка так задоволено посміхнулася, що бабусі на якусь мить здалося, наче вона сьогодні вже сама була на пасовищі. Проте, звісно, це було неможливим.

За ялинами почулося тихеньке шарудіння. Петрусь таки зійшов на полонину. Проте, коли вздрів, хто стоїть коло Вуя, зробив добрячого гака й тепер хотів тихцем, ховаючись за деревами, спинатися далі. Але бабуся помітила пастушка, відразу впізнала його, їй одразу ж сяднула думка: чи то часом не Петрусь приніс квіти, а тепер зі скромності та лякливості намагається непомітно піти геть? Та ні, такого не можна допустити. Нехай дитина отримає маленьку винагороду за такий хороший вчинок.

— Йди-но сюди, хлопче, не соромся, боятися тобі нема чого, йди сюди! — гукнула вона, просунувши голову межі стовбурами дерев.

Петрусь завмер. Після усього, що пережив і переніс, у нього вже просто не було сил опиратися. Залишилося лише одне холодно-липке відчуття безнадії: Ну ось і все! Зблідлий, розкошланий Петрусь вийшов із-за ялин.

— Ось так, сміливіше, нічого не бійся! А тепер скажи, це ти зробив?

Петрусь, похнюпившись, розглядав землю під ногами, тому не бачив, що бабуся показувала пальцем на букет. Іще підходячи, хлопчик помітив на розі хатини Вуя, який втупився у нього сірими очима, а поряд із ним стояв жандарм із Франкфурта: те, чого Петрусь вже

стільки часу страшно боявся. Отож пастушок затремтів і заледве спромігся витиснути з себе:

— Ага...

— От тобі й на! — усміхнулася бабуся. — І що ж такого страшного в твоєму вчинку?

— Бо він... бо він... на друзки... і тепер його вже... докупи не збереш..., — поволеньки вичавлював слово за словом Петрусь. У нього так тремтіли ноги в колінах, що він ледве стояв.

Бабуся підійшла до чоловіків.

— Мій дорогий Вую, у малого серйозні проблеми з головою? — запитала вона співчутливо.

— Та боронь Боже! Дайте си на спокій, певне, що не¹, — запевнив дідусь, — просто він якраз і є тим вітриськом, що трунув возика додолу, то тепер і чекає на заслужене покарання.

Бабуся ніяк не могла повірити в почуте, Петрусь зовсім не виглядав на пакісну дитину, та й для чого йому трощити інвалідне крісло, яке вкрай необхідне?

Проте у Вую ніяких сумнівів не було. Те, що Петрусь зізнався у скоєному, лише підтвердило підозри старого. Він відразу не повірив у те, що вітер міг зіштовхнути інвалідне крісло. Для Вую не пройшли непоміченими й промовисто загрозливі погляди, якими пастушок дивився на Клару, та й інші прояви ворожого ставлення до чужих на полонині. Він зіставив усі факти: почуте, побачене і оповів бабусі увесь перебіг подій, роблячи необхідні пояснення. Коли закінчив оповідь, бабуся, котра завмерла, уважно слухаючи, пожвавилася:

— Ні, мій дорогий Вую, ні, і ще раз ні! Не будемо карати бідолаху. Будемо справедливими. Ви ж тільки гляньте, приїжджають із Франкфурта якісь незнайомці і забирають у нього єдину подружку. Він тепер не бачить Гайді цілими тижнями, а лише вона може бути з ним на полонині. А тепер він там самісінький і тільки спостерігає, як іншим добре. Ні, треба бути справедливими. Хлопчину охопила лють, вона змусила його мститися, щоправда, помста була дурнуватою, проте коли ми розлютимися, то чи буваємо мудрими у той момент?

Старенька сіла на лавочку під ялиною і підкликала Петруся:

— Йди сюди, хлопче, стань отут, переді мною. Перестань труситися та хилитатися і послухай, що я тобі скажу. Ти штовхнув інвалідне крісло з гори, щоб його зламати. Це був злий вчинок, і ти це розумів. Так само розумів, що за такий вчинок тебе буде покарано. А як покарання не настало відразу, мусив прикладати чималих зусиль, щоб інші не взнали, хто це зробив. Але, як бачиш: коли хто щось недобре робить чи про когось погано думає, про це можуть інші люди й не знати, але той, хто це чинить, помиляється, коли думає, що цього ніхто не помічає. Наш любий Господь все чує та все бачить. І як помітить, що якась людина свій поганий вчинок приховує, то будить охоронця в людині. Цей охоронець, наданий їй із народження, і спить собі спокійно, поки той чи та, кого він охороняє, не вчинять якусь несправедливість. А коли таке стається, охоронець має в руці таку собі колючку. От нею він і починає раз за

разом штрикати людину, та так, що ця людина не має спокою. А охоронець не тільки коле, він ще й голосом страху наганяє, мучить, вигукуючи: “Зараз все виявиться! От зараз ти й поплатишся!”. Ось так і живе та людина в постійному страху. Немає в неї більше втіхи, зовсім безрадісно живе. Хіба з тобою зараз не те саме діється, Петре?

Похнюплений Петрусь знічено кивнув, бо саме такий стан у нього якраз і був.

— Проте в дечому ти помилився, — продовжувала бабуся, — зло, яке ти хотів зробити, виявилось добром для того, на кого було спрямоване! Я маю на увазі, що коли в Клари вже не було її крісла, а вона дуже хотіла побачити гарні квіти, то приклала максимум зусиль і навчилася ходити. Тепер вона все впевненіше й впевненіше тримається на ногах. Отож, якщо вона й далі залишиться тут, то вже зможе під вечір сама підніматися на полонину. Кожного дня це робитиме, тобто набагато частіше, ніж у возику. Бачиш, Петре, отак наш дорогий Господь може перетворити зло, спрямоване проти когось, на добро! А той, хто чинить зло, має з цього лише шкоду для самого себе. Петре, ти все зрозумів, що я хотіла сказати? Подумай добре над тим, що почув. І коли наступного разу знову закортить тобі щось погане вчинити, подумай про охоронця з колючкою та неприємним голосом. Ну то як, подумаєш?

— Та подумаю, — відповів Петрусь пригнічено, бо не знав, чим це все закінчиться: жандарм нікуди не пішов, а продовжував стояти коло Вуя.

— От і добре! Добре те, що славно закінчується, — підсумувала бабуся, — а знаєш що, хлопче, хочу тобі залишити щось на добру згадку про франкфуртців. Що тобі дуже хотілося б мати?

Петро здивовано вступився у бабусяю круглими великими очима. Щойно він стояв і чекав на найгірше, а тут мають виконати його бажання! Хлопець був геть збитий із пантелику.

— Так-так, я цілком серйозно, — підтвердила бабуся, — маєш дещо отримати на добру згадку про людей із Франкфурта. Цей подарунок стане знаком того, що вони не тримають на тебе зла. Розумієш, про що я?

Помалу Петрусь почав усвідомлювати, що йому не треба більше боятися покарання, а добра пані, яка сидить перед ним, врятувала його від злого жандарма. Хлопчик відчув величезне полегшення: ніби гора з плечей звалилася. Водночас пастушок зрозумів, що не треба приховувати вчинене. Набагато краще зізнатися відразу. Тому випалив:

— Я ще папір загубив.

Бабуся хвилину збиралася з думками. Потім, пригадавши перебіг подій та написану нею телеграму, яку дали малому, нарешті второпала, що це йдеться про неї. Тому підбадьорила хлопчину:

— Ось так, правильно, що зізнався. Відразу скажи, як щось не так зробив. Ну то що ти хотів би?

У Петруся мало в голові не запаморочилося. Можна побажати, що завгодно, все, що забажаєш! Перед його очима постали ятки базару в Маєнфельді. На їх прилавках завжди була сила-силенна усього. Хлопчик

годинами розглядав товар і вважав усе недосяжним, бо багатим був щонайбільше на п'ятака, а вартувало це диво вдвічі більше. На прилавках лежали червоні дудочки, у яких можна дути і скеровувати кіз, привабливо лискучі розкладні ножики, зі зручним круглими колодочками. Такий ніжик тут називали “цизориком”. Ним так зручно стругати та вирізьблювати ліщинові прутики!

Петрусь стояв задуманий і ніяк не міг визначитися, чого він хоче найбільше: ножика чи дудочку. Тут йому спало на думку, що так можна й до наступного ярмарку стояти і нічого не надумати.

— Гривеник!¹ — рішуче визначився хлопчик.

Бабуся заусміхалася.

— Думаю, це без перебільшень. Ходи-но сюди! — вона дістала гаманець і вийняла звідти великого круглого талера та додала до нього ще дві монетки, вартістю по десять копійок. — Займемося лічбою, дивися, ось тут стільки по десять скільки тижнів у році! Отож, можеш кожної неділі використовувати десять копійок і цього тобі вистачить на цілий рік.

— На весь мій вік? — простодушно перепитав хлопчина.

Бабуся не втрималася і розреготалася так голосно, що чоловіки, які про щось бесідували коло хатини, перервали розмову та прислухалися, що воно там таке.

Бабуся нестримно реготала.

— Так ми і вчинимо, — промовила вона, витираючи сльози, що виступили від сміху, — додам у свій заповіт ще один пункт. Сину, чуєш, із цього часу заповідаю

виділяти з мого спадку Петрусеві-козопасу десять копійок щотижня, доки він житиме на цьому світі.

Зеземанн кивнув на знак згоди і теж розсміявся.

Петрусь дивився на копійки в своїй руці і ніяк не міг повірити, що вони реальні.

Потім зі словами: “Слава тобі, Господи!” рвонув із місця великими скоками, проте тепер уже втримався на ногах, бо не страх гнав його, а втіха. Його охопила така радість, якої іще не мав ніколи в житті! Він позбувся нараз усіх своїх страхів, а кожного тижня йому даватимуть гривеник і це впродовж усього життя!

Оповідка десята

ДО ЗУСТРІЧІ, ДРУЗІ!

Весело пополуднавши перед хатиною, товариство взялося розмовляти про те та се. Клара взяла батька за руку (а той аж світився, та виглядав усе радіснішим, коли дивився на доньку) і промовила зі жвавистю, яка раніше не була їй властива:

— Татку, ти б тільки знав, скільки хорошого день за днем зробив для мене дідусь! Неможливо всього й перерахувати, проте я назавжди запам’ятаю його доброту. Постійно думаю, що б я могла зробити для нього чи подарувати йому щось таке, нехай би він теж мав радість, нехай не таку велику, як я... Але як би йому віддячитися?

— Знаєш, дитино, це і моє найбільше бажання, — підтримав її татусь.

Зеземанн підійшов до Вуя, який розмовляв зі старенькою, судячи з виразу їхніх облич, на приємну для обох тему. Той підвівся назустріч гостеві, який вхопив його руку і схвильовано сказав:

— Мій любий друже, дозвольте мені відірвати вас на хвилину-другу від бесіди, бо маю потребу побалакати з вами. Ви ж бо прекрасно розумієте мої відчуття: вже багато років поспіль у мене не було більшої радості, ніж оце зараз. Що мені з усіх моїх грошей та маєтностей, коли бачу свою дитину важко хворою?! І ніякі багатства не спроможні вилікувати мою донечку. А ви, подібно до Господа нашого Ісуса, зцілили моє дитя. І не лише Кларі, а й мені подарували нове життя. Скажіть, будьте такі ласкаві, як мені вам віддячитися? Я навіть не уявляю, що можу зробити, бо ваша доброта неоціненна. Скажіть самі? Все, що маю, можу віддати вам!

— Повірте мені, пане, по-перше — маю всього доста¹. По-друге — відчуваю не меншу за вас радість, що дитина стала на полонині здоровою. А більшої плати мені й не треба. Але маю одну мрію. Якбиște її сповнили², не мав би-м більше клопотів до останку.

— Кажіть, любий друже, що це має бути, — попросив Зеземанн.

— Старий вже я, скільки мені лишилося по тій землі ходити, один Пан Бог відає. Але як ступлюся звідси назовсім, лишу дитину без нічого... Лишиться сама... Не, має вона ще родину, але то така спритна жіночка, що тільки вигоду для себе шукає, а дитину не пильнує. Як дасть мені пан своє шляхетне слово, що не буде Гайді

по людях наймитувати, щоб з голоду не померти, от тоді розрахувався б зі мною сповна та ще й з лихвою.

— Любий друже, про що тут говорити, яка ж це оплата? Дитина і так член нашої сім'ї. Он спитайте мою маму чи Клару, вони вам те саме скажуть: Гайді завжди залишиться з нами. Ніколи в світі її не віддадуть іншим людям. Але якщо вам потрібне підтвердження: ось вам моя рука! Я даю вам слово Зеземанна: ніколи дитина не покине мого дому і не буде ходити по чужих людях, щоб заробити собі на хліб щоденний. Я обіцяю піклуватися про неї протягом усього свого життя. Але маю вам сказати, дорогий Вую, дитина не може жити на чужині, як би їй там добре не було. Ми про це знаємо, бо були свідками того, що може статися, як її кудись забрати звідси. Хоча нема лиха без добра. Вона знайшла собі в Франкфурті щирих друзів. І один такий, а я його дуже добре знаю, залагоджує свої справи для того, щоб уже остаточно переселитися сюди. Місцина йому дуже подобається, і він вірить, що знайде тут спокій. Я маю на увазі хорошого свого друга, лікаря. Він приїде сюди вже цієї осені і, як ви йому порадили, поселиться в селі. Бо у вашому та Гайдиному товаристві відчуває себе так добре, як ніде.

Отож, як бачите, Гайді матиме аж двох добрих друзів, які будуть піклуватися про неї. І нехай вона ще довго зможе бути разом зі всіма, хто її любить!

— Все залежить від Господа, а він милосердний, — втрутилася у їх розмову бабуся, яка, підтверджуючи побажання сина, з вдячністю потиснула Вуєві руку.

Після цього обняла Гайді, що стояла поруч, і притиснула її до себе.

— Дитино, люба моя, тебе ж також треба спитати. Чи маєш якесь таке бажання, що ти дуже хотіла б, аби воно здійснилося?

— Ага, маю! — мала втішно глянула на бабусю.

— Ну ж, говори, — підбадьорила та дівчинку. — Що б ти хотіла, дорогенька?

— Я б дуже хотіла, щоб привезли моє ліжко з Франкфурта, те, з трьома високими подушками і товстим покривалом. Тоді бабця не буде більше спати головою донизу, їй буде легше від цього дихати, а під товстою ковдрою не треба буде закутуватися в теплу хустку, лежачи в ліжку, не буде так зимно в ньому спати... — прощобетала на одному диханні мала, кваплячись переконати бабусю в необхідності такого дарунку.

— Люба моя, як ти гарно сказала! — схвильовано вигукнула старенька, — добре, що ти нагадала мені істину, якої не слід забувати: якщо посилає тобі дорогий Господь щось, треба ділитися з тими, хто страждає та обділений долею. Негайно відсилаю телеграму до Франкфурта! Роттенмаєр ще сьогодні має підготувати ліжко до пересилки, і через два дні воно вже буде тут. Попросимо Бога, щоб твоїй бабці було на ньому зручно.

Гайді зраділо застрибала навколо бабусі, проте нараз спинилася й поспішно сказала:

— Ой, мушу швиденько зійти до бабці, вона знову буде боятися, якщо я довго не приходитиму.

Гайді так хотіла поділитися радісною новиною з бабцею, крім того пригадала собі, як їй було боязно, коли вона останнього разу провідувала її.

Дідусь спробував було спинити дівчинку:

— Гайді, так негарно робити! Якщо до тебе приїхали гості, то покидати їх і летіти кудись — то не добре!

Бабуся підтримала ідею дівчинки:

— Мій любий Вую, дитина не робить нічого поганого. Через мене вона не так часто відвідувала бідолашну, а як і була, то ненадовго. Давайте підемо до неї всі разом. Я там почекаю на коня, який зведе мене додолу. Потім зійдемо разом аж до села, і там я відправлю телеграму до Франкфурта. Сину, ти як, пристаєш на мою пропозицію?

До цього часу Зеземанн так і не погодив із матір'ю подальших намірів, тож коротко повідомив задумане.

Йому захотілося разом із нею здійснити невеличку подорож Швейцарією, тому й приїхав сюди, щоби довідатися, чи не зможе й Клара трішечки проїхатися з ними. Виявилось, що бажану подорож можна буде здійснити в товаристві любої донечки. Отож слід використати для цього погожі дні останнього літнього місяця, які саме настали. Зеземанн запланував переночувати в Дьорфлі, наступного ранку забрати Клару з полонини, потім з нею та бабусею дістатися до Баде Рагаца. Звідти й мала розпочатися їхня подорож.

Клара була дещо знічена несподіваним від'їздом, але день видався таким ясным, подорож мала бути захоплюючою, тож не до смутку!

Бабуся вже встала й взяла Гайді за руку, щоб розпочати спуск додолу, коли їй спало на думку, що для внучки ця дорога задалека та заважка й вона злякано вигукнула:

— А що ж нам із Кларочкою робити?

Проте Вуй, не роздумуючи, звично взяв Клару на руки й твердим поступом закрокував услід за бабусею, яка задоволено та заспокоєно час від часу оглядалася на них. Зеземанн ішов позаду всіх.

Дорогою бабуся розпитувала про бабцю: у яких умовах вона живе, чи не хворіє, особливо взимку, коли тут, у горах, настають люті холоди.

Гайді відповідала змістовно, ґрунтовно та зі знанням справи. Розповіла, як застала тоді бабцю в її куточку закутаною, і як старенька трусилася від холоду. Дівчинка навіть добре знала, що з харчів є в сім'ї Петруся-козопаса, і чого їм бракує.

Бабуся уважно слухала, деколи жваво перепитуючи та уточнюючи.

Бригітта була надворі, вона саме вивішувала сушити свіжовипрану Петрусеву сорочку, коли побачила процесію, що простувала з полонини. Жінка кинулася в хатину.

— Мамо, вже почалося, — поспішила вона повідомити стареньку, — всі йдуть додолу, навіть Вуй з ними, слабу панночку на руках несе.

— Йой, і то мусило так статися! — забідкалася бабця, — вони забирають Гайді... беруть дитину з собою. Ти то видиш, га? Йой, Бозю, ти мій Бозю, та хоть би руку мені

на прощання дала, і то би було легше. Йой, та хоч би раз ще її послухати!

В цю хвилину двері хатини розчахнулися навстіж, у кімнату влетіла Гайді, кількома стрибками добралася до бабці в кутку й обняла її.

— Ба-а-бцю! Ба-а-бцю! Моє ліжко привезуть, а разом з ним цілих три подушки і грубезну ковдру. За два дні вже тут буде, так бабуся з Франкфурта сказала!

Дівчинка дуже поспішала повідомити радісну новину, бо ніяк не могла дочекатися бурхливої радості старенької. Проте бабця лише ледь усміхнулася і сумно проказала:

— Яка ж то має бути хороша пані! Я би мала тішитися, що вона тебе забирає. Але, дитино, я того не переживу!

— Що? То що за такі сумні розмови? Це хто таких дурниць бабці наговорив?! — пролунав чийсь голос. Бабуся привітно потиснула руку старенької, бо саме зайшла в хатину та почувала розмову. — Про якийсь від'їзд до Франкфурта й мови не може бути. Гайді залишається й надалі з бабцею, щоб та мала свою радість. Ми будемо часто приїжджати до неї, бо і ми їй дуже раді. Тепер щороку приїжджатимемо на полонину, бо тут відбулася подія, за яку ми нашому Господові особливу подяку складаємо. Славитимем Його за чудо, яке від для нашого дитяти сотворив.

Аж тепер бабця зраділа по-справжньому. Вона намацала руку доброї пані Зеземанн і вдячно потискувала її, не знаходячи слів. Сама пані теж не втрималася, розчулилася від напливу почуттів: по її щоках збігло кілька сльозинок. Гайді, яка нарешті

дочекалася усмішки на обличчі бабці, відчула себе на сьомому небі від щастя.

— Правда, бабцю, — мала притулилася до старенької, — тепер все так, як у тому вірші, що я тобі останнього разу читала? Ліжко з Франкфурта тебе вилікує?

— Певно що так, дитинцю! І буде багато хорошого, що мені Бозя пошле, — промовила схвильована бабця. — Як то добре, що на білому світі ще є добрі люди, які готові допомогти бідній старій! Нема нічого ліпшого для зміцнення віри в Отця Небесного для правдивого християнина, який не забуває вдовольнитися незначним, як дізнатися, що є люди, сповнені доброти душевної до бідної та безпорадної жінки, як ото я.

— Люба бабцю, — обізвалася пані Зеземанн, — для Господа ми всі однаково бідні. Незалежно від статків кожному необхідно, щоб Він про нього не забував. Ну, а поки що — ми прощаємося. Ненадовго! Отож, до наступної зустрічі наступного року, коли знову приїдемо на полонину. Ми неодмінно, як тільки піднінемося сюди, відвідаємо вас. Ми вас ніколи не забудемо!

Але вона не змогла відразу піти як запланувала, бо бабця невпинно дякувала їй та бажала, як своїй благодійниці так і її сім'ї та родині, усіх благ, якими може наділити Господь.

Та настав час прощання, і пан Зеземанн разом з матір'ю пішли схилом униз, а дідусь поніс Клари на руках стежиною догори додому.

Наступного ранку були гіркі сльози прощання у Клари, бо вона мусила покидати любу полонину, а тут

їй було так гарно...

Гайді втішала її:

— Не встигнеш і оком моргнути, як знову настане літо, і ти приїдеш сюди. Повір мені, все буде ще краще. Зможеш сама кожного дня підніматися з кізками на квітучу полонину. На нас чекає стільки всього веселого!

Як і домовилися, за Кларою прийшов Зеземанн. Він стояв коло дідуся: чоловіки мали про що поговорити. Клара витерла сльози. Гайдині слова її дещо заспокоїли.

— Передайте від мене привіт Петрусеві, — сказала вона, — а ще привітайте всіх кізок, а особливі вітання Білці. Ох, якби ж я ще їй могла зробити подарунок. Вона так допомогла мені видужати!

— Ти запросто можеш це зробити, — порадила Гайді, — вишли їй трішечки солі, ти ж знаєш, як вона любить ввечері злизувати її з долоні дідуся.

Порада Кларі сподобалася.

— Ой, та я вишлю їй сто фунтів¹! — весело вигукнула вона, — нехай у неї залишиться згадка про мене.

Зеземанн махав рукою, підкликаючи їх: він хотів уже вирушати. Цього разу білого коня, який раніше віз бабусю, приготували для Клари, бо тепер вона могла вже з'їхати верхи...

Гайді стала там, де починався спуск, і махала рукою до тих пір, доки кінь із вершницею на ньому не зник за лінією горизонту.

...З Франкфурта привезли ліжко. Тепер бабця спала на ньому. Вона почувала себе набагато краще, і міцний сон, без сумніву, додавав їй нових сил. Добра бабуся з Франкфурта не забула про суворі зими в горах. Вона

вислала клунок із теплими речами. В ньому було стільки теплого одягу, що бабця, закутавшись у нього, могла спокійно сидіти у своєму куточку і не труситися від холоду. Тим часом у Дьорфлі повним ходом йшла велика будова: в сільце переселився пан лікар. Він послухав доброї поради свого друга і купив старий будинок, той самий, у якому зимували Вуй та Гайді. Той будинок, який колись був найпишнішою спорудою в селі, й де цілком збереглася кімната з високою стелею, гарною кахельною піччю та красиво вирізьбленими панелями. Цю частину будинку пан лікар відбудував і зробив своїм помешканням, іншу частину теж старанно відновлено та реставровано — там мали жити зимою Гайді та дідусь. Лікар добре пізнав волелюбну натуру Вуя, який мусив мати власне житло, тому все так і облаштував. Позаду їхнього помешкання змурували теплий хлів для Білки та Бурки, тут вони могли спокійно перечікувати зиму.

Лікар та Вуй стали дуже хорошими друзями. Коли вони разом приходили подивитися, як просувається будова, всі їх розмови та помисли були про Гайді, бо саме вона мала стати головною радістю у відновленому будинку.

— Любий друже, — сказав якимось лікар, коли вони стояли на мурах новобудови, — ви маєте зрозуміти. Мені це дівча приносить втіху, як і вам. Це так, ніби я для неї — найближча після вас людина та родина. Хочу розділяти з вами всі турботи про малу. Я теж відповідальний за нашу, підкреслюю — саме нашу, Гайді. Смію надіятися, що як прийде до мене глибока

старість, вона розділить зі мною той час, що мені залишиться. Це найбільше моє бажання. Я зроблю її своєю спадкоємицею! Отож, коли прийде пора, ви і я зможемо спокійно покинути цей світ, бо Гайді буде забезпеченою.

Вуй вдячно потиснув лікареву долоню. Він не відповів нічого, але Кляссен міг побачити по очах старого, що той зворушений та по-справжньому радий.

Тим часом Гайді та Петрусь сиділи коло бабці. Дівчинка натхненно оповідала про події цього літа, а хлопець уважно слухав. Вони були настільки захоплені цим, що забували подих переводити і все більше тулилися до старенької. Раніше Гайді ніяк не могла всього розповісти, бо рідко заходила сюди.

Найщасливішим був, звичайно, Петрусь, який побачив усі події зовсім по-іншому та надзвичайно тішився, що Гайді й надалі залишиться з ним. Та й обличчя Бригітти почало набувати все задоволенішого вигляду, вона збагнула значимість заповіту Зеземанів — нескінченних десяти копійок...

Наостанок бабця попросила:

— Гайді, дитинцю, прочитай мені Пісню вдячності. Маю подякувати Господу за всю радість, яку він нам вдарував!

**ПРО ДІВЧИНКУ ГАЙДІ,
КОТРА ЗРОБИЛА СВІТ
ВЕСЕЛКОВІШИМ**

Трава проростає крізь асфальт, тендітний едельвейс пробивається до сонця крізь каміння...

Бог наділяє сиріт дивовижною здатністю виживати, дарує могутній захист і неогоїстичну любов, уміння дитинно ділитися тією любов'ю.

Лише дитина живе у світі, де перемовляються звірі, і зорі, і трави... Де все розумне та чутливе, здебільшого — радісне. Радість — усміх Творця, дитя — втілення радості. Так усе просто й доладно. Колами, колами шириться добро від крихтини, зернини, іскорки, подарованих без очікування віддаунку.

...Та є ще світ дорослих. Безкінечні клопоти, боротьба, інстинкти, пошуки сенсів чи істини, чи грошей... Жагуче прагнення щастя (від пагорба аж до Казбеку), любові (неодмінно привласненої!), волі (за рахунок поневолення інших) тощо. І поволі на старіючих обличчях зникають усмішки привітання життю. Вуста викривляють злорадний чи глузливий, а то й глумливий регіт, зловтішна, затаєна гордовита, хитра чи облеслива посмішка, хижий вишкір...

Правда, є ще посмішки сумовиті, розуміючі, співчутливі, добрі, бо ж і люди здебільшого — незлобливі. Просто розівчилися сприймати світ як диво...

І раптом — Гайді. Дівчинка, що осиротіла при народженні. До п'яти літ жила в чотирьох стінах, опікувана чужою бабунею-калікою. На щастя, бабуня любила погомоніти, тож у дівчати досить розвинуте мовлення. І враз — подорож до діда в полонину. І світ відкривається в усій багатобарвності (що невимовно захоплює). І хочеться тим відкриттям поділитися! Притулити до сердечка і самотнього дідуса, прозваного Вуєм із полонини, і сліпеньку бабусю Петруся-козопаса, і беркута в бездонному небі..

Господи, вона так усіх любить! Вона не хоче розлучатися з прихистком старезних ялиць біля колиби, з роздоллям, із волею, з мудрим працюватим дідусем. Але доля неблаганна, дівча везуть у місто, щоби панночка, прикута до інвалідного візка, мала

товаришку. А тут — чужа родина, з усталеними правилами, рамцями, пуританством. Гайді почуватиметься пташкою в клітці. І хоч своєю появою оживить, освітить побут сім'ї Зеземаннів, зуміє всіх і розчулити, і звеселити, все ж ледь не помре від затамованої туги за горами, що стали їй домівкою...

З новими знаннями і досвідом повернеться дівча на полонину, і те повернення ознаменується дивовижними подіями, позитивними змінами не лише у власному, а й у житті оточуючих.

У чому ж феномен звичайної дитини, наївної і щирої, котра в десять літ мало чим різниться від себе ж, п'ятилітньої, хіба що набутим умінням читати-писати?

Вона в усьому бачить Бога! Не караючого, не повчаючого, а збагненого, близького, розуміючого. Він — це світ надовкола, вона в цьому світі захищена Його любов'ю, наповнена Його любов'ю. І кожному біля неї — тепло!

P.S.

Повість про Гайді сучасному читачеві може видатися надто сентиментальною, позбавленою хитромудрих сюжетних сплетінь, простецькою у виписі.

Авторці бракує знання реалій побуту звичайних сільських жителів. До прикладу, Вуй із полонини впродовж кількох років незлецьки (разом із внучкою) харчується і вдягається, маючи на господарстві лише дві кози, та ще й носить щотижня корзину із козячим сиром на продаж!

Чому ж ні надмірна екзальтація, ні безкінечний захват авторки гірськими ландшафтами, ні дещо схематична оповідь не покрили повість туманом забуття?

Бо Йоганна Шпірі має чаруюче вміння навіть у трагічному знайти комічне! Її оповідки рясно розцвічені гумором.

Чому досі процвітає і ще довго процвітатиме комерційний бренд «Гайді» на усіх континентах планети?

Бо ця книга виявляє основні чинники радості — жити в гармонії з природою, задовольнятися малим, відчувати ближніх серцем. Люди стужилися за усміхом!

Гайді зрозуміла й близька геть усім, незалежно від віку й соціального становища. В жодній літературі світу не було зображено подібної до неї. Ну хіба що, згодом, Поліанна. Але це вже зовсім інша історія.

Ірина Дем'янова

ГАЙДІ НА ФОНІ ХІХ СТОРІЧЧЯ

ХІХ сторіччя — час широкого поступу у технічному розвитку, а відтак катастрофічно-разючих змін у суспільному та політичному житті тогочасної Європи. Маленька, здавалося б відмежована від усіх стрімкими гірськими масивами, Швейцарія не стала винятком. Індустріалізація стрімким кроком заповонила традиційно сільськогосподарські райони країни та принесла швидко зубожіння широких верств суспільства, голод і, як наслідок, масову втечу з села. Зубожіння зробило звичним дитячу працю на підприємствах, алкоголізм, постійний брак грошей через низьку заробітну платню та безробіття. І ось на фоні таких абсолютно не ідеалістичних подій Йоганна Шпірі, котра й сама виростала у селі Гірцель-на-Альбісі, а потім потрапила у тодішній мегаполіс Цюрих, що, як видається, сприйнялося нею як маловтішна подія у житті, пише свій твір.

Її героїня Гайді іде у «злий» світ великого міста і залишається такою, як і була, не піддавшись спокусі. Особливістю роману є те, що його, як це стверджує літературознавець Беттіна Гуррельманн, можна назвати антиподом роману становлення головного героя, бо Гайді впродовж твору продовжує залишатися незмінною, хоча життя, здавалося б, спонукає до змін.

Як на мене, таке ставлення по відношенню до головної героїні не є справедливим. Гайді, що не міняється, якраз не є недоопрацюванням письменниці, навпаки: Шпірі не бажає, щоб її героїня підлаждувалася під сучасність. Задумка авторки полягала в тому, що у творі має бути присутнім конструктивне зіткнення з новими вимогами, під час якого Гайді не забуде своєї сутності та

не покривить душею. Власне кажучи, дівчинка так і чинить: Вона вчиться читати, а потім використовує набуте вміння у другій частині твору, залишаючись сама собою.

ГАЙДІ ТА СЬОГОДЕННЯ

Незважаючи на усю відмінність твору ХІХ сторіччя від модернового сьогодення певні паралелі усе ж можна розгледіти. Особливо це стосується ситуації у суспільстві, у якому ми зараз живемо. Подібно до письменниці, ми також живемо у часи зламу та великих змін. Те що якихось два-три роки назад видавалося стабільним та зрозумілим, викликає нараз питання: «економічне чудо», мирне співжиття різних народів, упевненість у забезпеченій старості, проблеми із забрудненням навколишнього середовища — список, зрештою, може продовжити кожен із вас, та на власний розсуд. Підняті настрої і оптимізм технічного прогресу 50–60-х років змінилися великою невпевненістю в прийдешньому дні. Проте поворот до сільської ідилії для нас уже неможливий. Хіппі безуспішно спробували здійснити щось подібне. Якби Йоганна Шпірі запропонувала б лише це, то її твір не знаходив би резонансу й у сьогоденні, тому вже точно не був би популярним у Японії та інших далеких краях, які не мають такої потужної християнської традиції, як у Європі.

Своєю історією про наївну дитину з альпійської полонини Йоганна Шпірі аж ніяк не пропагує повернення у милий серцю світ простого життя на природі (прикладом такого життя є у творі сповнений розчарування та злий на весь людський рід Вуй із полонини, котрий за своєю сутністю схожий на відлюдників сьогодення), тим більше вона не прагне переконати нас затято чіплятися за старе і віджите, бо воно мовляв краще (візьмімо, хоча б, до прикладу, лінкуватого козопаса Петруся, котрий вперто не хотів вчитися читати). Якраз навпаки: своїм твором письменниця прагне підбадьорити та спонукає гідно зустріти нові випробування, що їх дарує нам життя, і разом з тим, подібно до героїні, зберегти простоту та щирість душі. Гайді зворушує закостеніле серце Вуя з полонини. Саме завдяки їй той повертається до людей. Крім того мала приносить у село «культуру читання», щоб порадувати сліпу бабусю Петруся.

Тобто Гайді легко сприймає нове, зберігаючи при цьому людяність. Вона як тільки може, по-дитячому наївно бореться проти відчуження та сірої анонімності мегаполісу та проти штучних примусів консервативної педагогіки (сувора гувернантка

Роттенмаєр)...

Історія Гайді від Йоганни Шпірі — це свого роду спроба дати точку опори в світі, котрий унаслідок різючих змін у суспільному житті потрапив у стадію безладу, та дати надію у глибокій зневірі. Власне саме це й робить твір привабливим.

За Маркусом Юдом

¹ Життя.

¹ Живиця — смола хвойного дерева.

¹ Не міг зупинитися.

¹ Соромно.

² Побігла.

³ Поб'ю.

¹ Та добре вже.

² Ввечері.

¹ Постійно.

¹ Шарф.

² Років.

¹ Сміятися будуть.

¹ Нічого зі мною не сталося.

¹ Навчився.

² Зрадію.

³ Бог.

¹ Пожие троха — поживе деякий час.

¹ Як то ті — як тобі.

¹ Вертатисі — повертатися.

² Трунув — попхав.

¹ Замельдувати в поліцію — написати заяву в поліцію.

² Тішусі — радію.

¹ Квасець — щавель.

¹ Як в пані така нагла потреба — якщо для пані це дуже спішно.

¹ Моцно трунули — сильно штовхнули.

¹ Дайте си на спокій, певне, шо не. — Не турбуйтеся, ні, звичайно.

¹ Гривеник — десять копійок.

¹ Доста — вдосталь.

² Якбиşte її сповнили — якби ви її виконали.

¹ Фунт — міра ваги в країнах з англiканською системою мiр (в Англії, Бельгії та ін.), що дорiвнює 453,6 г.